Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Львівська політехніка»
Інститут адміністрування, державного управління та професійного розвитку
ГО «Tech StartUp School»

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

всеукраїнської наукової конференції
аспірантів, здобувачів та молодих вчених

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМ ТА МЕХАНІЗМІВ АДМІНІСТРУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

5 квітня 2024 року

Львів
Видавництво Львівської політехніки
2024

УДК 35.001.891.3(477)
Р 34

Р 34 Матеріали всеукраїнської наукової конференції аспірантів, здобувачів та молодих вчених «Розвиток управлінських систем та механізмів адміністрування у контексті вступу України до ЄС та забезпечення економічного зростання». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2024. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM).

ISBN 978-966-941-932-3

Збірник укладено за тезами доповідей всеукраїнської наукової конференції аспірантів, здобувачів та молодих вчених: 5 квітня 2024 р., ННІАДУ Національного університету «Львівська політехніка».

УДК 35.001.891.3(477)

Відповідальний за випуск Тимошенко С. В.

Матеріали подано
в авторській редакції

ISBN 978-966-941-932-3

© Національний університет
«Львівська політехніка», 2024

НАУКОВИЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова:

Пилипенко Любомир Миколайович — д. е. н., професор, директор Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Заступник голови:

Карковська Вероніка Ярославівна — д. н. держ. упр., професор кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Відповідальний секретар:

Тимошенко Сергій Валерійович — провідний фахівець дирекції Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Науковий комітет:

Подольчак Назарій Юрійович — д. е. н., професор, завідувач кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»;

Красівський Орест Якубович — д. і. н., професор, завідувач кафедри державної політики та врядування Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»;

Петровський Петро Михайлович — д. н. держ. упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та публічної служби Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»;

Сидорчук Ористлава Григорівна — д. е. н., професор, завідувач кафедри регіонального та місцевого розвитку Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»;

Поплавська Жанна Василівна — д. е. н., професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»;

Ільчук Павло Григорович — д. е. н., професор, завідувач кафедри управління проектами Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

Члени оргкомітету:

Кіцак Тарас Миколайович — к. н. держ. упр., доцент, заступник директора Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»;

Дзюрах Юрій Михайлович — док. філософії, доцент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»;

Домша Ольга Володимирівна — к. ф.-м. н., доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»;

Шостак Наталія Олександрівна — провідний фахівець дирекції Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка»;

Карапінка Марта Олегівна — фахівець І категорії дирекції Інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку Національного університету «Львівська політехніка».

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТІВ І МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Артерчук А.О. СТИМУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРАЦІ В СИСТЕМІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УМОВ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ 9
Галій В.І. ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ 11
Годиш Я.О. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КЛАСИЧНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНОЮ СФЕРОЮ 13
Головчак М.І. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МЕДСЕСТРИНСЬКОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: АНАЛІЗ І ПЕРСПЕКТИВИ 16
Гулей А.Б. ЛІКАРСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я 18
Івасюк Є. О. TELEGRAM ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА ЕКОСИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ? 21
Карапінка М.О. НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ 23
Мацик Р.О. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 25
Олдак Л.Я. МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ 27
Стоділко Т.Ю. РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА МЕДІА У ПІДТРИМЦІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ 29
Суховаров-Жорновий Я.Б. СТРАТЕГІЇ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 31
Тоцька В. Є. ПРОГРАМИ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ 33
Федорів С.І. ВІД КУЛЬТУРИ ДО КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ: ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТЬ 35
Харчун А. М. ОСНОВНІ ПЕРЕШКОДИ ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ 37
Шуст В.Б. ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ 40

СЕКЦІЯ 2. ДОМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Горбачук Н. В. ДОМІНАНТИ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ 43
Зуєв М.І. ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ США ЯК ПРОВІДНОЇ КРАЇНИ-СТАРТАП 46

Салій А. В. ДОМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ АДМІНІСТРУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС 48
Сливка Є.М. ОСВІТА З ПИТАНЬ ЗДОРОВ'Я ЯК ДОМІНАНТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ 51

СЕКЦІЯ 3. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ СУБ'ЄКТІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Вовк Р. І. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОФАЙЛІНГУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ 53
Горейко Д. Я. ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІДДАЛЕНОЇ РОБОТИ КОМАНД..... 55
Лірко Т.В. ІНТЕГРАЦІЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ У СУЧАСНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ 58
Сайко В. Р. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ 60
Скворцов Д.І., Комарницький В.С., Яворський Р.Т. СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЗАКУПІВЛЯМИ ТА ПОСТАВКАМИ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ В ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 62
Холматов М. Д., Дащик С.М. ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗНИЖЕННЯ РИЗИКІВ..... 64
Чорний І.О., Дащик С.М., Холматов М. Д. НЕФІНАНСОВА МОТИВАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ..... 66

СЕКЦІЯ 4. РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Вей Р. А. ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ 69
Кіт О.Р. ПАРТНЕРСТВО СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 71
Леськів Т. С. АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ»..... 73
Турчин К. Ю. РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я 75
Циганин М. П. МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ПОТРЕБ МОЛОДІ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЇЇ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ..... 76

СЕКЦІЯ 5. ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ Й АДМІНІСТРУВАННЯ

Гоняк Т.В. ЗАХИСТ ФІНАНСОВИХ ДАНИХ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ 81
Гриньків М.А. ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ 82
Зуб Л.Ю. ВПРОВАДЖЕННЯ ГНУЧКИХ МЕТОДОЛОГІЙ AGILE В ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: СТРАТЕГІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 84
Кіркач О.Є. ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 87
Копанська В.Ю. ДОСВІД ПОЛЬЩІ В ОЦИФРУВАННІ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ – ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ 89
Рисін М. В., Бабич О. О. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ 92
Фесенко Т.Г. E-GOVERNMENT DEVELOPMENT INDEX: РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КРАЇН СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ 95

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Вершигора Ю.З. ЕКОНОМІКА ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 99
Короляк О.О. СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ 101
Савчин В. Ф. ПРІОРИТЕТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЧЕРЕЗ ВОЄННІ ДІЇ В УКРАЇНІ 104
Ткачик Ю.М. ЕКОІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ЧИННИКІВ ТА РЕГ УЛЯТОРІВ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ 106
Федунишин І. Я. ВДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ОЦІНКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ПРОЕКТІВ В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ 109
Федунь Р.А. ВТРАТИ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ 112
Хомюк С.П. ПРО ЗНАЧУЩІСТЬ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПОВНОМАСШТАБНУ ЗБРОЙНУ РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ 114
Чаплінський Ю. М. СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ 117

СЕКЦІЯ 7. БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ Й АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Босак І. М. ІНФОРМАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ 119
Тимочко І.О. РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ..... 121
Чорний І.О. DATA CLASSIFICATION AS PART OF ZERO TRUST APPROACH..... 123

СЕКЦІЯ 8. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІНСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Бачинський О.І. МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ..... 126
Петренко Д. О., Кривенчук Ю. П. НАПРЯМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТАХ 128
Янишівський М.М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ 131

СЕКЦІЯ 9. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ

Вінярський Б.І. ВИДИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ, ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ 135
Калічак М.І. ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПЛАНІВ ПІДПРИЄМСТВ 137
Клим Н.Ю. ХАРАКТЕРИСТИКИ ЯКОСТІ ПОСЛУГ БУХГАЛТЕРСЬКОГО АУТСОРСИНГУ 139
Мельник А.Є. КАЛЬКУЛЯЦІЙНІ ОДИНИЦІ СОБІВАРТОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ..... 140
Могила І.-Л. А. АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЙ ПОНЯТТЯ «ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ 142
Чепіль Б. А. ОПЕРАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ВИТРАТ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ..... 144
Шулик Т.І. ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ..... 146

СЕКЦІЯ 1
ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТІВ І МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Артерчук А.О.,
Національний університет «Львівська політехніка»

СТИМУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ПРАЦІ В СИСТЕМІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УМОВ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Суспільні трансформації економічного життя в передових країнах світу показують, що передбачення та прогнози Е.Тоффлера щодо особливої ролі таких ресурсів як інформація, імідж, символи, культура, ідеологія, цінності в економічному зростанні – справдилися [1]. Нова реальність «розкрилася» у двох площинах. З одного боку, в XXI ст. під впливом досягнень науково-технічного прогресу, прийшов новий, так званий, інформаційний капіталізм (цифровий, мережевий, віртуальний) з його бізнес-процесами, просякнутими Інтернетом, стільниковим зв'язком, супутниковим телебаченням, іншими технологіями. Відповідно попит на робочу силу модифікувався пропозицією нових робочих місць. З іншого, структура пропозиції носіїв робочої сили почала відставати від динаміки змін економіки, особливо в частині підготовки фахівців нового покоління. Огляд спеціальної літератури, зокрема, в частині рекомендації щодо відновлення рівноваги на ринку праці [2,3,4], засвідчує активізацію наукового пошуку. На місцях інтерес до виявлення розриву у навичках робочої сили на ринку праці, породив близько 30 методик. Серед них і методика розроблена за нашою участю [5], за опитуванням згідно якої в такому регіоні України як Львівщина найбільші розриви зафіксовано у групі цифрових навичок (оцінка роботодавцями рівня володіння навичками серед працівників за 5 бальною шкалою – володіння комп'ютером та офісними програмами – 3,8%, робота з базами даних – 3,3%, робота з CRM, ERP – 2,7%, веб технології та програмування 2,9%). Усе це почало вказувати на те, що нове цифрове покоління має свої вимоги до професійних цифрових навичок робочої сили, що бізнес висуває усе нові запити на ринку освітніх послуг, і не тільки.

В Україні в 2024 році Кабмін анонсував масштабну реформу законодавства про працю (оновлення Кодексу законів про працю, який наразі чинний з 1971 року) [6]. Реформа має стати передумовою легалізації різноманітних форм зайнятості (дистанційної роботи, надомної праці, нефіксованого робочого часу). Передбачено діджиталізацію збору інформації про працівника, мінімізацію держзамовлення у ВНЗ, грантову підримку навчання під бажану професії тощо.

Проте, детальне ознайомлення з документами вказало на те, що запитання виникають навіть у їх концептуальній частині. Перш за усе, це різне розуміння авторами ідей і розробок суті базових понять і категорій «зайнятості» та «праці». Так, в економічній

теорії «зайнятість» – це суспільні відносини громадян, які пов’язані з задоволенням їх особистих потреб і приносять їх трудовий дохід. Йдеться про доволі різні відносини (економічні, правові) з приводу включення працівника у певну кооперацію праці на певному робочому місці. Людині, щоб вважатися «зайнятою» (мати такий статус) достатньо мати зв'язок з будь-яким робочим місцем (бути членом виробничого колективу, працювати на засадах самозайнятості, бути приватним підприємцем тощо… Інша річ, коли ми оперуємо поняттям «праця». Адже це процес свідомої і доцільної діяльності людей, з допомогою якої вони видозмінюють предмети природи і пристосовують їх для задоволення свої потреб. Вона протікає в рамках певної частини доби (робочого часу), є перервною, періодично межує з іншими видами діяльності. Навіть в рамках одного і того ж виробничого процесу власне «праці» належить тільки частина часу виробництва – робочий період.

Такий екскурс у понятійно-термінологічний апарат економіки праці та зайнятості, соціальної економіки і політики не випадковий. Він має принципове значення, коли йдеться про співвідношення двох видів (моделей) політик у державі – політики на ринку праці і політики зайнятості. У першому випадку йдеться про політику, де основна ціль – це створення передумов поєднання чинників виробництва, сприяння працедавцю (власнику робочих місць) в придбанні робочої сили потрібної кваліфікації та якості. У другому – про політику сприяння у підборі робочого місця для тих людей, які його шукають, по можливості у відповідності з професійно-кваліфікаційними, демографічними і іншими характеристиками. Постає питання які межі ринку праці? Про які види праці можна вести мову? Частину відповіді щодо «третього сектору» економіки обгрунтовано нами у публікації [7]. Друга криється у визначенні феномену освітньої праці як активної розумової та інтелектуальної діяльності людини, пов’язаної з формуванням і розвитком її загальних і спеціальних знань (професійних компетенцій – навиків та вмінь). Ще інша частина відповіді – в методиці оцінки дієвості стимулів освітньої праці (через мотиваційний профіль, де складовими є професійні компетенції, професійні навики, професійні контакти, посада, результативність, професійна відповідальність, досвід роботи), які б не входили у протиріччя між очікуваннями і потребами людини у цій професійній діяльності, а також стимулювали необхідність і можливість інвестувати у власний розвиток для того, щоб відповідати еталонам і критеріям освіченості, духовності, інноваційності.

Список використаних джерел

1 Тоффлер, Елвін Третя Хвиля / З англ. пер. А. Євса. — К.: Вид. дім «Всесвіт», 2000. — 480 с. — Бібліогр.: с. 432—453.

2. Future of Jobs Report 2023. / Insight report. World Economic Forum///Geneva Switzerland. May 2023 – 295p. – URL.: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_2023.pdf

3. International Labour Office, 2024. © ILO. – URL.:https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_908142.pdf

4. Звіт «Барометр ринку праці України 2023. Прогнози на 2024». За даними кадрового порталу grc.ua. URL.: https://drive.google.com/file/d/1_KUzcfyQWT1hJE7kNds6IZchjUHXG__f/view

5. Звіт про результати дослідження ринку праці Львівської області «Аналіз розривів у навичах і потреб бізнесу у робочій силі / Львівське регіональне партнерство зайгятості «ОПЛІЧ» – URL.: https://lcptodcz.lviv.ua/news/13-25-28-07-08-2023/

6. Олена Бутурлим Ринок праці функціонує за трудовим кодексом часів СРСР: Кабмін анонсував масштабну реформу. УНІАН (06.01.2024). – URL.: https://www.unian.ua/economics/other/rinok-praci-funkcionuye-za-trudovim-kodeksom-chasiv-srsr-kabmin-anonsuvav-masshtabnu-reformu-12503295.html

7. Артерчук А., Садова У. Освітня праця та її місце в новій політиці зайнятості населення. Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (04 січня 2024 р.). Львів : Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2024. С.201-2013 (257 с.) URL.: https://lpnu.ua/sites/default/files/2023/pages/22139/zbirnyk-maup-04012024.pdf

Галій В.І.,
Національна академія Сухопутних
військ імені Петра Сагайдачного

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Сутність інтеграційних процесів полягає в створенні та вдосконаленні механізмів для спрощення та оптимізації взаємодій між усіма учасниками процесу надання гуманітарної допомоги. Це включає розробку та впровадження спільних стандартів і процедур, встановлення єдиної інформаційної платформи для обміну даними та аналізу потреб, а також формування спільних стратегічних напрямків діяльності. Важливим аспектом є також узгодження правових та нормативних баз, що регулюють надання та прийом гуманітарної допомоги, для забезпечення її легальності, прозорості та відповідальності усіх сторін. Основні завдання інтеграційних процесів включають, але не обмежуються:

- Гармонізацію нормативно-правових актів та політик, що стосуються гуманітарної допомоги, на міжнародному та національному рівнях.
- Розробку механізмів швидкого реагування на гуманітарні кризи, включаючи логістику, фінансування, постачання та розподіл допомоги.
- Зміцнення потенціалу місцевих спільнот та організацій у сфері гуманітарної діяльності через навчання, обмін досвідом та ресурсами.
- Забезпечення активної участі та включення постраждалих спільнот у процеси планування та впровадження гуманітарних програм та проектів [1, с.333].

Інтеграційні процеси в сфері гуманітарної допомоги, особливо в контексті України, яка протистоїть російській агресії, вимагають комплексного підходу, що охоплює розробку та вдосконалення нормативно-правового регулювання, підвищення міжнародної та міжорганізаційної координації, а також застосування інновацій та технологічних рішень. У цьому контексті ключові напрямки інтеграції у сфері гуманітарної допомоги набувають особливої актуальності.

Таким чином, інтеграційні процеси у сфері гуманітарної допомоги відіграють вирішальну роль у підвищенні ефективності та ефективності відповіді на гуманітарні виклики, сприяючи стабілізації ситуації в постраждалих регіонах та покращенню умов життя населення.

Міжнародна та міжорганізаційна координація відіграє ключову роль у забезпеченні своєчасної та цілеспрямованої гуманітарної допомоги. Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами, включаючи ООН, ЄС, міжнародні гуманітарні організації та іноземні уряди, для координації зусиль у відповідь на гуманітарні потреби, викликані конфліктом. Така співпраця дозволяє оптимізувати ресурси, уникнути дублювання зусиль і забезпечити комплексний підхід до розв'язання проблем.

Механізми міжнародної гуманітарної координації включають [3, с.33]:

- Встановлення чітких процедур для міжнародної координації з питань гуманітарної допомоги, включаючи роботу з міжнародними організаціями та іноземними урядами;
- Створення юридичної бази для взаємодії з міжнародними гуманітарними місіями та фондами;
- Впровадження міжнародних стандартів у плануванні, оцінці потреб та моніторингу надання гуманітарної допомоги;
- Запровадження механізмів звітності та аудиту для забезпечення прозорості використання ресурсів;
- Впровадження технологічних рішень для збору, аналізу даних та оперативного прийняття рішень;
- Встановлення гарантій безпеки та захисту прав волонтерів та працівників, залучених до гуманітарної діяльності;
- Регулювання відносин між волонтерськими організаціями та державними установами для забезпечення ефективної взаємодії;
- Запровадження страхування життя та здоров'я для осіб, які безпосередньо беруть участь у наданні гуманітарної допомоги.

Ці ініціативи мають на меті створення надійної та ефективної системи надання гуманітарної допомоги, здатної адекватно реагувати на виклики воєнного часу та гуманітарні кризи, забезпечуючи при цьому високий рівень прозорості та відповідальності у використанні ресурсів.

Список використаних джерел

1. *Волков С. В. Гуманітарна допомога в україні: сучасні виклики. Juridical scientific and electronic journal. 2023. № 8. С. 332–334. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/77.*
2. *Сайт Управління ООН з координації гуманітарних справ: https://www.unocha.org/*
3. *Madzigon N. V. Міжнародне гуманітарне право як частина національного права. Scientific papers of the legislation institute of the verkhovna rada of ukraine. 2012. № 5. С. 32–36. URL: https://doi.org/10.32886/instzak.2017.05.06.*

Годиш Я.О.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КЛАСИЧНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ МЕДИЧНОЮ СФЕРОЮ

Системи охорони здоров'я різних країн виникали під впливом різного історичного, політичного та економічного розвитку і відображали унікальну національну культуру. Відповідно до класичного підходу, систем охорони здоров'я є цілісним комплексом, у якому пов'язані між собою і взаємозалежні елементи та підсистеми справляють спільний позитивний вплив на стан здоров'я населення країни. Найчастіше серед них виділяють чоти¬ри: систему медичного страхування Бісмарка, централізовану планову систему, національну систему охорони здоров'я Беверіджа та ринкову, яку іноді називають моделлю "з власної кишені".

З моменту введення системи Бісмарка вона зазнала численних змін, але її страховий і обов'язковий характер залишився. Вона була створена у Німеччині і першою у світі законодавчо регулювала питання медичного страхування. Вихідною точкою цієї системи є ідея захисту від наслідків випадкових подій, які призводять до втрати доходу від роботи та загрожують фінансовому благополуччю сім'ї та відшкодування виплат, понесених за медичне обслуговування. Важливим елементом її впровадження є ство¬рення страхових співтовариств. Основним поняттям є категорія ризику захворювання, яка поширюється на все суспільство (соціальна солідарність), оскільки страхування є загальним і обов'язковим. Форми цього страхування можуть бути державними, со¬ціальним або приватним – в залежності від країни, в якій вони реалізуються. Відмінності стосуються розміру гонорарів, обсягу послуг та організаційних форм

Система страхування, заснована на принципах створення страхових співтовариств, тобто лікарняних кас, вважається найбільш раціональною та ефективною, але вона має як позитивні, так і негативні риси. До позитивних рис системи можна віднести:

- можливість створення конкуруючих кредитних спілок і страхових установ,
- автономія цих установ, широко гарантована державою,
- можливість вільно укладати договори з постачальниками медичних послуг,
- право на вільний вибір постачальника медичних послуг,
- право на вигоду є суб'єктивним правом.

Її негативними рисами є:

- збільшення витрат і тенденція до надмірного споживання послуг пацієнтами, коли витрати покриває страхова установа,
- часткове відшкодування витрат на лікування в кожному випадку,
- диференціація грошової допомоги,
- диференціація суспільства внаслідок конкуренції між фондами медичного страху¬вання, що зумовлює появу двох груп громадян: бідніших, з гіршим станом здоров'я, які є членами державних фондів медичного страхування, і заможніших, з кращим станом здоров'я, застрахованих в приватних фондах, що забезпечує вищий рівень виплат).

Ця система була запроваджена, серед іншого, в таких країнах, як Німеччина, Франція та Австрія. Діяла також у міжвоєнний період у Польщі

Засади системи централізованого планування охорони здоров'я були сформульо¬вані в Радянському Союзі. Її ініціатором був перший нарком охорони здоров'я Семашко. Ця система є:

- державна, тобто вона є складовою частиною структури державного управління і фінансується з державного бюджету;
- соціальна, тобто працює на користь і в інтересах усього суспільства;
- єдина і комплексна, що означає, що всі відділи та заклади охорони здоров'я складають єдине ціле і діють під єдиним управлінням;
- зберігає безперервність догляду від народження до смерті;
- спрямована на превентивне лікування, тобто надає перевагу ранньому профі¬лактичному лікуванню;
- планова, тобто розвиток діяльності формується цілеспрямовано;
– базується на фундаментальній науці, тобто застосовує наукові методи та використовує переваги технічного прогресу.

Вважається, що соціалістична охорона здоров'я є першою справді національною службою охорони здоров'я в сенсі системи, що гарантує загальний доступ.

До переваг цієї системи можна віднести:

- фінансування з державного бюджету,
- символічна плата за ліки, окуляри та інше медичне обладнання,
- єдине управління та контроль усіх відомств та установ охорони здоров'я,
- діяти на користь та в інтересах усього суспільства.

До безсумнівних недоліків належать:

- розгляд сектора охорони здоров'я як невиробничого сектора економіки, що означає слабкі економічні пріоритети,
- централізоване планування та інвестування, що спричиняє недоліки в інфраструктурі охорони здоров’я на місцях,
- мінімальна участь приватного сектора,
- фінансування з центрального бюджету – у разі кризи державного фінансування це спричиняє колапс фінансування охорони здоров'я.

Система діяла в СРСР, а після Другої світової війни в країнах, що входили до сфери впливу Радянського Союзу. Система, яка донедавна вважалася зразковою структурою, була приречена на занепад наприкінці 1980-х років. Головною причиною став колапс фінансу¬вання охорони здоров’я, але не менш важливим був вплив ідеологічних та соціальних установок після розпаду СРСР і переходу цих країн до ринкової економіки. Зараз ця система з деякими модифікаціями працює на Кубі та в Україні.

Модель Беверіджа — це модель національної служби охорони здоров'я NHS, яка діє з 1948 р. Основою цієї системи став введений набагато раніше Закон про соціальне страхування (1911 р.). Закон про запровадження NHS забезпечив рівність громадян у доступі до широкого спектру медичних послуг, водночас зробивши державу гарантом цієї обіцянки. До завдань держави входило фінансування та забезпечення охорони здо¬ров'я. Лікарі зберегли клінічну автономію, тобто право приймати ключові медичні рішення, але в межах жорсткого бюджету. Таким чином вони взяли під контроль попит

на медичні послуги, а також їх пропозицію. Державний нагляд за витратами на функціонування системи охорони здоров'я був лише формальним.

Можна виділити певні особливості, характерні для країн з національною системою охорони здоров'я, а саме:

- охорона здоров’я є правом людини, а не привілеєм, більшість закладів охорони здоров’я є державною власністю, уряд відповідає за надання справедливої та ефективної медичної допомоги,

- повний доступ кожному, незалежно від платоспроможності,

- лікар первинної ланки діє як блокувальник доступу до решти системи,

- фінансування охорони здоров'я за рахунок податків (загальних або місцевих) через державний бюджет або місцеві бюджети,

Основна ідея цієї системи полягає в тому, щоб гарантувати соціальний захист для всіх громадян, посилаючись на концепцію «задоволення основних потреб». Це означає, що переваги, які роблять це можливим, повинні бути доступні кожному, незалежно від інших характеристик його соціального становища.

До позитивних рис NHS можна віднести:

- забезпечення доступу до медичних послуг для всіх громадян,

- гарантія безоплатності пільг,

- забезпечення ефективної первинної та спеціалізованої допомоги,

- постійне фінансування з державного бюджету,

- центральний контроль і відповідальність за надання медичних послуг і стан здоров'я населення.

Негативними проявами цієї системи є:

- державна монополія на працевлаштування медичних працівників, що може спричинити їх залежність від роботи,

- публічний конкурс при залученні фінансових коштів представницьким органом влади,

- обмежений вибір лікаря,

- мінімізація фінансових вигод.

Ця система зустрічається, серед іншого, у Великій Британії, Швеції, Норвегії, Іспанії.

Ринкова система принципово відрізняється від попередніх, у яких за допомогою різноманітних прийомів підтримується принцип солідарності. Ця модель відмовляється від принципу відповідальності держави за забезпечення доступу громадян до медичної допомоги (лише в екстрених випадках лікарні зобов’язані надавати медичні послуги). Медичні послуги є предметом комерційних операцій, тому їх купують і продають, як і будь-який інший товар. Масштаб угоди залежить виключно від купівельної спро¬можності покупця.

Характерною рисою цієї системи є її плюралізм, який особливо помітний у сфері виробництва та фінансування медичних послуг. Хоча існують різні форми соціалізованої охорони здоров'я, що фінансується з державних коштів (це розглядається як виняток із правил), домінуюча роль відводиться приватному сектору охорони здоров'я. Незважаючи на загальні принципи, система не є повністю ринковою, оскільки контролюється професійними організаціями і без їх рішень вихід на ринок медичних послуг немож-

ливий. Існують також сфери діяльності в державному урядовому секторі, які не повністю дозволяють вільним ринковим силам

Загалом система, у своїй приватній частині, спрямована на задоволення споживачів у ринковій ситуації, в якій доступ до медичної допомоги є відображенням соціального становища індивіда, що визначається його чи її рівнем достатку. Державний контроль за витратами та розгортанням інфраструктури медичних послуг неможливий, хоча останнім часом були зроблені спроби його посилити.

Позитивними рисами цієї системи є:

- домінуюча роль приватного сектора на ринку медичних послуг,
- індивідуальна і безкоштовна відповідальність за стан здоров'я,
- наявність переваг, що випливають із спроможності та бажання платити за страхування, що є відображенням соціального становища громадянина,
- контроль ринку послуг професійними організаціями,
- організація догляду за найбіднішими верствами населення та доступність про¬філак¬тичних послуг.

До негативних властивостей відносяться:

- розгляд сектора охорони здоров'я виключно як сфери економічної діяльності,
- відмова від страхування, якщо розрахунок ризику показує, що клієнт є збитковим,
- усунення з ринку медичних послуг через брак фінансових ресурсів

До медичної реформи 2010 року країною з такою системою охорони здоров’я були США.

Список використаних джерел

https://ingeniusua.org/articles/klasyfikatsiya-osnovnykh-modeley-medychnykh-system-u-sviti-ta-shlyakh-ukrayiny (дата доступу 21.03 2023)

A.Przybyłka. Systemy ochrony zdrowia. Katowice, 2021

Головчак М.І.,
Національний університет «Львівська політехніка»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МЕДСЕСТРИНСЬКОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: АНАЛІЗ І ПЕРСПЕКТИВИ

Вітчизняна система охорони здоров'я в сучасних умовах конфронтується з численними викликами, в тому числі з необхідністю підвищення якості медичної допомоги та ефективною роботою медичного персоналу. Один з важливих аспектів у цьому процесі – це реформування системи медсестринської освіти.

У контексті реформування системи медсестринської освіти велике значення приділяється публічній політиці та одному з пріоритетних її напрямків – нормативно-правовому забезпеченню. Основною метою публічної політики та нормативно-правового

забезпечення у сфері медсестринської освіти є забезпечення високого рівня підготовки сестер/братів медичних, їхньої адаптованості до сучасних вимог медичної практики та підвищення стандартів надання медичної допомоги в Україні. Для досягнення зазначених цілей слід постійно оновлювати й удосконалювати нормативно-правову базу, а також розробляти та впроваджувати ефективні стратегії в сфері медсестринської освіти.

Значущість нормативно-правового забезпечення полягає в утворенні законодавчого та нормативного каркасу, який регулює всі аспекти навчання, підготовки, атестації та подальшого професійного розвитку фахівців з медсестринства.

Започаткована у 1991 році, реформа медсестринської справи в Україні спрямована на адаптацію системи підготовки медичних сестер до міжнародних норм та підвищення їх професійного рівня [1].

Нормативно-правова база для реформування медсестринства включає підготовку нового покоління фахівців з усвідомленням їхніх обов'язків як незалежного виду діяльності в межах визначеної компетенції та повноважень відповідно до сучасних кваліфікаційних вимог. Основні принципи цієї бази закладені у Концепції розвитку охорони здоров'я населення України, Етичному кодексі професійної етики Міжнародної ради медсестер та у Програмі розвитку медсестринства України на 2005-2010 роки [2]. Усі згадані документи, що визначають стратегічні напрямки розвитку медсестринства є чинними на сьогоднішній день.

Починаючи з 2008 року, в Україні було розпочато реформування системи медсестринської освіти з врахуванням європейських та світових стандартів. Прийнята Концепція розвитку вищої медичної освіти відображає потребу у підготовці нового покоління висококваліфікованих медичних працівників та впровадженні інноваційної діяльності в умовах ринкової конкуренції [3].

Проведений нами аналіз нормативно-правового забезпечення реформування системи медсестринської освіти, підтверджує необхідність доповнення чинної нормативно-правової бази новими документами, які враховуватимуть сучасні вимоги до підготовки медсестер. Ці документи мають спрямовуватися на забезпечення високої якості професійної підготовки, включаючи практичний компонент, що дозволить випускникам ефективно застосовувати свої знання та навички на практиці. Такі нові документи можуть включати програми практичного навчання, стажування в клінічних умовах, а також механізми забезпечення безперервного професійного розвитку для медичних сестер і медбратів.

Пропонуємо кілька рекомендацій, спрямованих на забезпечення ефективного та сталого розвитку системи медсестринської освіти відповідно до вимог сучасного медичного середовища:

- Системне оновлення нормативно-правової бази. Рекомендуємо регулярно переглядати та адаптувати чинні нормативно-правові акти у відповідності з сучасними вимогами й потребами медичного сектору, що дозволить створити сприятливі умови для розвитку сучасної системи медсестринської освіти.
- Науково обгрунтовані дослідження. Рекомендуємо здійснювати систематичні дослідження у сфері освіти та практики медсестер для ідентифікації оптимальних підходів до розробки ефективніших методів навчання, впровадження інноваційних підходів

у освітній процес (цифровізація та диджиталізація, академічна доброчесність, інклюзивна освіта, дуальна освіта, формування soft-skills та ін.).

● Використання міжнародного досвіду. Рекомендуємо активно вивчати та використовувати міжнародний досвід у сфері медсестринської освіти для адаптації найкращих практик та методик до українських реалій, що дозволить забезпечити високий рівень освіти медсестер у відповідності зі світовими стандартами.

● Створення спеціалізованих програм навчання. Рекомендуємо розробляти та впроваджувати спеціалізовані програми навчання й професійного розвитку медичних сестер з урахуванням сучасних вимог і тенденцій у медичній галузі. Прикладом може слугувати розроблена нами програма профілактики внутрішньолікарняних інфекцій [4].

● Підтримка наукових досліджень. Рекомендуємо активно підтримувати дослідницьку роботу шляхом надання грантів та фінансової підтримки для проведення високоякісних наукових досліджень у медсестринстві.

Як бачимо, нормативно-правове забезпечення відіграє важливу роль у впровадженні реформ в системі медсестринської освіти. Його значення полягає в створенні законодавчого та нормативного базису, який регулює всі аспекти навчання, підготовки, атестації та подальшого професійного розвитку медичних сестер і медбратів. Воно гарантує якість підготовки медичних працівників і сприяє підвищенню рівня медичної допомоги для населення.

Список використаних джерел

1. Саблук, А. Г. (2017, September). Нормативно-правові документи реформування медсестринської освіти. In world science. International Scientific and Practical Conference (No. 9, p. 25).

2. Дуб, Н. Є. Механізми державного управління реформуванням медсестринства в системі охорони здоров'я України (Doctoral dissertation, з держ. упр.: 25.00. 02/НЄ Дуб.—Львів, 2011.—20 с).

3. Про затвердження Концепції розвитку вищої медичної освіти в Україні:Наказ Міністерства охорони здоров'я України та Академії медичних наук України від 12.09.2008 р. № 522/51. URL:http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=12141 /

4. Дуб, Н., Блоховита, О., & Головчак, М. (2024). Розробка тренінгів з профілактики внутрішньолікарняних інфекцій для медсестер: управлінський підхід. Успіхи і досягнення у науці, (2 (2)).

Гулей А.Б.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЛІКАРСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Сучасні виклики, що постають перед Україною в сфері охорони здоров'я, зумовлюють необхідність пошуку підходів до формування ефективної політики в сфері охорони здоров'я. Незважаючи на активний процес реформування, в сфері охорони здоров'я України залишається ряд проблем, пов'язаних з неефективним використанням фінансових ресурсів сфери охорони здоров'я, низькою кваліфікацією медичних

працівників, значним старінням медичних кадрів, відсутністю мотивації до ефективної та продуктивної праці тощо. Одним із шляхів вирішення зазначених проблем є децентралізація управління в сфері охорони здоров'я та впровадження професійного лікарського самоврядування, яке сприятиме здійсненню демократичних перетворень та розвитку громадянського суспільства [4, с. 359-360].

Метою дослідження є обґрунтування важливості лікарського самоврядування у реалізації політики в сфері охорони здоров'я.

Лікарське самоврядування – це професійне самоврядування в сфері охорони здоров'я, яке забезпечується гарантованим державою правом лікарів самостійно вирішувати питання своєї професійної діяльності й реалізується шляхом створення в порядку, визначеному законом, організацій самоврядування лікарів. Вони перебирають на себе частину важливих регуляторних функцій (сертифікацію навчальних програм, ведення реєстру лікарів, надання та припинення права на професійну діяльність, безперервний професійний розвиток лікарів тощо) [3]. До основних переваг лікарського самоврядування варто віднести: звільнення уряду та органів державної влади від вирішення проблем, що стосуються організації надання якісних медичних послуг (якість досягається за рахунок самоконтролю та власної відповідальності); розбудову регіональної мережі самоврядних організацій, яка дозволяє здійснювати підтримку професійної діяльності лікарів на місцевому рівні; розширення можливостей лікарів в сфері обміну досвідом і знаннями з колегами із сусідніх країн в рамках співпраці із міжнародними самоврядними організаціями [4, с. 360].

Зарубіжні країни напрацювали значний досвід у сфері лікарського самоврядування. Практично в кожній із країн-членів ЄС створено орган, який регулює основні положення щодо функціонування лікарського самоврядування. [4, с. 362]. Аналіз світового досвіду засвідчив, що професійне лікарське самоврядування – це надзвичайно потрібна й корисна модель управління сферою охорони здоров'я. Його впровадження має стати одним із невід'ємних компонентів реформування вітчизняної системи охорони здоров'я, складовою державної політики у сфері охорони здоров'я. Важливо при цьому зберегти найкращі традиції вітчизняного корпоративного медичного спілкування та, водночас, запозичити провідний зарубіжний досвід щодо функціонування організацій лікарського самоврядування [5, с. 6].

Проведений аналіз дозволив сформулювати основні завдання лікарського самоврядування: 1) видача дозволів і нагляд за належним та сумлінним здійсненням лікарської практики; 2) інтеграція лікарів у єдиний медичний простір; 3) впровадження політики партнерства між системою охорони здоров'я, лікарями і пацієнтами; 4) встановлення обов'язкових для всіх лікарів етичних і деонтологічних засад лікарської діяльності; 5) вплив на стан здоров'я суспільства, державну політику охорони здоров'я та стимулювання ефективного використання ресурсів системи охорони здоров'я; 6) організація співпраці з науковими товариствами, вітчизняними та зарубіжними вищими навчальними закладами тощо [2].

Вищезазначені завдання лікарське самоврядування виконує шляхом: 1) надання права на здійснення лікарської практики; 2) ведення реєстру лікарів; 3) обговорення умов праці лікарів та її оплати; 4) нагляд за належним і сумлінним виконанням лікарями своїх професійних обов'язків; 5) визначення чітких критеріїв (індикаторів) якості надання медичної допомоги; 6) притягнення лікарів до дисциплінарної відповідальності;

7) допомога у фаховому удосконаленні лікарів; 8) проведення атестації і сертифікації лікарів, ліцензування видів медичної практики та участі у акредитації закладів охорони здоров'я; 9) участі у проведенні конкурсів на заміщення керівних посад у системі охорони здоров'я; 10) організації експертизи та обговорення нормативних документів органів влади, особливо тих, що стосуються змін у системі надання медичної допомоги та виконання лікарями своїх професійних функцій; 11) здійснення контролю за використовуванням лікарських засобів і медичною рекламою; 12) ухвалення принципів професійної етики та деонтології, обов'язкових для всіх лікарів, а також контролю за їх дотриманням; 13) визначення меж та контролю за дотриманням лікарської таємниці; 14) організації співпраці з органами влади, політичними організаціями, професійними спілками, а також з іншими громадськими організаціями у справах, що стосуються охорони здоров'я населення та умов виконання лікарями своїх професійних обов'язків; 15) своєчасного забезпечення лікарів необхідною медичною інформацією; 16) розробки національної стратегії інформування суспільства про події в системі охорони здоров'я; 17) визначення кваліфікації лікаря та надання права на медичну практику громадянам інших держав [2].

Всеукраїнське лікарське товариство (ВУЛТ) – це найстаріша і найчисельніша в нашій державі організація, що об'єднує представників медичної професії всіх регіонів України. ВУЛТ вважає себе продовжувачем традицій Українського (Руського) Лікарського Товариства у Львові, заснованого у 1910 році та Всеукраїнської Спілки Лікарів, заснованої в Києві 1917 року. Основною метою діяльності ВУЛТ є: 1) сприяння охороні і зміцненню здоров'я українського народу; 2) розвиток вітчизняної медичної науки; 3) участь у вирішенні медичних проблем; 4) сприяння професійному росту медичних працівників, їх правовому та соціальному захисту; 5) задоволення своїх законних соціальних, економічних, творчих та інших спільних інтересів.

На сьогодні в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий документ, який би окреслював правовий статус організацій лікарського самоврядування, визначав їх місце серед інших суб'єктів публічної політики у сфері охорони здоров'я. У зв'язку з цим особливої актуальності та важливості набуває створення належної нормативно-правової бази для функціонування організацій лікарського самоврядування, яка визначить механізми державної політики захисту прав медичних працівників та створить правове підґрунтя для запровадження цілісної взаємоузгодженої системи соціальних гарантій як для пацієнтів, так і для лікарів [4, с. 369].

Отже, окреслення на законодавчому рівні правового статусу організацій лікарського самоврядування, визначення їх місця серед інших суб'єктів публічної політики у сфері охорони здоров'я, дозволить на професійному рівні забезпечити вирішення медичних проблем охорони здоров'я, створити умови для надання якісної медичної допомоги, значно скоротити неефективне використання коштів в охороні здоров'я, забезпечити практичне обґрунтування доцільності функціонування тих або інших установ охорони здоров'я, визначить потребу в лікарях різних спеціальностей, а також допоможе успішно вирішувати інші важливі медичні та соціальні проблеми.

Список використаних джерел

1. Дячук Д.Д., Шпак Г.В. Характеристика кадрового забезпечення системи охорони здоров'я. К., Україна. Здоров'я нації, 1(17).2011. С. 40-44.

2. Карпук В., Мусій О. Чи потрібно Україні лікарське самоврядування? URL: http://sfult.org/smovryduvanay.

3. Мазур І.П., Тищук М.М. Лікарське самоврядування: європейський досвід і кроки до впровадження в Україні. URL:https://health-ua.com/article/41680-lkarskesamovryaduvannya-vropejskij-dosvd-kroki-dovprovadzhennya-vukran

4. Модернізація менеджменту та публічного управління в системі охорони здоров'я / кол. монографія за науковою ред. д.е.н. Шкільняка М.М., д.е.н. Желюк Т.Л. Тернопіль, Крок. 2020. 560 с.

5. Рогова О. Г. Державна політика розвитку лікарського самоврядування. Теорія та практика державного управління. 2015. Вип. 2. С. 63-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2015_2_12.

Івасюк Є. О.,
Національний університет «Львівська політехніка»

TELEGRAM ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА ЕКОСИСТЕМИ КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

Повномасштабне вторгнення ворога на територію України спровокувало шалений та сталий попит українського суспільства на інформацію певного характеру, починаючи від бойових дій та офіційних заяв представників влади, закінчуючи інформацією про небезпеку повітряних атак. Буквально за кілька перших місяців цей посилений інтерес до інформації швидко перетворився на рутинний елемент повсякденного життя багатьох людей. До того ж враховуючи мобільний спосіб життя українців через вимушене активне переміщення територією України та швидку зміну подій на всіх фронтах, їх підхід до медіаспоживання істотно змінився.

Для порівняння – лише 20% українців використовували Telegram як джерело новин у 2021 році. Однак це число різко збільшилося до 60% після повномасштабного вторгнення росії у 2022 році. У 2023 році Telegram залишався основною соціальною мережею для споживання новин, демонструючи значне зростання – до 72% [1]. Основними критеріями його вибору є: оперативність новин, зручність у користуванні, великий вибір каналів, швидкість надання інформації[2]. Telegram буквально перетворився на інформаційний фаст-фуд.

Розуміння того, де і як більша частина українців шукає новини, – з урахуванням змін у медіаспоживанні, – дало можливість представникам публічної влади швидко стати осередками перевіреної інформації.

Комунікація зі вже наявною та готовою слухати аудиторією перетворила представників влади у зірок медіапростору. Значна кількість керівників військових адміністрацій, яких раніше або не знали взагалі, або не брали до уваги на серйозному рівні, в мить перетворилися на медійних особистостей з мільйонною аудиторією. Наприклад, Віталій

Кім, голова Миколаївської обласної військової адміністрації, зібрав у своєму Telegram-каналі майже мільйон підписників у 2022 році. Його популярність – не лише результат його харизми та оптимістичного підходу, а і здатності наочно демонструвати дії місцевої влади в боротьбі з окупантами в каналі, що мав попит серед громадян [3].

Комунікація представників влади в Telegram дала можливість використовувати живу «людську мову», чим сформувала відчуття близькості влади до людей та навіть стала культурним феноменом. Крім того, дозволила використовувати блогерів-мільйонників для більшого охоплення з метою формування громадської думки та донесення важливих управлінських рішень. Наприклад, «Лачен пише».

Telegram як складова екосистеми комунікації органів публічної влади робить комунікацію інклюзивною для всіх вікових груп, оскільки відмічається зростання серед вікових груп 60+ [4].

Ба більше, Telegram входить в перелік найчастіше використовуваних каналів інформування та комунікації з мешканцями громад на місцях [5].

Окрім зазначеного, функціонал даного месенджеру надає можливості для застосування певних форм громадської участі при прийнятті управлінських рішень шляхом опитувань та використання спектра реакцій на повідомлення.

Слід зауважити, що поряд з Telegram існують інші джерела інформації, але вони в десятки разів є менш популярними та масовими. Можна констатувати, що жорстка заборона цього месенджера призведе до дроблення й розрізнення повідомлень для громадян. А на побудову знання про альтернативні офіційні джерела, адаптацію до нових моделей поведінки споживання інформації, і застосування інших застосунків піде значний час.

Отже, Telegram став одним із каналів спілкування з громадянами, що потенційно має чи не найбільше охоплення серед усіх вікових груп. Це відкриває великі можливості для комунікації представників публічної влади та потенційно перетворює його на один з вагомих елементів екосистеми зв'язку органів публічної влади.

Попри наведені позитивні фактори, слід звернути увагу і на зворотний бік медалі. Візьмемо хоча б кризове інформування як складову комунікації представників публічної влади. Розглянемо це на прикладі життєво важливого інформування про повітряні тривоги. Існує низка популярних каналів та груп, що поряд з офіційними каналами інформують громадян про потенційну загрозу. До того ж вони надають більш розгорнуту інформацію, що збігається з офіційними джерелами. Однак на запитання журналістки, хто веде згадані Telegram-канали і як вони отримують інформацію, у Повітряних силах не змогли відповісти [6]. Дана анонімність стає загрозою і плідним ґрунтом для поширення дезінформації, гри з емоціями та громадською думкою українців. Адже переважна більшість найпопулярніших каналів та груп в Telegram є саме анонімними.

Наступним тривожним фактором є те, що майже половина української авдиторії Telegram вважає, що канали, зокрема й анонімні, публікують завжди перевірену інформацію. Згідно з опитуванням Київського міжнародного інституту соціології, яке провела громадська організація «Український інститут медіа та комунікації» в рамках одного зі своїх досліджень, таку думку мають 45,2% респондентів [7].

Без зайвого драматизму, безперечно варто враховувати, що анонімність джерел на додаток з переважною довірою до інформації в Telegram – вибухова суміш.

Отже, важливо зазначити, що у разі якщо держава в односторонньому порядку покине цю складову екосистеми комунікацій, це відкриє «вікно можливостей» для розквіту дезінформації та формування громадської думки, яка в перспективі може загрожувати цілісності держави.

Список використаних джерел:

1. *Українські медіа, ставлення та довіра у 2023 році.URL: https://detector.media/infospace/article/218819/2023-11-01-ukrainski-media-stavlennya-ta-dovira-u-2023-rotsi/*
2. *Медіаспоживання українців 2023 року: що та де читають і кому довіряють.URL: https://mediamaker.me/yak-zminylos-mediaspozhyvannya-ukrayinczіv-2023-roku-opytuvannya-usaid-internews-5628/*
3. *Денис Денисенко. Україна надала урок світу, як треба будувати комунікації під час війни. URL:https://lb.ua/blog/denys_denysenko/509844_ukraina_nadala_urok_svitu_yak_treba.html*
4. *Медіаспоживання українців в умовах повномасштабної війни. Опитування ОПОРИ.URL: https://oporaua.org/polit_ad/mediaspozhivannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori-24068*
5. *Результати дослідження «Стан інформування і залучення жителів громад в умовах воєнного стану». URL: https://prosto.in.ua/ua/novyny/novyny/rezultati-doslidzhennya-stan-informuvannya-i-zaluchennya-zhiteliv-gromad-v-umovakh-voennogo-stanu*
6. *Звідки Telegram-канали дізнаються про виліти ракет та безпілотників.URL: https://varta1.com.ua/news/zvidki-telegram-kanali-diznayutsya-pro-viliti-raket-ta-bezpilotnikiv---ignat_366270.html*
7. *Майже половина українців вважає, що в Telegram завжди пишуть правду.URL: https://www.pravda.com.ua/news/2023/02/27/7391220/*

Карапінка М.О.,
Національний університет «Львівська політехніка»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Реалії сьогодення та необхідність подолання наслідків війни стимулюють нас до максимально ефективного використання всіх наявних ресурсів та їх потенціалу, у тому числі територій. Рішення при управлінні розвитком територій впливають на економічні показники регіонів та добробут населення. Однією з запорук результативного функціонування територій є ефективний нормативно-правовий механізм управління розвитком територій.

У вітчизняному законодавстві поняття “територія” зустрічається досить часто, проте відсутня чітка дефініція території. Аналіз нормативної бази дозволяє розглядати територію у таких видах: як державну, територію адміністративних одиниць і територію для певних цілей (спеціальну територію). Під розвитком територій слід розуміти зміну,

зростання рівня життя, ріст економічних, екологічних, соціальних та інших показників. Цей розвиток може мати своїм джерелом як певні об'єктивні процеси, незалежні від діяльності людини, так і процеси, зумовлені і похідні від людини. Похідні від людини процеси розвитку територій найефективніше можуть проявлятися та упорядковуватися через інструмент правового регулювання [1]. В контексті цієї тези варто виокремити специфічну сукупність (систему) правових норм, актів, дій і процесів, які мають своєю ціллю забезпечення регулювання та організації розвитку територій – нормативно-правовий механізм управління розвитком територій. У зв'язку з цим доцільним буде розглядати нормативно-правовий механізм управління розвитком територій у контексті класифікації територій на державну, територію адміністративних одиниць і територію для певних цілей (спеціальну територію).

Управління розвитком територій здійснюється на основі нормативних актів, що стосуються земельних відносин, містобудування, екології, інфраструктури, соціально-економічного розвитку територій тощо. Ними передбачається регулювання використання земель, будівель, ресурсів та інших аспектів, які впливають на розвиток конкретних територій, тобто поширюється вплив на території нижчого рівня управління (рівень адміністративно-територіальних одиниць, специфічних зон тощо) заради їх гармонійного розвитку у взаємодії з державою та сусідніми окремо визначеними територіями. Відповідний нормативно-правовий механізм використовується з метою належного планування розвитку територій, контролю за будівництвом, зонування, екологічної безпеки, розвитку інфраструктури тощо. Його ефективне функціонування забезпечується за умови співпраці різних рівнів влади, громадськості та зацікавлених сторін з метою забезпечення сталого та збалансованого розвитку територій.

Управління територіями на загальнодержавному рівні здійснюється уповноваженими державними органами. Вони приймають акти нормативного або індивідуального характеру. Перед прийняттям акти мають пройти певну перевірку відповідними установами та компетентними фахівцями. Такі дії націлені на підвищення якості проєкту документа та його перевірку на відповідність національному, міжнародному законодавству та іншим вимогам ще на етапі підготовки. Цією процедурою є експертиза нормативно-правових актів. Саме вона покликана зменшити ризики прогалин, помилок і колізій у нормативно-правових актах.

Що стосується нормативно-правового механізму управління розвитком територій адміністративних одиниць, то, відповідно до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", питання місцевого значення вирішується органами місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [2]. Органи місцевого самоврядування відповідають за вирішення питань місцевого значення, соціальні програми, розвиток інфраструктури, благоустрій, виділення бюджетних коштів та інше. При прийнятті рішень органи місцевого самоврядування, враховуючи специфіку своїх територій, керуються різними принципами, первинним з яких є принцип законності. Це означає, що усі рішення повинні відповідати чинному законодавству та нормативно-правовим актам. Тобто нормативно-правовий механізм управління розвитком територій адміністративних

одиниць опирається на механізм загальнодержавного управління, повинен відповідати йому і, в певній мірі, є похідним від нього.

Нормативно-правовий механізм управління розвитком території для певних цілей (спеціальних територій) має дещо інший характер. В силу певних особливостей держава приділяє цій категорії територій особливу увагу. Яскравим прикладом є території, що належать до природно-заповідного фонду України. Тобто правові основи організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення його природних комплексів та об'єктів регулюються окремим Законом України "Про природно-заповідний фонд України". Природно-заповідний фонд охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання. Україна розглядає цей фонд як складову частину світової системи природних територій та об'єктів, що перебувають під особливою охороною[3].

Отже, поняття "територія" можна розглядати в широкому розумінні загальнодержавної території, у вузькому розумінні, тобто території адміністративних одиниць та як територію для певних цілей (спеціальні території) з особливим правовим режимом. Кожен з цих видів має свої особливості нормативно-правового регулювання. Але всі нормативно-правові акти, норми та процеси, які складають нормативно-правовий механізм управління розвитком територій, повинні відповідати Конституції, законам України, міжнародним нормативно-правовим актам та міжнародним договорам. Тому важливо звернути увагу на особливості та процес нормотворення, зокрема що стосується якості проєктів нормативно-правових актів ще на етапі підготовки. Такі дії сприятимуть удосконаленню нормативно-правового механізму управління розвитком територій.

Список використаних джерел

1. Карапінка М. Комплексна експертиза нормативно-правових актів як спосіб удосконалення управління розвитком територій. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2023. №38. С. 72-76.

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.04.1997 р. № 280/97 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text

3. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р. № 2456-XII URL: https://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Tex

Мацик Р.О.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Будь-яка система управління базується на принципах як керівних основоположних твердженнях, що є вихідними для визначення її структури, закономірностей функціонування та розвитку, а також побудови методологічного апарату. Діалектичний підхід наукового пізнання при формулюванні принципів публічного управління енергетичним

забезпеченням передбачає врахування як виду управління, так і його об'єкта. З огляду на це, принципи публічного управління енергетичним забезпеченням доцільно виводити з урахуванням загальних принципів публічного управління й адміністрування (з використанням загальнонаукового методу дедукції) та принципів функціонування систем енергетичного забезпечення.

Серед науковців немає єдиного підходу до визначення принципів публічного управління й адміністрування, що може бути обумовлено відсутністю єдиного підходу до формулювання сутності категорії «публічне управління й адміністрування» та частим вживанням окремих понять «публічне управління» та «публічне адміністрування». Як наслідок, в наукових джерелах можна віднайти принципи і публічного управління, і публічного адміністрування.

До основних принципів публічного адміністрування науковці відносять: верховенство права, об'єктивність, пропорційність, ефективність, пропорційність, незловживання владою, службову співпрацю, ефективність, субсидіарність, єдине вікно, пріоритет державної політики, зворотний зв'язок, демократію, системний підхід, централізм на демократичній основі, динамічну ієрархічність, соціальну справедливість, невідворотність змін, відносність і самонормування, синергію, універсальність і безперервність самоорганізації [1, 5].

Принципи публічного управління класифікують на такі групи: адміністративно-правові, системно-цільові, системно-функціональні, системно-організаційні, адаптивні [2, с. 50-51]. Водночас, серед найважливіших принципів публічного управління виокремлюють такі, як: публічна влада керуючого; єдність керівництва і розподіл управлінської праці; єдність розпорядження і конкретність виконавців; підпорядкування інтересам публічного управління інших інтересів осіб, які перебувають на публічній службі; необхідний рівень централізації та ієрархії в управлінні; сталість управлінського персоналу; справедливість щодо начальників, підлеглих, працівників керівного органу; зворотній зв'язок в управлінні; винагорода управлінської праці [4, с. 23-24].

Досліджуючи системи енергетичного забезпечення, доцільно взяти до уваги регламентовані законодавством принципи функціонування ринку електричної енергії: 1) забезпечення енергетичної безпеки України; 2) забезпечення безпеки постачання електричної енергії споживачам, захисту їхніх прав та інтересів; 3) створення умов безпечної експлуатації об'єктів електроенергетики; 4) збереження цілісності, забезпечення надійного та ефективного функціонування Об'єднаної енергетичної системи України, єдиного диспетчерського (оперативно-технологічного) управління нею; 5) забезпечення балансу між попитом та пропозицією електричної енергії; 6) розвитку міждержавних перетинів з енергосистемами суміжних держав; 7) енергоефективності та захисту навколишнього природного середовища; 8) сприяння розвитку альтернативної та відновлюваної енергетики; 9) добросовісної конкуренції; 10) рівності прав на продаж та купівлю електричної енергії; 11) вільного вибору електропостачальника споживачем; 12) недискримінаційного і прозорого доступу до системи передачі та систем розподілу; 13) недискримінаційної участі в ринку електричної енергії; 14) незалежного державного регулювання; 15) недискримінаційного ціно- та тарифоутворення, що відображає економічно обґрунтовані витрати; 16) відповідальності учасників ринку за недотримання правил ринку, правил ринку «на добу наперед» та

внутрішньодобового ринку, кодексу системи передачі, кодексу систем розподілу, кодексу комерційного обліку, правил роздрібного ринку, інших нормативно-правових актів, що регулюють функціонування ринку електричної енергії, та умов договорів, що укладаються на цьому ринку; 17) співробітництва та інтеграції ринку електричної енергії на регіональному та загальноєвропейському рівнях [3].

Базуючись на викладених вище твердженнях, можна запропонувати такі основні принципи публічного управління у сфері енергетичного забезпечення територіальних громад: ієрархічної побудови системи управління; демонополізації ринку електричної енергії; соціальної справедливості при формуванні тарифної політики; доступності енергозабезпечення; економічної та енергетичної ефективності функціонування систем енергозабезпечення; екологічності функціонування систем енергозабезпечення та пріоритетності використання енергії з відновлювальних джерел; підпорядкування безпековим, економічним, екологічним та іншим пріоритетам державної політики у сфері енергетики; впливовості органів місцевого самоврядування на розвиток і функціонування систем енергетичного забезпечення територіальних громад.

Ці та інші принципи є основною для розроблення інструментарію та механізмів публічного управління у сфері енергетичного забезпечення територіальних громад.

Список використаних джерел

1. Карапетян О.А., Гбур З.В. Роль публічного адміністрування в формуванні демократичного суспільства держави. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 16/. С. 77-85.

2. Нагаєв В.М. Публічне адміністрування: електронний навчальний посібник. Х.: ХНАУ, 2018. 278 с.

3. Про ринок електричної енергії : Закон України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII.

4. Скидан О. В., Якобчук В. П., Дацій Н. В., Ходаківський Є. І. [та ін.]. Публічне управління та адміністрування : навч. посібник. За заг. ред. О. В. Скидана. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 705 с.

5. Шура, Н.О. Принципи публічного адміністрування як регулятори соціально-економічних процесів у національній економіці. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. № 14. С. 260-263.

Олдак Л.Я.,
Національний університет «Львівська політехніка»

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Україна, знаходячись на шляху до європейської інтеграції, активно перебуває у процесі модернізації свого публічного управління. Одним із ключових факторів, що сприяють цьому процесу, є роль та вплив міжнародних організацій, зокрема Європейського Союзу. Інтеграція в європейський простір передбачає відповідність стандартам, нормам та цінностям ЄС, що вимагає реформування різних сфер суспільства, включаючи публічне управління. Міжнародні організації виступають каталізаторами реформ в управлінні у багатьох країнах світу, а в разі України їх роль особливо важлива через стратегічний напрямок на європейську інтеграцію. Європейський Союз виступає про-

відною силою в цьому процесі, надаючи не лише фінансову підтримку, а й експертні поради, технічну допомогу та навчання. Його допомога охоплює широкий спектр аспектів публічного управління, включаючи правову реформу, організаційний розвиток, а також підвищення кваліфікації державних службовців. Крім того, активна взаємодія з ЄС сприяє виробленню та впровадженню механізмів моніторингу та оцінки ефективності реформ, що дозволяє Україні систематично вдосконалювати свої підходи та практики в управлінні. Така співпраця має величезне значення для зміцнення інституційної бази держави, підвищення рівня довіри громадян до владних структур та створення стійких передумов для сталого розвитку країни.

Одним з ключових напрямків впливу ЄС на публічне управління в Україні є гармонізація законодавства з європейськими стандартами. Укладення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 році відкрило широкі можливості для впровадження європейських норм та стандартів у різні сфери діяльності держави, включаючи публічне управління. Це означає адаптацію законів, процедур та практик до вимог ЄС, що вимагає великих зусиль і ресурсів, але сприяє створенню більш ефективної та прозорої системи управління. Гармонізація законодавства з європейськими стандартами сприяє не лише вирівнюванню законодавчого поля України з правовими нормами ЄС, але й стимулює розвиток та впровадження сучасних адміністративних та управлінських практик, що відповідають найвищим міжнародним стандартам. Такий процес сприяє підвищенню рівня ефективності та прозорості управління, забезпечує захист прав та інтересів громадян, а також створює сприятливе середовище для розвитку бізнесу та інвестицій у країну.

Крім того, Європейський Союз надає значну фінансову підтримку для реалізації проектів з модернізації публічного управління в Україні. Ці кошти спрямовуються на розвиток інфраструктури, підвищення кваліфікації державних службовців, впровадження електронного урядування та підтримку громадянського суспільства. Наприклад, програми технічної допомоги ЄС, такі як Ініціатива з підтримки демократії та правової держави в Східній Європі (EIDHR) та Європейський інструмент сусідства (ENI), фінансують проекти, спрямовані на розвиток та удосконалення системи управління в Україні.

Не менш важливим є інституційний вплив ЄС на публічне управління в Україні. Європейські структури та програми сприяють створенню механізмів громадянського контролю, розвитку механізмів діалогу між владою та громадськістю, а також підвищенню відкритості в управлінні. Це досягається через реалізацію різноманітних проєктів та програм, спрямованих на зміцнення ролі громадськості в процесах управління та прийняття рішень. Наприклад, програми грантової підтримки громадських організацій дозволяють їм активно залучатися до моніторингу діяльності владних структур, контролювати виконання законів та нормативно-правових актів, а також вносити конструктивні пропозиції щодо поліпшення управлінських процесів. Крім того, ЄС підтримує розвиток механізмів публічного обговорення та консультацій з громадськістю, що сприяє збільшенню відкритості та доступності владних органів для громадян. Ці зусилля спрямовані на зміцнення демократії, розширення участі громадян у процесах управління та забезпечення відповідальності державних органів перед суспільством.

Загалом, роль та вплив міжнародних організацій, зокрема Європейського Союзу, у сприянні модернізації публічного управління в Україні величезні. Вони не лише надають

підтримку та ресурси, а й створюють умови для змін в культурі управління, що сприяє покращенню якості життя громадян та зміцненню демократичних інститутів у країні. Міжнародні організації, такі як ЄС, також активно сприяють розвитку механізмів моніторингу та оцінки ефективності управління в Україні. Це включає в себе створення систем звітності та оцінки результатів, а також впровадження механізмів оцінки задоволеності громадян послугами держави. Такий підхід допомагає виявляти слабкі місця управління та розробляти стратегії для їх подолання, що веде до підвищення ефективності та відкритості управління. Крім того, міжнародні організації активно підтримують розвиток механізмів взаємодії між різними рівнями влади, що сприяє збільшенню координації та ефективності державного управління в цілому.

Список використаних джерел

1. Андрусевич Н. (2008) Інструмент європейського сусідства і партнерства — нові можливості для України. Ресурсно–аналітичний центр "Суспільство і довкілля". Львів. 160с.

2. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu

Стоділко Т.Ю.,
Національний університет «Львівська політехніка»

РОЛЬ ГРОМАДСЬКОСТІ ТА МЕДІА У ПІДТРИМЦІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ

Україна подала заявку на вступ до Європейського Союзу (далі – ЄС) 28 лютого 2022 року, отримавши підтримку Європейського Парламенту та Європейської Ради. Цей крок відзначився визнанням європейських прагнень України. Згідно з Копенгагенськими критеріями, Україна мусила провести оцінку готовності до членства в ЄС, що включало селф-скринінг та оцінку адаптації законодавства до стандартів ЄС. Рекомендація Європейської Комісії щодо статусу кандидата в ЄС відкрила шлях для подальшого вступу України в ЄС, але також поставила перед Україною ряд умов і реформ, зокрема боротьбу з корупцією та реформу правоохоронних органів. Значимість європейської інтеграції для України охоплює різні сфери, включаючи торгівлю, економічний розвиток, освіту, культуру, а також спільні цінності та світогляд. Отримання статусу кандидата в ЄС передбачає реалізацію широкого спектру реформ, спрямованих на забезпечення демократії та ринкової економіки.

Євроінтеграція – це не тільки про торгівлю, розвиток економічної, освітньої, культурної сфери, це й про світогляд. Подальший рух України до членства в ЄС є можливим лише у разі вжиття ефективних і дієвих заходів у сфері дотримання фундаментальних прав, безпекової політики, укріпленню інституцій усіх рівнів у сфері управління загалом та правоохоронних і судових органів, запобігання і протидії корупції [1].

Важливість залучення громадськості та недержавних організацій у процеси демократичного врядування та реформ є ключовою для ефективної боротьби з

корупцією. Зокрема, у статті 13 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції зазначено, що кожна Держава-учасниця вживає належних заходів, у межах своїх можливостей і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, для сприяння активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею [2].

У контексті боротьби з корупцією громадські організації та представники засобів масової інформації (далі – ЗМІ) виконують важливу роль. Виявлення корупційних схем, розкриття корупційних випадків та мобілізація громадської уваги до цих питань є важливими аспектами їх діяльності. Ці організації та окремі журналісти активно впливають на формування політичних рішень та сприяють підвищенню прозорості та відповідальності владних структур. Крім того, співпраця з громадськими організаціями та медіа може забезпечити більшу успішність антикорупційних заходів на різних рівнях влади.

Проте варто враховувати ризики захоплення медіа та укладання змов між редакторами та політиками, яке може мати негативні наслідки для ефективності антикорупційних заходів. Захоплення медіа призводить до обмеження прозорості та об'єктивності інформації, що подається громадськості, що може перешкоджати виявленню та припиненню корупційних практик. Співпраця між політиками та медіа може сприяти поширенню пропаганди або маніпулятивної інформації, що маскує корупційні дії або перекручує факти. Це може призвести до збільшення довіри громадськості до корупційних політиків або мінімізації їхньої відповідальності за скоєне. Злочинні зв'язки між медіа та політичними елітами можуть створювати тиск на журналістів або активістів, що намагаються розкрити корупційні схеми, що може призвести до інтимідації, фізичних нападів або переслідування. Ці явища створюють навколишнє середовище, що сприяє продовженню корупційних практик та ускладнює боротьбу з корупцією, зокрема, завдяки перешкодам для прозорості, об'єктивності та відповідальності [3].

Активна участь громадян відіграє ключову роль у ефективній боротьбі з корупційними явищами. Елементи громадянського суспільства функціонують як каталізатори, що можуть розривати замкнені цикли систематизованої корупції. Водночас, відсутність їх підтримки та кооперації з інституціями громадянського суспільства значно знижує ефективність антикорупційних заходів, ініційованих державними органами. Вплив ЗМІ на антикорупційну активність маніфестується через два основні напрямки: безпосередній та опосередкований. Безпосередній вплив проявляється через ініціювання кримінальних розслідувань, формулювання законодавчих актів чи відсторонення посадових осіб на основі розслідувань, оприлюднених у ЗМІ. Опосередкований вплив зумовлює активізацію громадського діалогу щодо корупції та сприяє розвитку політичного плюралізму. Таким чином, громадянське суспільство та засоби масової інформації виступають як значущі агенти формування негативного ставлення суспільства до корупції. Таким чином вищий рівень свободи преси корелює із зниженням індексу корупції у державі [4].

Разом з цим антикорупційні організації в регіонах України стикаються зі складнощами, пов'язаними з обмеженими ресурсами та недостатньою підтримкою громадськості. Більшість організацій мають обмежені фінансові можливості та покла-

даються на волонтерську роботу. Також існує проблема з відсутністю стійкої бази підтримки серед громадян. Ефективність антикорупційних організацій часто залежить від того, як вони вирішують ці проблеми. Організації можуть привертати фінансування для розвитку або мати стійку базу підтримки серед громадян. Політична воля місцевих владних структур також є важливим фактором для успішної діяльності антикорупційних організацій. Співпраця з владними структурами може призвести до більш значущих та стійких результатів, ніж конфронтаційні методи [5].

Для посилення ефективності антикорупційних стратегій в контексті європейської інтеграції України ключовим аспектом є трансформація інститутів та механізмів публічного управління. Це передбачає адаптацію національного законодавства до стандартів ЄС, зміцнення інституціональної спроможності антикорупційних органів, та розвиток прозорості в діяльності держави. Важливою є активізація ролі громадянського суспільства та забезпечення свободи ЗМІ для здійснення ефективного громадського контролю. Успішна євроінтеграція вимагає від України не лише формального виконання зобов'язань, але й суттєвої трансформації публічного управління в напрямку підвищення відповідальності, прозорості та ефективності.

Список використаних джерел

1. *Кабінет Міністрів України. (2023). Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС). https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf*

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. (2003). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

3. Maršić, T. (2022). Media Capture And Corrupt Journalists: How Europeanization Helped Build Façades of Democracy (St Antony's Series). Palgrave Macmillan.

4. Ортинський, В. (2020). Роль громадянського суспільства та ЗМІ у боротьбі з корупцією. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки, 3(27), 1-6. https://doi.org/10.23939/law2020.27.001

5. Bader, M., Huss, O., Meleshevych, A., & Nesterenko, O. (2019). Civil Society Against Corruption in Ukraine: Pathways to Impact. Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal, (5), 1–35. https://doi.org/10.18523/kmlpj189975.2019-5.1-35

Суховаров-Жорновий Я.Б.,
Національний університет «Львівська політехніка»

СТРАТЕГІЇ ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Україна, перебуваючи у часі змін, має визначати власну стратегію трансформації освіти, динамічність змін, спрямованість на якісь та сучасний підхід викладання, що відіграє важливу роль у розвитку нації. Зазначаючи, що процес реформування старої системи вже давно розпочався, українські студенти і молодь і надалі вбачають необ-

хідність у форсуванні реформ в руслі освітнього та дослідницького простору Європейського Союзу. Також суспільство в цілому має багато питань щодо удосконалення освіти.

Розпочаті реформи адаптації освітньої системи до міжнародних стандартів мають як позитивний так і негативний характер. Поверховість реформ із інтеграцією до ECTS, чи приєднанням до болонської системи освіти не призвело до різкого підвищення якості навчання. Недоліками є непорозуміння підходів інтеграції суспільством та неспроможність освітніх центрів мобільно удосконалювати освітні процеси.

Дослідження літератури [1-3] показало, що в останні роки є тенденція до дистанційного онлайн навчання. Ця технологія вже давно поширюється, але не є досконалою. Якщо порівнювати технічну базу з Європейським ринком освіти то зазвичай навчальні заклади України мають гіршу конкурентну складову.

Серед недоліків такої стратегії можна зазначити, що удосконалення подальших власних реформ, є головним напрямом у контексті євроінтеграції.

Також можна виокремити проблему нестачі сучасної літератури, методичних матеріалів та їх доступності кожному, як студенту так і викладачу. Кількість вхідної інформації та базовий матеріал повинен бути наданий в систему навчального процесу вишів в повній мірі в обов'язковому порядку. Література, яка використовується, має бути оцифрована, за погодженням авторів, та поширюватись в середині інститутів.

Не менш важливою частиною трансформації освіти є стажування або працевлаштування по обміну викладачів, керівників відділів щодо прискорення процесів інтегрування. Надання можливості поєднувати суміжні учбові програми сусідніх країн Європейського союзу.

Можливість стажування випускників вищих навчальних закладів у відповідних компаніях, які мають європейські стандарти, ще більшою мірою будуть інтегрувати освітян.

Підвищення рейтингу викладачів та освіти. В країні кожен має прагнути гідно відчувати себе новатором і лідером просвітницьких національних традицій у широкому спектрі викладацьких ініціатив і нових досягнень базуючись на їх ефективності. Освіта є головною складовою державності і майбутнього країни, тому треба наголошувати на підвищенні якості умов навчального процесу, мати активний зв'язок із державними урядовцями, суспільством, представниками бізнесу та партнерами із Євросоюзу.

У підсумку можна зазначити, що головною метою змін, є вирішення багатьох проблемних питань. Як у здобувачів освіти, викладачів, так і компаній, які потребують потрібних фахівців. Індивідуальність нації полягає у власному виборі, але ми мусимо використати досвід європейських країн для покращення потреб нашої країни. У якій молоді люди, студенти, вчені та інженери є локомотивом для модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника.

Список використаних джерел

1. Лариса Дзевицька Тенденції розвитку вищої освіти України та держав ЄС: порівняльний аналіз / Лариса Дзевицька, Любов Кравець, Ольга Слипанюк. – Вісник науки та освіти 11 (17), 2023. – С. 669-769.

2. Антонюк В. Інтеграція вищої освіти України в європейський освітній простір для розвитку людського капіталу. Журнал європейської економіки. 2021. Т. 20. No 3. С.

573–595. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/31649 7/43821/1/%d0% 90%d0%9d%d0 %a2%d0%9e%d0%9d%d0%ae%d0%9a.PDF

3. Іщенко А. Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України. Аналітична записка. URL: http://www.niss.gov.ua/articles/1537/ (дата звернення: 12.03.2024)тоцька

Тоцька В. Є.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОГРАМИ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Резолюція 44/25 Генеральної Асамблеї ООН, що ухвалила Конвенцію про права дитини 20 листопада 1989 року, встановлює угоду між державами про обов'язки урядів забезпечувати захист та підтримку дітей, в тому числі і з інвалідністю. Цей важливий документ отримав ратифікацію в багатьох країн світу, в тому числі і Україні.

В Україні існує ряд державних та недержавних програм, спрямованих на допомогу дітям з інвалідністю. Ці програми охоплюють широкий спектр послуг – від медичної допомоги та реабілітації до освітніх ініціатив та соціальної підтримки. Ось деякі з них:

1. Державна програма «Національна стратегія у сфері прав людини» включає розділ, присвячений поліпшенню умов життя осіб з інвалідністю, включаючи дітей та передбачає заходи щодо забезпечення рівного доступу до освіти та медичних послуг.

2. Програма «Доступні ліки» – це урядова програма, яка забезпечує дітей з інвалідністю безкоштовними або зі значними знижками ліками за певними напрямками, включаючи лікування хронічних захворювань, рідкісних (орфанних) захворювань та забезпечення необхідними медичними виробами.

3. Програма «Соціальний захист» забезпечує фінансову підтримку сімей з дітьми-інвалідами, включаючи виплату пенсій та допомог, а також надання пільг щодо оплати комунальних послуг, транспорту та іншого.

4. Проект «Інклюзивна освіта» спрямований на інтеграцію дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній процес і створюються спеціальні умови для навчання дітей з інвалідністю у звичайних школах, включаючи адаптацію навчальних приміщень, навчання вчителів методам спеціальної педагогіки та інше.

5. Програма реабілітації «Реабілітаційні центри» – створення та підтримка спеціалізованих реабілітаційних центрів для дітей з інвалідністю, де вони можуть отримувати фізіотерапію, ерготерапію, логопедичні послуги та інші види допомоги для розвитку своїх функціональних можливостей.

6. Програма медичних гарантій на 2024 рік для забезпечення доступу дітей з інвалідністю до висококваліфікованої спеціалізованої медичної допомоги і включає створення спеціалізованих відділень у лікарнях, забезпечення медичними кадрами, які мають досвід роботи з дітьми з особливими потребами, та доступ до передових медичних технологій для діагностики та лікування.

7. «Програма асистентів-супроводжувачів» передбачає ведення інституту асистентів для дітей з інвалідністю, які допомагають у повсякденному житті, супроводжують до навчальних закладів, медичних установ та інших місць, забезпечуючи необхідну підтримку та допомогу.

8. Програма «Інклюзивні майданчики» спрямована на розвиток інфраструктури інклюзивних ігрових та спортивних майданчиків, доступних для дітей з будь-якими фізичними можливостями, сприяє їх соціалізації та фізичному розвитку.

9. Програма «Психологічна підтримка та консультування» надає послуги з психологічної підтримки та консультування для дітей з інвалідністю та їх сімей, спрямовані на подолання психологічних труднощів, з якими вони можуть стикатися.

10. «Проект «Будинки сімейного типу» для дітей-сиріт з інвалідністю» передбачає створення умов для проживання дітей з інвалідністю у сімейному середовищі, яке максимально наближене до домашнього, забезпечення їх індивідуальними потребами та сприяння їх соціалізації.

Ці програми допомоги дітям з інвалідністю в Україні є частиною ширшої системи соціального захисту, яка покликана забезпечити цим дітям повноцінний розвиток, інтеграцію у суспільство та рівні можливості. Важливо, щоб ці ініціативи підтримувалися на достатньому рівні фінансування та ефективно впроваджувалися на практиці, забезпечуючи реальне поліпшення якості життя дітей з інвалідністю та їхніх родин.

Регіональні програми підтримки дітей з інвалідністю відіграють важливу роль у забезпеченні доступу до спеціалізованих послуг, які враховують унікальні потреби цих дітей та їхніх сімей в конкретному регіоні. Вони можуть охоплювати широкий спектр діяльності, від медичного обслуговування та реабілітації до освітньої підтримки та соціалізації. Ось кілька прикладів таких програм:

1. Соціально-реабілітаційні послуги надають місцеві центри соціальної роботи та часто пропонують програми реабілітації та адаптації для дітей з інвалідністю, які включають фізіотерапію, ерготерапію, логопедичні послуги та психологічну підтримку.

2. Інклюзивну освіту пропонують місцеві освітні управління та школи шляхом запровадження спеціальних програм для забезпечення інклюзивного навчального середовища, де діти з інвалідністю навчаються разом з іншими дітьми та може включати надання спеціального обладнання, асистентів вчителів або індивідуальні навчальні плани.

3. Транспортні послуги передбачають полегшення доступу до освітніх та реабілітаційних установ і для цього місцева влада може забезпечити спеціальні транспортні послуги для дітей з інвалідністю та їхніх сімей.

4. Психологічна підтримка та консультування можлива завдяки міським/обласним програмам і можуть включати послуги психологічної підтримки для дітей та їхніх сімей для подолання психологічних бар’єрів та адаптації до соціального середовища.

5. Програми дозвілля та соціалізації організовується через спеціальні заходи, спортивні та творчі гуртки для дітей з інвалідністю, щоб сприяти їх активній участі у суспільному житті та розвитку особистісних здібностей.

6. Фінансова підтримка надається місцевими програми та може включати надання допомоги сім’ям у вигляді фінансової підтримки або субсидій на покриття витрат на лікування, реабілітацію або освіту дітей з інвалідністю.

Залучення місцевих громадських організацій, благодійних фондів та волонтерських груп до реалізації та підтримки цих програм значно збільшує їхню ефективність та охоплення. Таке співробітництво дозволяє не тільки забезпечити комплексний підхід до задоволення потреб дітей з інвалідністю, але й сприяє розбудові більш інклюзивної громади, що відкрита до розуміння та підтримки різноманітності та унікальності кожної дитини.

Особливу увагу слід приділити інтеграції інклюзивних підходів у системи охорони здоров'я, забезпечуючи, щоб медичні послуги були доступні та адаптовані до потреб дітей з інвалідністю. Це включає не тільки фізичний доступ, але й розробку спеціалізованих програм, які враховують специфічні потреби цієї категорії пацієнтів.

Федорів С.І.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ВІД КУЛЬТУРИ ДО КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ: ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТЬ

Культурні та креативні індустрії, як і креативна економіка – це відносно нові поняття в українському контексті, проте не в світовому.

Часто креативні індустрії називають культурними індустріями та ототожнюють їх. Проте, між ними все ж таки є певна різниця.

Чарльз Лендрі один із розділів свого дослідження назвав «Від культурних індустрій до креативних індустрій та до креативної економіки». Така послідовність показує швидку еволюцію – від розвитку культурної сфери до формування цілого сектору «креативна економіка» [1].

Очевидно, що формуванню такої категорії як креативна економіка передували академічні дебати про політичну роль культури з двома протилежними позиціями: з одного боку, Теодор Адорно та П'єр Бурдьє розглядають культуру як інструмент правлячого класу. З іншого боку, Реймонд Вільямс, Річард Гоґарт і Стюарт Хол розглядають масову культуру як символічний опір.

Макс Хоркхаймер і Теодор В. Адорно були провідними інтелектуалами, пов'язаними з Франкфуртською школою, групою мислителів під впливом марксизму, які критикували різні аспекти сучасного суспільства, включаючи масову культуру та капіталізм. У своїй спільній роботі «Діалектика Просвітництва» (1947) вони представили концепцію «культурних індустрій» як ключового компонента процесу Просвітництва.

Хоркхаймер і Адорно стверджують, що сучасні капіталістичні суспільства виробляють і поширюють культурні продукти як товари для масового споживання. Вони описують «культурні індустрії» як систему масового виробництва та розповсюдження культурних товарів, включаючи фільми, музику, літературу та інші форми розваг. Культурна індустрія працює на основі прибуткових мотивів і має на меті стандартизувати культурні продукти, щоб зацікавити якнайширшу аудиторію, що призводить до гомогенізації та комодифікації культури.

Вчені наголошують на тому, що культурна індустрія сприяє стандартизованому та формульованому підходу до культурного виробництва, наголошуючи на знайомому та легко засвоюваному вмісті над оригінальністю та критичним залученням. Ця стандартизація призводить до комерціалізації культури, зводячи художнє вираження до простих товарів для масового споживання. Відтак, культурна індустрія підтримує певну форму масового обману, представляючи спотворений і ілюзорний образ реальності, зміцнюючи домінуючі ідеології та приховуючи основні механізми соціального контролю [2].

Реймонд Вільямс, Річард Хоггарт і Стюарт Холл є ключовими фігурами в розвитку культурології як окремої наукової дисципліни.

На відміну від Хоркгаймера і Адорно, Реймонд Вільямс у своїй основоположній праці «Культура і суспільство: 1780-1950» (1958) досліджував історичний розвиток культури та її зв'язок із суспільством, кидаючи виклик загальноприйнятим уявленням про культуру лише як сферу еліти [3].

Річард Хоггарт був ще однією впливовою фігурою в появі культурології. Його книга «Використання писемності» (1957) містить критичний аналіз впливу засобів масової інформації та популярної культури на спільноти робітничого класу в післявоєнній Британії [4].

Роботи Стюарта Холла характеризуються міждисциплінарним підходом, спираючись на марксизм, структуралізм і постструктуралізм для аналізу складності культури та суспільства. Його есе «Кодування/декодування» (1973) представило концепцію кодування/декодування, яка досліджує, як сенс виробляється, поширюється та інтерпретується в культурному полі [5].

Вперше на офіційному рівні термін «креативні індустрії» був вжитий урядом Об'єднаного Королівства у 1998 році, коли Департамент культури, медіа та спорту Великобританії опублікував документ Картографування креативних галузей та перейменував культурні індустрії в креативні. В документі представлено 13 креативних сфер економіки – реклама, архітектура, ринок мистецтв та антикваріату, ремесла, дизайн, дизайнерська мода, кіно, інтерактивне програмне забезпечення для дозвілля, музика, виконавське мистецтво, видавнича справа, програмне забезпечення, телебачення та радіо [6].

Закон України «Про культуру» дає наступне визначення креативних індустрій: «Креативні індустрії – види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження». Види економічної діяльності, які належать до креативних індустрій визначені розпорядженням КМУ від 24.04.2019 № 265-р «Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій».

До них входять 34 види економічної діяльності. Креативні індустрії – види економічної діяльності, мета яких полягає у створенні доданої вартості та робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження, а їх продукти та послуги є результатом індивідуальної творчості.

У 2001 році Джон Хокінс, член Консультативної ради з креативної економіки ООН, британський письменник і медіаменеджер вперше застосував термін «креативна економіка» у своїй книзі «Креативна економіка: як люди заробляють гроші на ідеях». Креативна економіка в розумінні автора — це «творення цінності внаслідок ідей» [7].

Згодом, доповіді Організації Об'єднаних Націй з креативної економіки (2008) сформовано висновок:«Взаємодія між творчістю, культурою, економікою та технологіями, що виражається у здатності створювати та розповсюджувати інтелектуальний капітал, має потенціал до отримання доходу, створення робочих місць та експорту, одночасно сприяючи соціальній інклюзії, культурному різноманіттю та розвитку людського потенціалу. Це те, що почала робити креативна економіка, що формується» [8].

Таким чином, креативна економіка не є тотожною креативним індустріям. Креативні індустрії є лише складовою, яка впливає на формування креативної економіки. Упродовж останніх років на необхідності запровадження більш широкого підходу до оцінки сектору креативної економіки почали наголошувати аналітики та науковці різних країн.

Список використаних джерел

1. Charles Landry. (2005). Creativity and the City, Netherlands Architecture Institute. URL: http://charleslandry.com/panel/wp-content/uploads/downloads/2013/03/Lineages- of-the-Creative-City.pdf

2. Max Horkheimer; Theodor W. Adorno (1972) [1947]. Dialectic of Enlightenment. Translated by John Cumming. New York: Herder and Herder.

3. Williams, R. (1958). Culture and Society: 1780-1950. Columbia University Press.

4. Hoggart, R. (1957). The Uses of Literacy: Aspects of Working-Class Life. Penguin Books.

5. Hall, S. (1973). Encoding and Decoding in the Television Discourse. Centre for Cultural Studies, University of Birmingham.

6. Creative Industries Mapping Document. (1998). Department for Culture, Media and Sport (UK). URL: https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-1998

7. John Howkins. The Creative Economy: How People Make Money from Ideas. Penguin Books, 2013. 280 p.

8. Креативна економіка: нова економічна епоха XXI ст. URL: https://creativeeconomy.center/wp-content/uploads/2021/12/2_5332503104040474153.pdf

Харчун А. М.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСНОВНІ ПЕРЕШКОДИ ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Реформа публічного управління є однією з найважливіших горизонтальних реформ, оскільки виступає передумовою для застосування законодавства, наближеного до права ЄС. Метою реформування публічного управління є визначення та посилення загальної управлінської та адміністративної спроможності державного апарату на основі принципів належного урядування та кращого досвіду держав – членів ЄС, перетворення

його на ефективний інструмент безперервного і стійкого розвитку України [1], а визначення перещкод євроінтеграційного курсу пришвидшить цей процес.

Шлях України до євроінтеграції супроводжується низкою перешкод у сфері публічного управління, які потребують уваги та вирішення. До основних викликів належать:

1. Глибоко вкорінена корупція на різних рівнях влади є одним з найбільших бар' єрів на шляху до ефективної євроінтеграції, оскільки вона підриває довіру як з боку громадян України, так і європейських партнерів. Також корупція має місце у різноманітних сферах, таких як бізнес, охорона здоров'я, освіта та оборонна сфера в країні, в якій триває війна [2]. Корупцію вважають найсерйознішою проблемою для України після повномасштабної війні. Так вважають 89% громадян, причому головним і найсерйознішим типом корупції є політична корупція (81%). Незважаючи на помітне покращення громадського сприйняття щодо поширеності корупції, 94% респондентів все ще вважають, що корупція є широко розповсюдженою по всій Україні [3].

2. Невідповідність чинного законодавства України стандартам та нормам ЄС, що стосується: регуляторної політики; захисту прав споживачів (щодо врегулювання питань якості товарів та послуг, гарантій і відшкодувань); захисту даних (Загальний регламент про захист даних (GDPR)); екологічні стандарти (викиди, утилізація відходів та збереження біорізноманіття); енергетична політика та енергоефективність в частині зниження енергоспоживання, розвиток відновлюваних джерел енергії та підвищення енергоефективності; корпоративне управління та банківський сектор; трудове законодавство щодо прав працівників, умов праці та охорони праці. Вирішення цих проблем потребує системного підходу, включаючи реформування законодавчої бази, зміцнення інституційного потенціалу та активізації співпраці з європейськими партнерами для обміну досвідом та кращими практиками. Необхідно зосередитися на розробці та імплементації цілеспрямованих програм, які б сприяли вдосконаленню регуляторної політики, захисту прав споживачів, забезпеченню приватності даних, підвищенню екологічних стандартів, енергоефективності, прозорості корпоративного управління та справедливості у трудових відносинах. Подолання цих викликів вимагатиме не лише законодавчих змін, а й культурної адаптації та підвищення обізнаності серед усіх учасників процесу – від державних службовців до громадськості [4].

Уряд провів первинну оцінку: з близько 28 тисяч регуляторних документів ЄС лише 2739 слід імплементувати в українському законодавстві. Водночас 1625 уже прийняті, а решта не потребують погодження, бо є рекомендаціями, протоколами, обмінами листами й іншими подібними документами. Найбільше роботи – у розділах «Транспортна політика» (399), «Продовольча безпека» (304), «Свобода руху товарів» (289).

Хоча 2739 актів виглядають маленькою цифрою порівняно з первинним переліком на 28 тисяч, варто зазначити, що за десять років упровадження Угоди про асоціацію Україна спромоглася імплементувати лише 1625 документів. Такими темпами 2739 актів Україна впроваджуватиме 17 років, що мало кого влаштовує. Цю роботу потрібно прискорити у два-три рази, а для цього посилити урядову команду й активно залучати до роботи експертів і суспільство [5].

3. Надмірна бюрократія та складність адміністративних процедур знижують ефективність публічного управління та створюють перешкоди для бізнесу та громадян.

Також слабка інституційна спроможність, зокрема обмежені ресурси та недостатній професіоналізм у державних інституціях впливають на здатність країни ефективно впроваджувати реформи та адаптуватися до вимог ЄС. Нерідко реформи уповільнюються або блокуються через відсутність політичної волі та консенсусу серед політичних еліт щодо необхідності змін або через політичні інтереси.

4. Недостатнє розуміння та підтримка реформ серед населення, частково викликане: низьким рівнем обізнаності про євроінтеграційний процес; пропагандою та дезінформацією, спрямованою на підрив європейської інтеграції (особливо це проявлялось у передвиборчих агітаціях на президентських та парламентських виборах); соціально-економічними проблемами; культурно-історичними факторами; страхом перед втратою суверенітету. Подолання цієї перешкоди потребує всебічних заходів з боку уряду, громадських організацій та міжнародних партнерів. Важливо зосередитися на інформаційних кампаніях для підвищення обізнаності про переваги вступу до ЄС, активному протидії пропаганді та дезінформації, залученні громадян до діалогу про європейську інтеграцію та демонстрації конкретних позитивних змін, які вже відбулися завдяки наближенню до європейських стандартів.

5. Обмежені фінансові ресурси ускладнюють реалізацію реформ, зокрема у сферах, які вимагають значних інвестицій, таких як інфраструктура, освіта, охорона здоров'я. Уряд затвердив остаточну версію Плану для Програми ЄС Ukraine Facility. Далі План передадуть на оцінку Європейській комісії та подальше затвердження Європейською радою. З одного боку, це технічний документ для функціонування Ukraine Facility. Правила та політика ЄС не дозволяють просто перерахувати Україні €50 млрд на потреби відновлення та відбудови. План містить перелік реформ. Залежно від їх впровадження в Україну надходитимуть щоквартальні транші впродовж 2024-2027 років. З іншого – План не стільки про отримання фінансової підтримки, скільки про майбутнє, про економічне зростання за новими правилами [6].

Долання цих перешкод вимагає комплексного підходу, включаючи залучення міжнародної допомоги, проведення глибоких інституційних реформ, активізацію роботи з громадськістю для підвищення обізнаності та підтримки змін, а також зміцнення правової бази. Ключовими кроками мають стати боротьба з корупцією через створення ефективних антикорупційних механізмів, спрощення адміністративних процедур для зниження бюрократії, посилення професіоналізму та відповідальності в державних інституціях. Важливо забезпечити активну участь України у міжнародних програмах та проектах, що сприяють реформуванню та адаптації до європейських стандартів, а також зміцненню економічної та політичної стабільності країни. Такий підхід дозволить не лише подолати існуючі перешкоди, але й сприятиме створенню сприятливих умов для швидшої інтеграції України в Європейський Союз.

Список використаних джерел

1. Нестеренко К. О., Богатирьова М. О. Публічно-правовий дискурс у контексті євроінтеграції та глобалізації. LEX PORTUS № 6 (20)' 2019. С. 52-65.

2. Українці назвали головні перешкоди на шляху до членства в ЄС. Європейська правда. 9 листопада 2023 р. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/11/9/7173257/.

3. Патріотично налаштовані українці випромінюють безпрецедентну віру у владу, але припускають, що війна з корупцією ще далека від завершення. USAID. URL: https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2023-spryjniattia-dosvid-stavlennia/.

4. Макогон О. Потенціал удосконалення підходів до розроблення нового та вдосконалення чинного трудового законодавства в рамках євроінтеграційного курсу України. Офіс реформ. Кабінет Міністрів України. Київ. 2023. URL: https://rdo.in.ua/sites/default/files/document_a4.pdf.

5. Скільки коштує вступ України в ЄС. Реанімаційний пакет реформ. 03.01.2024. URL: https://rpr.org.ua/news/skilky-koshtuie-vstup-ukrainy-v-yes/.

6. План для Ukraine Facility: які реформи фінансуватиме ЄС в Україні. Економічна правда. 22 березня 2024. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2024/03/22/711500/.

Шуст В.Б.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРІОРИТЕТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Сучасний стан культури в Україні вимагає нових політичних підходів, програм і механізмів їх реалізації. Культурний розвиток держави та її окремих регіонів повинен бути визначений як один із пріоритетних напрямів діяльності органів державної влади. Пошук більш ефективних форм роботи повинен відбуватись і у змістовному, і в організаційно-управлінському плані. Цілком зрозуміле усвідомлення зростання значення культури як форми вияву національної самосвідомості, як фактора консолідації суспільства, в сучасних межах перебудови державної культурної політики.

Сутністю сучасної державної політики у сфері культури є створення та розвиток системи виховання і освіти громадян на основі традиційних для України і цивілізованого демократичного світу моральних цінностей, громадянської відповідальності та патріотизму за допомогою переосмислення та нового освоєння історичної та культурної спадщини України, світової культури, розвитку здібностей до естетичного сприйняття світу, залучення до різних видів культурної діяльності та розвитку творчих здібностей особистості. [1]

До основних проблем здійснення культурної політики в Україні відноситься фінансування за залишковим принципом, відсутність усвідомлення важливості культури на рівні стратегічного менеджменту, декларативність законодавчої бази, концептуальна і програмова невизначеність культурної політики на різних рівнях управління, не уніфікованість процедур надання культурних послуг, низький рівень матеріально-технічного й кадрового забезпечення [2].

Державна політика у сфері культури зазвичай має кілька основних пріоритетів, таких як збереження та просування культурної спадщини, підтримка та розвиток сучасного мистецтва та культурних індустрій, сприяння культурній мандрівці та обміну, підвищення культурної свідомості населення, та забезпечення доступу до культурних

ресурсів для всіх верств суспільства. Кожна країна може мати власні варіації та акценти у своїй культурній політиці, залежно від історії, традицій та внутрішнього політичного контексту. Важливим фактором успішності реформування публічного управління у сфері культури європейських країн є залучення громадськості до процесів управління, що впливає на якість надання культурних послуг і забезпечення реалізації прав громадян.

Комітет Європейського парламенту з питань культури та освіти (CULT, 2019) окреслив два ключові пріоритети розвитку культури в Європі:

- діджиталізація, що означає подальше впровадження цифрових технологій у сфері культури. Це може включати цифрові музеї, віртуальні виставки, онлайн-культурні ресурси та інші інновації, які допоможуть зберегти та розширити доступ до культурних цінностей;
- інклюзивність мережі: підкреслюється важливість створення інклюзивних культурних середовищ, які б відкривали доступ до культури для всіх громадян. Також важливо розвивати мережі співпраці між культурними організаціям та інституціями в Європі.

29 листопада 2022 року було прийнято Резолюцію про Робочий план ЄС для культури 2023–2026. Цей стратегічний документ визначає чотири пріоритети: мисткині та працівниці культури; культура для людей; культура для планети та культура для спільного творчого партнерства. Для України важливим є останній пріоритет, у якому, зокрема, є ціль «Збереження культурної спадщини і розширення можливостей місцевого культурного та креативного сектору в Україні». Ідеться про знищення й пошкодження культурної спадщини та культурних установ внаслідок війни Росії проти України, а також про труднощі, з якими стикаються працівниці культурної сфери в Україні через війну. Відповідно, у Резолюції визначено, що потрібні спільні заходи зі збереження, захисту та реконструкції української культурної спадщини та культурних установ, а також для підтримки українських працівниць культурної та креативної сфери. [3]

Європейська інтеграція у сфері культури є закономірним процесом, що зумовлений не лише європейським вибором держави, а й відкритістю нашого суспільства до міжкультурного діалогу та наявним великим творчим потенціалом. Саме тому культурна політика набуває сьогодні нового значення та вимагає нових підходів і переоцінки її ролі для розвитку Української держави [4].

Таким чином, пріоритети державної політики у сфері культури потребують перегляду з урахуванням змін в Україні та глобальних європейських та світових тенденцій культурного розвитку, має бути висвітлення ролі культури та важливості її підтримки на усіх рівнях.

Список використаних джерел

1. *Гололобов, С.М., Мірзоян, К.О. (2023). Сутність, моделі та етапи формування і реалізації державної політики у сфері культури в сучасній Україні. Економіка, управління та адміністрування, (2(104), 119–128. https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-119-128*

2. *Країни Люблінського трикутника почали співпрацю з оцифрування культурної спадщини України' 2022, "Укрінформ" мультимедійна платформа іномовлення України,*

13 травня 2022. URL: https://www.ukrinform.ua/rubricculture/3482272-kraini-lublinskogo-trikutnika-pocali-spivpracu-z-ocifruvannakulturnoi-spadsini-ukraini.html

3. *Кабанець, Ю. (2023) Освіта і культура: наскільки Україна готова до вступу в ЄС: аналітична записка. CEDOS, 18 с. https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/osvita-kultura-ta-yes.pdf*

4. *Пахлова, С.Є. (2012) Європейські тенденції у культурній політиці України. Державне управління: удосконалення та розвиток, №5. http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=420*

СЕКЦІЯ 2
ДОМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Горбачук Н. В.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ДОМІНАНТИ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-ДІЯЛЬНОСТІ

З позицій глобалістики визначено новітні домінанти транснаціоналізації бізнесу та розкрито їх економічну природу за групою пануючих у світовій економічній системі трендів, що детермінують структурні трансформації транснаціональної бізнес-діяльності як на рівні базисних, так і надбудовних відносин з її переорієнтацією на якісно нову технологічну, інноваційну, інформаційну, фінансову, виробничу та управлінську платформи. Глобальний етап транснаціоналізації бізнес-діяльності призвів до формування якісно нової матриці співвідношення двох основних виробничих ресурсів — капіталу та робочої сили, — яка виявляється у наростанні асиметрії між національно-суспільним характером витрат на відтворення транснаціональної робочої сили та міжнародним приватномонополістичним характером привласнення результатів її праці. Виявлено глобальні вектори домінування у корпоративних стратегіях монополізації капіталу і виробництва злиттів і поглинань як найефективнішої форми концентрації і централізації капіталу МНК, а також зміцнення їх глобального конкурентного лідерства на відповідних сегментах світового ринку.

В умовах глобалізації бізнес-діяльність розвивається під впливом різноманітних чинників поглиблення міжнародного поділу праці, загострення конкуренції на глобальних ринках, активізації процесів глобалізації та інтернаціоналізації продуктивних сил, посиленням консолідації міжнародного бізнесу та діяльності глобальних компаній в умовах нового економічного порядку. Глобальний етап інтеграції економічних систем, безпосередньо пов’язано з багатоплановим процесом інтернаціоналізації, який представляє собою процес розширення та поглиблення світогосподарських зв’язків завдяки підвищенню мобільності факторів і результатів виробництва (макрорівень) та залучення фірм до міжнародних операцій (мікрорівень) [1] . Розглядаючи інтеграцію як базову платформу інтернаціоналізації господарського життя, необхідно зазначити об’єктивність взаємодії національних економічних систем і проведення скоординованої економічної політики на національному та міжнародному рівнях у різних формах (вільна торгівля, митні союзи, спільні ринки, економічні союзи, валютно-економічні і політичні союзи).

Сучасні тенденції розвитку міжнародної бізнес-діяльності об’єктивно вимагають розробки нових підходів до її організації. Підтримка конкурентоспроможності компаній у сучасному світі значною мірою залежить від швидкості обміну інформацією та швидкості прийняття рішень. Електронні технології ведення бізнесу допомагають підвищити ефективність цих процесів. Іншими словами, застосування Інтернет-технологій у поєд-

нанні з формуванням електронних ринків і різноманітних віртуальних форм підприємництва трансформує сьогодні весь спектр фінансових послуг і закладає фундамент для більш швидкого розвитку економічних процесів. Онлайнові фінансові послуги, що відрізняються характерною для них швидкістю, ефективністю і прозорістю, в рамках електронних ринків здатні стати одними з принципових прискорювачів розвитку бізнесу і зростання добробуту. Тому розгортанню і вдосконаленню цього елемента інфраструктури електронного бізнесу треба приділяти особливу увагу [2].

Найбільш вагомим чинником глобалізації бізнес-діяльності виступають технологічні досягнення, що реалізуються конкретними підприємствами на національному та світовому ринках, та які є джерелом конкурентних переваг компаній-лідерів. Разом з тим, слід усвідомлювати, що одних технологічних зрушень недостатньо, а більш об'єктивно було б розглядати весь комплекс чинників транснаціоналізації бізнес-діяльності, до яких також відносяться історичні, природні, економічні, політичні, стратегічні, правові, культурні компоненти. Зокрема дослідники звертають увагу на те, що позитивне право має екстернальний вплив на внутрішні правовідносини та, часом, призводить до абсолютної неефективності реалізації фундаментальних прав [3].

Одним з найбільш перевірених часом та актуальних для розгортання транснаціоналізації бізнес-діяльності слід визнати проектний підхід. Він з одного боку є добре вивченим у світовій науковій літературі, однак у вітчизняній теорії та практиці почав розвиватись лише в останні десятиліття. Крім підвищеної ризикованості у порівнянні з проектами в національних межах виокремлюють ряд інших важливих ознак — комплексність, технологічність, динамічність, необхідність лідерських та управлінських навичок. Останнє, зокрема, відноситься передусім до сфери інтересів економістів та управлінців. Їх ефективне використання в інтересах успішної реалізації проектів транснаціоналізації потребує розбудови клімату співробітництва учасників проектних команд [4].

Особливе місце процеси транснаціоналізації займають щодо розвитку бізнес-діяльності інституцій вищої освіти. Очевидно, що галузеві особливості мають місце. Концентровано їх можна викласти як сукупність трьох ознак — повне або часткове володіння закладом вищої освіти іноземним(и) інституціями, здійснення діяльності під найменуванням іноземної інституції та отримання послуг і документів від імені іноземної інституції [5].

Висновки. Формування сучасних тенденцій та еволюція механізмів, що забезпечують функціонування міжнародного бізнесу, значним чином обумовлені процесами транснаціоналізації та глобалізації. Аналіз закономірностей та особливостей транснаціоналізації бізнес-діяльності дозволив виділити канали, якими здійснюється взаємодія між країнами: міжнародна торгівля, міжнародний рух факторів виробництва та міжнародні фінансові операції, які обумовлюють оцінки ступеню інтегрованості національних економік у глобальну. Основні засади, принципи, форми транснаціоналізації бізнес-діяльності в умовах глобалізації реалізуються та трансформуються під впливом певної сукупності керуючих фінансово-економічних систем, якими є диверсифікація країнової структури транснаціонального капіталу з розмиванням структури власності, просторово-кластерна вертикальна інтеграція суб'єктів транснаціонального бізнесу, формування нових регіональних центрів нагромадження глобального інвестиційного капіталу, перехід світової економіки до шостого технологічного укладу з її системною цифровізацією.

Домінанти транснаціоналізації бізнес-діяльності, з одного боку, є результатом сучасних інтеграційних та глобалізаційних процесів, з іншого, виступають в якості керуючих систем, що формують сучасний вектор розвитку. Усвідомлене управління впливом домінант транснаціоналізації дозволить підвищити рівень якості та результативності менеджменту міжнародного бізнесу як на рівні національних економік, так і на глобальному.

Оцінка ступеню впливу домінант на процес транснаціоналізації бізнес-діяльності дозволив оцінити як масштаби та глибину впливу кожної із окреслених домінант на процес транснаціоналізації, так і підвищити рівень ефективності використання фінансово-економічних, інноваційних ресурсів, що акумулюються на глобальному рівні в контексті функціонування національних економік, оскільки максимально об'єктивно відображає сучасні тенденції розвитку міжнародного бізнесу.

Використання поглибленого аналізу механізмів транснаціональної монополізації капіталу і виробництва (злиття і поглинання, територіально-галузева кластеризація, перехресне володіння акціями) дозволило довести їх глобальний характер.

Стрімка глобалізація в усіх галузях світової економіки спонукає МНК до зміни стратегії у напрямку захоплення максимально можливої частки глобального ринку, придушення конкуренції щодо перспективних інноваційних продуктів, незалежно від їх поточної галузевої або регіональної спеціалізації. Формування глобалізованого підприємницького середовища призводить, що все більшого значення для розвитку транснаціональних корпорацій набувають глобальні макроекономічні тенденції розвитку, особливо глобальні економічні кризи.

Список використаних джерел

1. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір : монографія / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, А.М. Колот [та ін.] ; заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Д.Г. Лук'яненка та д-ра екон. наук, проф. А.М. Поручника. К. : КНЕУ, 2008. 420 с.

2. Мережа Інтернет — сучасний канал і середовище надання фінансових послуг // Вісник Національного банку України. 2002. — № 6. С. 23–29.

3. 16 Chen J. Holistic Innovation: An Emerging Innovation Paradigm / Jin Chen,Ximing Yin, Liang Mei // International Journal of Innovation Studies. — 2018. — 2. — С. 1–13.

4. John E.-M., West-Leuer B. Coaching in Multinational Companies an Interdisciplinary Analysis of a Management Consultant Case Narrative // Procedia – Social and Behavioral Sciences. — 2013. — 82. — P. 628–637. 41 Girdzijausk

5. Ilnytskyy D. Competitive Advantages of Transnational Corporations under the Global Economy Conditions / D. Ilnytskyy, N. Bezrukova, V. Svichkar // Economics and Region: scientific journal. PoltNTU, — 2018. — T. 1 (68), № 15. — P. 118–126. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://doi.org/ 10.26906/eir.2018.68.1023.

Зуєв М.І.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ США ЯК ПРОВІДНОЇ КРАЇНИ-СТАРТАП

Як відомо, уряди країн світу у процесі формування своїх політик розвитку підприємницьких екосистем потребують статистичної бази із показників розвитку технологічного та інноваційного підприємництва, стану інвестиційного клімату в країні. Ось чому, результати рейтингування країн світу будуть корисні як для урядовців країн, так і для інвесторів стартапів у процесі прийняття зважених інвестиційних рішень на міжнародному ринку венчурного та приватного капіталу. [1, с. 152].

За рейтингом Глобального індексу екосистем стартапів у 2023 році США зміцнили свої позиції як провідна країна-стартап. При цьому, США стали найбільш сприятливою для бізнесу країною у світі, а інноваційна екосистема міста Сан-Франциско перевершує всі інші екосистеми у всьому світі. Враховуючи це, інноваційна екосистема США має глобальний вплив і домінування серед інших екосистем. Згідно до даних наведених у Глобальному індексу екосистем стартапів за 2023 рік, США є найкращим місцем для масштабування та розвитку глобальної компанії. [2]

Міста США зберігають свою позицію в цих рейтингах програмного забезпечення та даних, причому п’ять із 10 найкращих міст у цьому секторі є американськими. Перше місце займає Сан-Франциско, друге — Нью-Йорк, четверте — Бостон, шосте — Лос-Анджелес, восьме — Сіетл.

Сан-Франциско залишається беззаперечним лідером індустрії програмного забезпечення та даних, оскільки його рейтинг не змінився порівняно з 2022 роком, а також зберігає таку саму позицію в глобальному рейтингу, що робить його лідером екосистем стартапів. Досягнення інноваційної екосистеми Сан-Франциско найкраще відображається в таких успішних стартапах, як OpenAI (компанія, що досліджує та розгортає штучний інтелект), Quora (платформа запитань і відповідей, яка має на меті ділитися світовими знаннями та розвивати їх) та Discord (технологія голосового спілкування та спілкування в чаті, створена для геймерів).

Нью-Йорк також зберігає друге місце в рейтингу програмного забезпечення та даних, не змінившись порівняно з 2022 роком і своєю глобальною позицією. Серед успішних стартапів у галузі програмного забезпечення та даних, є Vice Media, Grafana Labs і Hugging Face, які отримали статус Unicorn. Серед деяких відомих стартапів програмного забезпечення та даних у Бостоні – Klaviyo, DataRobot і Formlabs, оцінка яких перевищила 1 мільярд доларів США. Лос-Анджелес зміцнив свої позиції в галузі програмного забезпечення та даних з кількома помітними стартапами, такими як FloQast, Service Titan і Anduril. Станом на минулий рік Сіетл зберігає восьме місце в галузі програмного забезпечення та даних, і ця позиція також демонструє досконалість інноваційної екосистеми міста, особливо в секторі програмного забезпечення та даних. Наприклад, серед інших стартапи Zenoti та Highspot є найвідомішими.

США вдалося створили інноваційну екосистему, яка в основному базується на приватному секторі, без надто сильного втручання з боку державного сектору. Але, при цьому, США запроваджено нові закони, які законодавчо підтримують стратегічні галузі, серед яких є найбільш перспективна галузь з виробництва напівпровідників.

Досвід публічних механізмів розвитку інноваційних екосистем США показує, що США на державному рівні підтримує політику із залучення талантів і запроваджує нові візові програми для підприємців-іммігрантів та науковців.

США мають гнучке законодавство у сфері банкрутства, яке дозволяє підприємцям терпіти невдачу і легко починати все спочатку. Як наслідок, підприємці частіше тестують нові ідеї саме в США. Інноваційні екосистеми США пропонують новим компаніям усе, що їм потрібно: доступ до фінансування через велику мережу венчурних капіталів (і це незважаючи на фінансові проблеми та банкрутство у 2023 році Silicon Valley Bank, комерційного банку, який мав стосунки до понад 50% венчурних капіталів у США), інвесторів-ангелів та професійне менторство у високоякісних акселераторах.

Крім того, провідні університети США забезпечують передові наукові дослідження та постачають найкращі таланти до інноваційної екосистеми. Університети також виступають як додатковий магніт для амбітних місцевих та іноземних студентів, які потім можуть перейти працювати до провідних світових компаній, або створити власні успішні стартапи.

США не лише є лідером за обсягом створення стартапів, але також є провідною країною щодо створення дружнього середовища для відкриття бізнесу. Ці взаємопов'язані елементи надають ефективність реалізації публічного адміністрування щодо організації процесу створення інновацій, новітніх технологій, конкурентоспроможності інноваційних виробів й розвитку інноваційної роботи у США.

Зазначене вище дозволяє інноваційній екосистеми США продовжувати процвітати та залучати амбітних науковців, підприємців, стартаперів та інноваторів з усього світу.

Список використаних джерел

1. *Литвин І .В. Досвід формування екосистем стартапів у країнах Східної Європи та можливості його застосування в Україні. «Young Scientist». В.10 (98), 2021. С. 151-159. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-10-98-34*

2. *Global Startup Ecosystem Index 2023. Available at: https://report.startupblink.com/*

Салій А. В.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ДОМІНАНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ В СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ ТА РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ АДМІНІСТРУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС

Потенційний вступ України до ЄС відкриває величезну кількість нових ринків та можливостей для економічного зростання. З іншої сторони, складність сучасної глобальної економіки та бюрократичний апарат ЄС створюють нові виклики для державного апарату в контексті розвитку механізмів адміністрування.

Сучасна економіка однозначно є надзвичайно глобалізованою, одним із показників глобалізації країни у різних аспектах є індекс глобалізації (KOF Globalisation Index) [1], оцінимо рівень економічної глобалізації деяких країн ЄС у табл.1.

Таблиця 1

Індекс глобалізації 2018

Країна	Загальна глобалізація	Економічна	Політична	Соціальна
Нідерланди	90,68	89,58	85,88	96,59
Німеччина	88,83	80,60	87,99	97,90
Польща	79,67	72,84	75,41	90,78
Румунія	79,29	71,71	75,56	90,60
Україна	74,95	66,01	70,38	88,32

Як бачимо, усе не так погано з точки зору загальної оцінки, хоча Україна далеко від таких важковаговиків ЄС, як Німеччина чи Нідерланди, проте ми не дуже відстаємо від сусідніх поляків чи румунів. Відразу можемо помітити, що найменше відставання у нас у соціальній сфері, адже безвіз та впровадження доступу до інтернету є потужними чинниками глобалізації соціальної сфери. Нажаль, політична та економічна глобалізація є слабшими сторонами держави. Розглянемо їх детальніше.

Політична глобалізація – це процес, за якого політичні системи, інституції та процеси стають все більш взаємозалежними та взаємопов'язаними на глобальному рівні. Цей термін охоплює широкий спектр явищ, від міжнародних дипломатичних відносин до глобального управління та міжнародного права.

Можемо зробити висновки що Україна досить непогано представлена у глобальних інституціях, таких як ООН, СТО чи МВФ, також ми ведемо активну міжнародну політику, поглиблюючи відносини з країнами ЄС, та Північної Америки, проте слабко представлені у Латинській Америці чи Азії. В умовах війни Україна не може бути такою активною у вирішенні глобальних проблем, проте потрібно шукати шляхи розширення присутності і різного роду екологічних чи наукових організаціях.

З точки зору інтеграції з ЄС та механізмів адміністрування, щоб підняти рівень політичної глобалізації потрібно сформувати чітку державну стратегію для перетворення політичної присутності на реальний вплив, перші кроки у цьому напрямку вже робляться – призначення послів у перспективні регіони Латинської Америки та Африки та підписання договорів про без пекову співпрацю із країнами ЄС чи США.

Економічна глобалізація включає зростання міжнародної торгівлі, інвестицій, фінансових потоків та поширення технологій та інновацій, і це явно є ахіллесовою п'ятою України. Розглянемо потенційні домінанти економічного зростання та розвиток механізмів адміністрування для їх підсилення [3].

Міжнародна торгівля України це критично важливий аспект. Україна є важливим виробником та експортером сільськогосподарської продукції, включаючи зерно, соняшникову олію та інші сільськогосподарські товари. Також в Україні розвинений експорт металургійної продукції та машинобудівний сектор.

З точки зору держави є позитивні кроки у цьому секторі, наприклад створення морського коридору та розвиток Дунайських портів. Для подальшого розвитку міжнародної торгівлі потрібна політична співпраця для пошуків нових ринків, та вирішення проблем, наприклад із блокуванням кордону. Також критично важливо завершити процес відкриття ринку землі, та надати свободу бізнесу у розвитку інфраструктури. Також, звісно, потрібно провести такі базові реформи як скасування актів виконаних робіт вартість яких для економіки України складає 34 млрд грн, або 0,6% ВВП країни (у довоєнних розрахунках) [2] та введення презумпції невинуватості платника податків, для комфортних умов роботи підприємців.

Інвестиції в Україну це складна тема, оскільки залучати інвестиції у воюючу державу надскладно. Маємо позитивні приклади розширення заводу «Торчин» чи будівництва заводу «Baykar», залучення грантів. Інвестиційна привабливість країни критично залежить від судової системи та бюрократичного процесу. Згадаємо випадок з наведеним вище заводом «Baykar», який кілька місяців не міг отримати потрібні дозволи. Потрібно спростити усі процедури, адже це збільшує прозорість та зменшує корупційну складову. Також потрібно розширити право громад на залучення інвестицій, адже це створює здорову конкуренцію та бажання до пошуку можливостей отримання фінансування, наприклад від Європейського банку реконструкції та розвитку.

Технологічний сектор України знаходяться в активному розвитку, привертаючи інвестиції. Ця сфера активно росте і є важливою з точку зору збільшення інноваційності економіки та зростання частки сфери послуг, держава надає зручну форму співпраці між роботодавцем та працівником, також розвивається Дія-City, яка надає альтернативу для роботодавця із фіксованим контрактом. Україна має перевагу над країнами ЄС за рахунок простих умов оподаткування та співпраці і це треба використовувати для розширення економічного впливу.

Енергетика України має значні енергетичні ресурси, зокрема газ і вугілля, і потенційно може виступати як важливий постачальник енергії для країн Європи. Нажаль, через постійні бомбардування енергосектору зараз складно розвивати цю сферу, проте це однозначно потенційний домінант у розвитку, адже експорт енергоресурсів це притік валюти у бюджет, тому потрібно підтримувати розвиток енергосектору, з опорою на децентралізацію джерел, великою перспективою для України є нові технології, такі як невеликі ядерні реактори, добування газу на шельфі Чорного моря та оренда величезних газових сховищ країнами ЄС, для стабілізації цін на енергоносії протягом сезону.

Таким чином, підсумовуючи вище наведені тези, можемо зробити висновок що Україна має величезний потенціал для економічного зростання у контексті вступу у ЄС. Домінантами економічного зростання можуть бути міжнародна торгівля, залучення інвестицій, енергетика та технологічний сектор. Для їх розвитку потрібно розвивати механізми адміністрування України, збільшуючи прозорість процесів та зменшуючи тиск на бізнес, скасування актів виконаних робіт, відкриття ринку землі, прийняття презумпції невинуватості платника податків є гарними першими кроками. Критично важливим є фокусування на формування сталих незалежних інституцій, прикладом цього є реформи НБУ, завдяки яким він є фактично незалежним та ефективним інструментом. Почати можна із виконання вимог ЄС щодо БЕБ та НАБУ, а саме призначення кандидатів через незалежний конкурс [4]. Також, основою успішності на Європейській арені є верховенство права, адже інвестори та бізнес не будуть вести діяльність в країні де не впевнені у можливості захисту своїх активів. Усі ці пункти цілком реально реалізувати в коротко та середньостроковій перспективах за умова активної роботи над розвитком механізмів управління та співпраці із ЄС у цьому процесі.

Список використаних джерел

1. Ukraine: Political globalization [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/kof_pol_glob/

2. Євроінтеграція бухгалтерського обліку: чому акти виконаних робіт більше не обов'язкові [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://cost.ua/yevrointegratsiya-buhgalterskogo-obliku-chomu-akty-vykonanyh-robit-bilshe-ne-obov-yazkovi

3. Полозенко Д. В. Глобалізація економіки та фінансова стабільність в Україні. Економіка АПК. 2014. № 5 (235), трав.

4. Нікітюк В. О. Розвиток правових та інституціональних засад європейських механізмів з врегулювання конфліктів. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2001. Вип. 27, ч. 3. С. 104–118.

Сливка Є.М.,
КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»

ОСВІТА З ПИТАНЬ ЗДОРОВ'Я ЯК ДОМІНАНТА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В СУЧАСНІЙ ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Причиною 91 % усіх смертей в Україні є неінекційні захворювання (за даними 2017 року), а загальний рівень смертності від цих захворювань приблизно вдвічі вищий, ніж у країнах Європейського Союзу [1]. Уряд та інші зацікавлені сторони здійснюють широкий спектр заходів, спрямованих на боротьбу з НІЗ, керуючись Національним планом заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку. У цьому Плані Уряд України поставив амбітну мету – знизити ризик передчасної смертності від хронічних захворювань на третину, а також зменшити поширеність пов'язаних з ними поведінкових факторів ризику [2].

Хоча більшості НІЗ можна запобігти або відтермінувати їхній розвиток [3], багатопрофільний характер факторів ризику, пов'язаних із соціальними, екологічними, комерційними та генетичними причинами, ускладнює реагування на них, оскільки скоординовані заходи вимагають участі різних державних міністерств, галузей та суспільних груп. При цьому, у Всесвітній організації охорони здоров'я (ВООЗ) підрахували, що кожен долар США, інвестований у реалізацію рекомендованого пакету з 16 політичних і клінічних втручань для боротьби з НІЗ, до 2030 року забезпечить прибуток в середньому у 7 доларів США в країнах з низьким та середнім рівнем доходу [4], а саме до таких країн належить Україна.

Одним із кроком на шляху у боротьбі з НІЗ є освіта з питань здоров'я. Важливість цього кроку обґрунтовуються тим, що країни з високим рівнем освіченості в питаннях здоров'я зазвичай мають здоровіших громадян, які менше стикаються з хронічними захворюваннями та іншими проблемами здоров'я. Так, за даними ВООЗ люди з вищим рівнем освіти мають зазвичай більшу тривалість життя та нижчий ризик смертності від різних причин, включаючи хронічні захворювання Це може призвести до зменшення витрат на охорону здоров'я, оскільки менше людей потребуватимуть медичної допомоги та лікування. Освічені люди, які розуміють важливість здорового способу життя, зазвичай приділяють більше уваги своєму здоров'ю. Вони можуть приймати більш обдумані рішення щодо свого харчування, фізичної активності та профілактики захворювань, що призводить до збільшення їх продуктивності на робочому місці. Освічені люди також частіше дотримуються рекомендацій з попередження захворювань та недуг, що може зменшити їхню відсутність на роботі через хвороби. Це веде до збільшення продуктивності на робочому місці та зменшення витрат на виплату відпусток за хворобою. Освіта з питань здоров'я може сприяти створенню сприятливого бізнес-середовища, що сприяє економічному розвитку, оскільки здорові працівники мають більше енергії та ефективніше працюють, що сприяє росту бізнесу та підвищенню його прибутковості. Окрім того, здорові громадяни також потребують менше допомоги від соціальних програм та зменшують витрати держави

на соціальне забезпечення, що дозволяє країні зосередитися на інших напрямках розвитку. Відтак, освіта з питань здоров'я може виступати як важлива домінанта економічного зростання України в сучасній глобальній економіці

Велика кількість досліджень показали прямий зв'язок між освітою та такими факторами, як здоров'я та очікувана тривалість життя, при цьому академічні досягнення відіграють потенційно значну роль у зменшенні нерівності у показниках здоров'я шляхом формування життєвих можливостей, що у свою чергу також принесе значні економічні вигоди.

У Національному плані заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку йдеться про необхідність формування освітніх матеріалів з питань пропагування здорового способу життя та профілактики неінфекційних захворювань в навчальних програмах для дітей дошкільного та шкільного віку, студентів і слухачів післядипломної освіти. В тому числі й упровадження сучасних навчальних та освітніх матеріалів в навчальний процес з включенням до навчальних програм тем щодо формування здорового способу життя, попередження розвитку неінфекційних захворювань.

Ці дані підкреслюють важливість освіти з питань здоров'я у підвищенні рівня здоров'я населення та зменшенні ризиків розвитку хронічних захворювань, а інвестиції у освіту та просвітницькі заходи можуть мати додатковий позитивний вплив на підвищення якості життя та загального благополуччя суспільства, а також для підвищення стійкості країни. Як наголошує організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), «інвестиції в людський капітал можуть стати джерелом стійкості в довгостроковій перспективі та допомогти забезпечити добробут майбутніх суспільств, особливо в країнах з великою кількістю молоді» [5]. Дослідження Всесвітнього економічного форуму показують, що інвестиції в освіту необхідні для захисту економіки від раптових потрясінь і швидкої зміни ринку праці. Зустріч Великої сімки (G7) у Хіросімі в травні 2023 року окреслила важливість освіти для досягнення цілей сталого розвитку ООН. Існує також визнання того, що освіта є основним провідником досягнення цілей глобального миру та безпеки, окрім соціальних та економічних вигод. Таким чином, освіта має ключове значення для спрямування суспільства на шлях економічного розвитку, миру та стабільності.

Список використаних джерел

1. Act4Health. (2022). NCDs Assessment. Part 1 (draft).

2. World Health Organization. (2021). Invisible numbers: the true extent of noncommunicable diseases and what to do about them.

3. Про затвердження Національного плану заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку: розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 липня 2018 р. № 530-р

4. World Health Organization. (2021). Saving lives, spending less: the case for investing in noncommunicable diseases. World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/350449 License: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

5. Daniel F. Runde, Romina Bandura, and Madeleine McLean. (2023). Investing in Quality Education for Economic Development, Peace, and Stability. https://www.csis.org/analysis/investing-quality-education-economic-development-peace-and-stability

СЕКЦІЯ 3
СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ СУБ'ЄКТІВ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Вовк Р. І.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОФАЙЛІНГУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Профайлинг як спроба зрозуміти людську поведінку бере свій початок з появою людства, проте стрімкий та динамічний розвиток він отримав у 20 ст у галузі криміналістики. Сьогодні методи профайлингу широко застосовуються у маркетингу, бізнесі, психології? соціальних науках, національній безпеці тощо [1]. Що ж до використання кадрового профайлингу у публічному управлінні в Україні, то його розвиток є доволі актуальним, оскільки він сприяє більш ефективному розподілу ресурсів та підвищенню продуктивності публічних службовців, зменшенню ресурсів, пов'язаних з підбором та розвитком персоналу, підвищенню довіри громадян до діяльності органів публічної влади тощо. Разом з тим, у процесі використання кадрового профайлингу в публічному управлінні надзвичайно важливо дотримуватись усіх принципів професійної та управлінської етики.

Профайлинг – це поєднання різних технологій оцінювання вчинків людей на підставі аналізування сукупності ознак, характеристик вербальної і невербальної поведінки, а також особливостей зовнішнього вигляду. При складанні профайла сьогодні використовуються методи оперативної психодіагностики та аналіз поведінки людини. У процесі оцінювання ідентифікують наявність бажаних особистісних характеристик [3]. Отже, профайлинг – це напрямок психологічної науки, який дозволяє розпізнавати невербальні компоненти, що застосовуються у міжособистісному спілкуванні [2].

Профайлинг в системі публічного управління – це сукупність соціально-психологічних методик з діагностики індивідуальних особливостей, мотивів, можливих дій або бездіяльності, які прогнозують майбутню діяльність публічних службовців, з метою прогнозування сценаріїв розвитку управлінських ситуацій, відносин, вчинків, моделей поведінки та спілкування, особливо протиправної поведінки, у тому числі корупційних правопорушень [2].

Профайлинг є важливим інструментом у процесі набору персоналу, дозволяючи HR-спеціалістам та менеджерам з найму раціонально визначати відповідних кандидатів та сприяти формуванню ефективної команди. Профайлинг дає змогу оцінити особистісні якості, професійні навички та компетентності кандидатів. Використовуючи різні методи оцінювання, роботодавці можуть отримати більш повне уявлення про потенційних співробітників. Профайлинг також дає змогу визначити, наскільки добре кандидати сприймуть елементи корпоративної культури організації. Використання кадрового профай-

лингу може значно прискорити процес відбору кандидатів, скорочуючи час, витрачений на інтерв'ю та оцінку. Це доволі ефективний спосіб прогнозування успішності кандидата на новій посаді. Розуміння унікальних характеристик співробітників через профайлинг дає змогу створювати індивідуалізовані програми навчання та розвитку, сприяти підвищенню мотивації, задоволеності роботою та загальної продуктивності. Такі заходи сприятимуть зменшенню плинності кадрів [1].

У публічному управлінні можуть використовуватися різноманітні методи профайлингу для аналізу та оцінювання персоналу. Серед найпоширеніших: прихометричні тести, моделювання компетентностей, метод 360-градусів, асессмент-центр, спостереження, інтерв'ю-методики, біографічний аналіз тощо. Профайлери у процесі використання комплексу методик ідентифікують відповідність (конгруентність) між вербальним і невербальним способами поведінки, що також несе певну інформацію про особу [2].

Етичні міркування відіграють важливу роль у профайлингу, зокрема в публічному управлінні. Адже дотримання прав та свобод людини, забезпечення конфіденційності та захисту даних є невід'ємними елементами будь-якої управлінської діяльності. Важливо прозоро інформувати людей про те, як і для яких цілей їхні дані будуть використовуватися, та отримувати при цьому їхню згоду. У професійній практиці необхідно слідувати етичним кодексам та стандартам, щоб забезпечити відповідальне та справедливе використання профайлингу [1].

Використання профайлингу в публічному управлінні може спричинити низку етичних проблем:

- Збір та аналіз особистих даних може порушувати приватність і конфіденційність персоналу, якщо це відбувається без їхньої згоди та належної проінформованості.
- Використання профайлингу може призвести до дискримінації на основі раси, статі, віку тощо, якщо воно не ґрунтується на об'єктивних критеріях та не враховує різноманіття індивідуальних можливостей та потреб.
- Результати профайлингу можуть бути недостатньо об'єктивні в оцінюванні працівників, якщо воно ґрунтується на суб'єктивних вподобаннях чи стереотипах.
- Застосування профайлингу може призвести до порушення професійних меж, особливо якщо цей метод використовується для визначення придатності до виконання конкретних професійних завдань або ж ролей.
- Використання профайлингу може стати додатковим джерелом небезпеки, якщо дані потрапляють в несанкціоновані руки або використовуються з неетичними цілями.

Для мінімізації етичних ризиків використання профайлингу в публічному управлінні можна використати низку стратегій:

- Важливо чітко визначити цілі використання профайлингу, а також межі, в яких його застосування є доцільним та етичним.
- Перед проведенням профайлингу необхідно повідомити учасників про цілі, методи та можливі наслідки аналізу їхніх даних та отримати їхню згоду.
- Необхідно забезпечити високий рівень захисту та конфіденційності персональних даних учасників профайлингу, використовуючи сучасні технології та стандарти безпеки.

- Важливо використовувати об'єктивні критерії та методи аналізування даних для уникнення суб'єктивних упереджень та дискримінації.
- Під час профайлингу потрібно враховувати індивідуальні особливості учасників, щоб уникнути узагальнень та стереотипів.
- Важливо проводити навчання та підвищувати обізнаність персоналу щодо етичних аспектів використання профайлингу та відповідних підходів до їх управління.

Пошук балансу між ефективністю та етичністю використання профайлингу в публічному управлінні важливий для забезпечення успішного та відповідального впровадження цього дієвого інструменту HR-менеджменту.

Список використаних джерел

1. Кирилова Л. (2024) Профайлінг, його Методи та Застосування. Profiling club. Вилучено з: https://profiling.club/profayling-yogo-metodi-ta-zastosuvannya

2. Пархоменко-Куцевіл О. (2020). Теоретичні підходи до проблем профайлінгу як основи забезпечення державної безпеки України. Вчені записки Університету «КРОК», 4 (60), 63–67. Вилучено з: https://doi.org/10.31732/2663-2209-2020-60-63-67

3. Смутчак З. В. (2021). Кадровий профайлінг як технологія управління персоналом. Вісник післядипломної освіти. Серія : Соціальні та поведінкові науки. Вип. 17, 103-116. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vispdoso_2021_17_10

Горейко Д. Я.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІДДАЛЕНОЇ РОБОТИ КОМАНД

В останні роки глобальний робочий ландшафт зазнав значних трансформацій, зокрема у сфері віддаленої роботи. Популярність віддаленої роботи різко зросла, частково через прогрес у технологіях комунікації та управління, а також через зміну у пріоритетах роботодавців та працівників щодо гнучкості робочого графіка. Лідерами у сфері віддаленої роботи виявились представники IT-сектора, рекламного бізнесу, дизайнери, перекладачі та інші спеціалісти, які мають змогу виконувати свої завдання не виходячи з дому [1].

Однак перехід на віддалену роботу також створює певні виклики, зокрема щодо комунікації, співпраці, мотивації та збереження балансу між роботою та особистим життям. Водночас ця тенденція відкриває нові можливості, зокрема доступ до робочих місць далеко за межами місцевого ринку праці, що є значною непрямою вигодою віддаленої роботи [2].

Нові технології та інновації відіграють ключову роль у подоланні викликів, пов'язаних з віддаленою роботою, та у підвищенні її ефективності. Цифрові технології, такі як Zoom, Microsoft Teams, Slack та Google, забезпечують комунікацію, обмін даними та співпрацю в реальному часі, що сприяє швидкому зростанню віддалених робочих угод [3].

Гібридні моделі роботи, які поєднують віддалену роботу з роботою в офісі, стають все більш популярними. Вони дозволяють працівникам використовувати переваги обох форматів, зберігаючи при цьому здатність до особистого спілкування та тісної співпраці, коли це необхідно [4].

Для підсумку, сучасні тенденції у сфері віддаленої роботи вказують на зростаючу популярність гнучких робочих умов. Виклики, пов'язані з віддаленою роботою, потребують уважного управління та інноваційних рішень, особливо у сфері комунікації та співпраці. Розвиток нових технологій та гібридних моделей праці може сприяти ефективній адаптації до цих тенденцій, відкриваючи нові можливості для організацій та їх співробітників.

Ефективна комунікація та співпраця є ключовими компонентами успіху віддаленої роботи. Платформи, такі як Skype, Zoom та Microsoft Teams, стали невід'ємними інструментами, дозволяючи колегам ефективно співпрацювати, незважаючи на фізичну відстань [1]. Також важливу роль відіграють віртуальні командні простори та чат-боти, які покращують комунікацію, пропонуючи можливості для планованих і незапланованих зустрічей, а також для соціальних взаємодій, створюючи майже колокований робочий досвід [5].

Асинхронна комунікація та онлайн-зустрічі мають свої плюси та мінуси. З одного боку, вони забезпечують гнучкість і дозволяють працівникам працювати у зручний для себе час, але з іншого боку, можуть спричиняти затримки у вирішенні нагальних питань. Важливо створити чіткі правила та норми для віртуальної комунікації, визнаючи тривалі переваги, навіть після закінчення карантинних обмежень [6].

Для підтримки продуктивності віддалених працівників використовуються численні інструменти планування та відстеження завдань, такі як Asana, Jira, та Worksection. Ці платформи дозволяють командам чітко структурувати проєкти, відстежувати прогрес і забезпечувати прозорість завдань і відповідальності. Техніки тайм-менеджменту, такі як метод Pomodoro, допомагають встановити здоровий ритм роботи, чергуючи періоди інтенсивної роботи з короткими перервами, що сприяє підтримці високого рівня концентрації та запобіганню вигоранню.

Створення ефективної віртуальної робочої середовища також має велике значення. Важливо обладнати робоче місце таким чином, щоб мінімізувати відволікання та сприяти зосередженості, встановивши здоровий режим дня, який включає час на роботу, відпочинок і особисте життя.

Лідерство у віддаленій роботі вимагає особливого підходу, особливо у сфері зворотного зв'язку та оцінювання. Інструменти, такі як Pulses та Culture Amp, дозволяють лідерам віддалених команд ефективно збирати зворотний зв'язок та оцінювати задоволеність та залученість команди. Віртуальні командні тренінги та семінари стають все більш популярними, дозволяючи командам підтримувати розвиток навичок та покращувати взаєморозуміння між колегами, незалежно від їхнього фізичного розташування.

Побудова команди та підтримка мотивації віддалених працівників є важливою частиною віддаленого управління. Лідери повинні активно працювати над створенням культури довіри, відкритості та взаємної підтримки, використовуючи технології для

створення відчуття спільноти та приналежності серед членів команди, що допоможе підтримувати їх мотивацію та залученість.

У світлі останніх досліджень, перехід на віддалену роботу виявив ряд ключових переваг та викликів, пов'язаних з інтеграцією нових технологій та інновацій. З одного боку, інструменти комунікації та співпраці, такі як Zoom та Microsoft Teams, сприяють гнучкості та ефективності, дозволяючи командам підтримувати продуктивність, незважаючи на фізичну відстань. З іншого боку, виклики, пов'язані з віддаленою роботою, такі як збереження командної когезії та забезпечення ефективної асинхронної комунікації, вимагають додаткової уваги та інноваційних підходів.

Майбутнє віддаленої роботи обіцяє бути формованим через продовження інновацій та впровадження нових технологій, з акцентом на підтримку гібридних моделей роботи та збалансуванні між гнучкістю та продуктивністю.

Очікується, що розвиток штучного інтелекту, автоматизації та віртуальної реальності відкриє нові можливості для підвищення ефективності та залученості віддалених команд, надаючи новий вимір взаємодії та співпраці у віртуальному просторі.

Список використаних джерел

1. Mazustērniniece S., Kodors S. REMOTE JOB OPPORTUNITIES IN THE IT SECTOR 2020 [Електронний ресурс] / Simona Mazustērniniece, S. Kodors // – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/360443745_REMOTE_JOB_OPPORTUNITIES_IN_THE_IT_SECTOR_2020.

2. Ozimek A. Remote Workers on the Move [Електронний ресурс] / A. Ozimek // – Режим доступу до ресурсу: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3790004

3. Leonardi P. COVID- 19 and the New Technologies of Organizing: Digital Exhaust, Digital Footprints, and Artificial Intelligence in the Wake of Remote Work [Електронний ресурс] / P. Leonardi // – Режим доступу до журн.: https://www.researchgate.net/publication/345307049_COVID-19_and_the_New_Technologies_of_Organizing_Digital_Exhaust_Digital_Footprints_and_Artificial_Intelligence_in_the_Wake_of_Remote_Work

4. Davidson S. Managing a remote workforce's IT [Електронний ресурс] / Scott Davidson // – Режим доступу до ресурсу: https://www.magonlinelibrary.com/doi/abs/10.12968/S1361-3723%2822%2970015-2

5. Wende E., Alt R., King G. Towards Genuine Virtual Collaboration: Designing the Use of Mobile Remote Presence in Offshore-Outsourced Projects [Електронний ресурс] / Erik Wende, R. Alt, Gregory King // – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/317122147_Towards_Genuine_Virtual_Collaboration_Designing_the_Use_of_Mobile_Remote_Presence_in_Offshore-Outsourced_Projects.

6. Limoncelli T.A. Five Nonobvious Remote Work Techniques [Електронний ресурс] / Thomas A. Limoncelli // – Режим доступу до ресурсу: https://www.researchgate.net/publication/343622641_Five_Nonobvious_Remote_Work_Techniques

Лірко Т.В.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ІНТЕГРАЦІЯ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ У СУЧАСНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ

В умовах динамічного та мінливого середовища, ризик-орієнтоване управління проектами стає все більш важливим для успіху будь-якого бізнесу. Завдяки системному аналізу та прогнозуванню ризиків, організації можуть мінімізувати негативні наслідки та максимізувати шанси на досягнення поставлених цілей.

Мета дослідження полягає у визначення сутності ризику в управлінні проєктами та удосконаленні методів управління ризиками в проєктах відповідно до сучасної парадигми ризик-орієнтованого мислення.

Оцінивши визначення ризик-менеджменту проєктах та самого проєктного ризику [2], можна надати уточнене визначення проєктного ризику – це невизначена подія, яка у випадку настання або відсутності проактивної реакції менеджера матиме негативний вплив на загальну мету проєкту. Тут свідомо пропущена згадка про позитивну складову ризиків – можливості. Адже дуже часто в сучасному проєктному менеджменті, можливості не розглядають як ризики, швидше навпаки.

Ризик-орієнтоване мислення за ISO 9001 передбачає постійне спостереження за факторами, які можуть вплинути на діяльність організації. За допомогою запобіжних заходів організації можуть уникнути негативних наслідків ризиків і скористатися можливістю досягти успіху. Ризики розглядаються у стандарті як основа планування [1].

Основною тезою ризик-орієнтованої парадигми є постійне навчання, аналіз середовища, консолідація зусиль та системне впровадження нових підходів та методів в проєктний менеджмент. Інтеграція нової системи ризик-менеджменту відбувається на всіх рівнях проєкту, інтеграція є системною і розглядає всі типи загроз чи можливостей.

Нижче наведена порівняльна таблиця (табл. 1), яка показує ключові відмінності старого і більше не релевантного підходу у порівнянні з новим – проактивним та сучасним ризик-орієнтованим підходом в управлінні проєктами [3].

Таблиця 1.

Основні ознаки старого та нового мислення ризик-менеджменті проєктів

Стара парадигма	Нова парадигма
Фрагментований менеджмент ризиків проєктів. Кожний напрямок, відділ окремо аналізує ризики проєктів.	Інтегрований, системний ризик-менеджмент. Управління проєктами здійснюється в призмі матричної структури, де ризики ідентифікуються з кількох напрямків і на різних рівнях організації

Продовження табл. 1

Стара парадигма	Нова парадигма
За потребою. Менеджер сам вирішує чи є потреба застосування ризик-менеджменту проєкту	Ризик-менеджмент проєктів є обов'язковим елементом системи управління проєктами та відбувається постійно та системно
Точковий ризик менеджмент: стосується виключно однієї ланки, наприклад, фінансів	Розширений ризик-менеджмент, який розглядає всі типи можливостей та загроз, як зовнішніх, так і внутрішніх

Проактивність важлива під час ризико-орієнтованому мислення в управлінні проєктами, оскільки вона дозволяє командам проєктів виявляти та реагувати на ризики до того, як вони стануть проблемою. Проактивні команди проєктів постійно моніторять ризики, проводять аналіз сценаріїв та розробляють плани реагування [4]. Залучені та зацікавлені сторони краще розуміють ризики, пов'язані з проєктом, і можуть надати цінний внесок у розробку планів реагування. Гнучкі команди проєктів швидко адаптуються до змін та спроможні змінювати плани та процеси, коли це необхідно, щоб пом'якшити вплив ризиків.

Існують методи, які допоможуть порахувати ймовірність, вплив, загальне значення ризику, також оцінити роботу при невизначеності та здійснити проактивний план дій різних сценаріїв.

Ймовірність ризику можна вирахувати за формулою:

$$P(A) = n(A) / n(S) \quad (1)$$

де P(A) – ймовірність виникнення ризику A; n(A) – кількість сприятливих для настання ризику A результатів; n(S) – загальна кількість можливих результатів.

Вплив ризику. Ця формула використовується для розрахунку впливу ризику на проєкт, якщо він виникає:

$$I(A) = C(A) * P(A) \quad (2)$$

де I(A) – вплив ризику A; C(A) – наслідки ризику A; P(A) – ймовірність виникнення ризику A.

Основною формулою є пріоритет ризику, а точніше очікуване значення ризику [6]**.** Ця формула використовується для розрахунку серйозності ризику та його впливу на проєкт.

$$E(R) = \Sigma I(A) * P(A) \quad (3)$$

де E(R) – очікуване значення ризику; I(A) – вплив ризику A; P(A) – ймовірність виникнення ризику A.

Ця формула повинна використовуватись під час ідентифікації всіх ризиків для створення реєстру ризиків проєкту, значення повинні перераховуватись або систематично оновлюватись, впродовж певного часу, або після настання змін чи важливих подій в проєкті [5].

Для успішної реалізації проєктного менеджменту необхідно забезпечити повноту даних і спираючись виключно на об'єктивність цих даних, можна ефективно побудувати процес запобігання настання ризиків.

Імплементація сучасної парадигми ризик-орієнтованого мислення в проєкт набула оновлених підходів. Тотальна більшість компаній пробують застосувати управління ризиками на своїх проєктах. Ключовим тут є сучасне розуміння нових підходів та методів, правильне використання наявних ресурсів та систематична робота над помилками. Ризик-орієнтований підхід дозволяє зменшити ймовірність виникнення негативних наслідків на проєкті, підвищити ефективність та результативність проєкту.

Список використаних джерел

1. ISO 9001:2015. International Standard – Quality management systems — Requirements. 22 p.

2. Стандарт з управління проєктами та настанова до зводу знань з управління проєктами (настанова PMBOK). Сьоме видання. Project Management Institute, Inc, 2021. С.122-129

3. Бугай В.З., Мацюк О.В. Ризик-менеджмент як інструмент підвищення ефективності господарювання. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Випуск 5 (10) 2017

4. Данченко О. Б., Занора В. О. Проектний менеджмент: управління ризиками та змінами в процесах прийняття управлінських рішень : монографія / О. Б. Данченко, В. О. Занора. – Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2019. С. 30-35

5. Brenna Schwartz. The Risk Management Process in Project Management. URL: https://www.projectmanager.com/blog/risk-management-process-steps (дата зверненн: 20.01.2024)

6. Кісільов О. І., Качков С. О. Сутність інтегрованого управління проєктними та операційними ризиками в організації. Управління розвитком складних систем. Київ, 2023. № 55. С. 46 – 54, dx.doi.org\10.32347/2412- 9933.2023.55.46-54.

Сайко В. Р.,
Національний університет «Львівська політехніка»

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ

Мотивація працівників є не просто важливим аспектом, а критичним фактором успіху для будь-якої організації. Сьогодні конкурентоспроможність підприємства великою мірою залежить від вмотивованості персоналу, так як персонал є основною рушійною силою його ефективного функціонування та розвитку [1, с. 6]. Мотивація працівників сприяє зростанню залученості та продуктивності їхньої праці, а також впливає на лояльність та загальне задоволення роботою. Що в свою чергу призводить до покращення фінансового стану та досягнення бізнес-цілей компаній. Зокрема як було зазначено А. Колотом: "Мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей організації" [2, с. 16]. Науковець підкреслює той факт, що ефективне впровадження мотивації працівників забезпечує досягнення не лише його особистих цілей, а й цілей організації. Тому все більше суб'єктів глобальної економіки цікавиться даним питанням та намагаються розвивати та впроваджувати нові мотиваційні стратегії у своєму

середовищі. З огляду на це у сучасному світі технології та методи мотивації працівників стрімко розвиваються та удосконалюються. Серед яких доцільно виокремити наступні:

● використання штучного інтелекту. Його використання сприяє аналізу даних про поведінку та мотивацію працівників, наданню персоналізованих рекомендацій щодо розвитку, прогнозуванню ризиків вигорання та створенню індивідуальних планів мотивації;

● гейміфікація. Даний метод передбачає застосування ігрових механік та принципів у неігровому контексті. Наприклад запровадження конкурсів та змагань з використання віртуальних винагород та відзнак, результати яких конвертуватимуться в систему балів та рейтингів котра впливатиме на розподіл матеріальної мотивації серед працівників;

● матеріальна мотивація. Використання традиційних методів мотивації, таких як конкурентна заробітна плата, бонуси, премії, опціони;

● нематеріальна мотивація. Вона включає використання нематеріальних стимулів, таких як визнання, похвала, автономія, можливість розвитку й самореалізації тощо.

● навчання та розвиток. Тренінги та семінари, оплата за курси, програми наставництва тощо;

● створення корпоративної культури. Проведення корпоративних заходів, створення атмосфери поваги та довіри усередині колективу та заохочення командної роботи сприяють створенню мотивуючої та позитивної корпоративної культури;

● персоналізований підхід. Врахування індивідуальних потреб та мотиваторів кожного працівника під час впровадження мотиваційної стратегії на підприємстві. Правильній реалізації даного підходу сприятиме регулярне проведення опитувань працівників щодо їхньої мотивації;

● здоров'я та благополуччя. Цьому сприяє створення програм оздоровлення, надання можливостей гнучкого робочого дня та дистанційної роботи, впровадження можливостей для фізичної активності тощо;

● регулярний та конструктивний зворотний зв'язок з працівниками. Регулярний та конструктивний зворотний зв’язок є важливим інструментом мотивації, який підвищує продуктивність, задоволеність від роботи та лояльність працівників.

Отже сучасний менеджмент володіє широким арсеналом технологій для мотивації працівників. Їхнє ефективне застосування може сприяти зростанню продуктивності, задоволеності від роботи та лояльності працівників, що в свою чергу позитивно впливатиме на успішність підприємства. Зокрема необхідно зазначити, що не існує універсального рецепту мотивації, адже ефективна система мотивації має бути комплексною та враховувати специфіку конкретної компанії та кожного працівника. Використання цих технологій може відрізнятися в залежності від сфери діяльності, типу діяльності (операційна або проєктна), віку працівників, корпоративної культури тощо.

Список використаних джерел

1. Заставнюк Л. МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-54 (дата звернення: 13.03.2024).

2. Колот А. М. Мотивація персоналу : підручник. Київ : НКЕУ, 2002. 337 с.

Скворцов Д.І., Комарницький В.С., Яворський Р.Т.,
Національний університет «Львівська політехніка»

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЗАКУПІВЛЯМИ ТА ПОСТАВКАМИ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ В ПРОЄКТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливість стратегії управління закупівлями та поставками матеріальних ресурсів у проектній діяльності полягає в забезпеченні ефективної реалізації проекту. Ефективне управління закупівлями включає в себе широкий спектр дій і стратегій, спрямованих на забезпечення потрібних матеріалів та ресурсів в необхідний час і за доступними цінами. Це має критичне значення для вчасного завершення проекту, оскільки забезпечення відповідних ресурсів дозволяє уникнути затримок, збільшити продуктивність і контролювати витрати на заплановано рівні.

В науковій літературі щодо цього питання автори акцентують увагу на різних аспектах процесу закупівель. Так І. А. Хмарська, Т. Є. Сігаєва, О. М. Бачинська зазначають, що одним з ключових аспектів стратегії управління закупівлями є планування. Правильне планування дозволяє визначити потреби в матеріалах і ресурсах на різних етапах проекту та розробити стратегію їх забезпечення. Це включає в себе аналіз ринку, оцінку доступних постачальників, укладання контрактів і розробку графіка поставок [1].

Інша група науковців виділяє контроль як основний аспект процесу закупівель [2]. В цьому випадку передбачається постійне відстеження процесу закупівель: перевірка виконання умов контрактів, вирішення можливих конфліктів і забезпечення дотримання бюджету. Ефективний контроль дозволяє уникнути затримок у поставках, невідповідності якості і перевищення витрат.

Але водночас не менш важливим є ризик-менеджмент у сфері закупівель. Зокрема автори [3] зазначають, що цей процес включає в себе ідентифікацію, оцінку і управління ризиками, пов'язаними з закупівлями, такими як затримки в поставках, збільшення цін і невідповідність якості. Ефективний ризик-менеджмент дозволяє забезпечити готовність до непередбачених подій і зменшити їх вплив на проект.

Недоліком усіх розглянутих підходів є неврахування того, що стратегія управління закупівлями має бути адаптована до конкретних потреб і умов проекту. Це означає врахування специфіки і складності проекту, а також залучення всіх зацікавлених сторін. Гнучкість і спроможність адаптуватися до змін у процесі проекту є ключовими факторами успіху.

Запропонований нами підхід передбачає побудову системи закупівель в проєкті відповідно до схеми наведеної на рис. 1.

Розглянуті на рис. 1. стратегії закупівель дозволяють визначити, що першочерговою ланкою є інсорсингові закупівлі, або внутрішніх закупівель. Така стратегіє закупівель є способом управління ними, за якого компанія вирішує виконати процес закупівель всередині своєї власної структури, використовуючи свої внутрішні ресурси і персонал. Ця стратегія може бути ефективною в ряді ситуацій і має свої переваги та недоліки. Переваги стратегії інсорсингових закупівель включають більший контроль за

процесом закупівель, можливість використання внутрішніх ресурсів та експертизи, зменшення залежності від зовнішніх постачальників і більшу гнучкість у вирішенні проблем. Однак ця стратегія може вимагати значних витрат на розвиток внутрішніх ресурсів і процедур, а також не гарантує завжди оптимальних умов закупівель

Рис. 1. Пропоновані стратегії управління закупівлями та поставками матеріальних ресурсів у проєктах або програмах

Аутсорсинг закупівель у проєктах є однією з ключових стратегій управління ресурсами, яка полягає в делегуванні процесів закупівель зовнішнім постачальникам або підрядникам. Ця стратегія стала дедалі популярнішою серед компаній, що ведуть проєктну діяльність, оскільки вона дозволяє зосередитися на ключових аспектах проєкту та знизити внутрішні витрати на управління закупівлями. Перевагою такої системи закупівель є можливість скоротити внутрішні витрати на управління закупівлями, такі як зарплати співробітників, витрати на програмне забезпечення та обладнання. А в умовах реалізації проєкту це зосередження внутрішніх ресурсів на ключових аспектах роботи, таких як розробка продукту або послуги, що в цілому дозволяє підвищити ефективність команди проєкту. Основний недолік такої системи закупівель – це втрата контролю над таким важливим процесом. Вирішення, чи використовувати аутсорсинг закупівель у проєктах, залежить від конкретних потреб та цілей підприємства, а також від умов ринку та доступності зовнішніх постачальників. Важливо ретельно зважити переваги та недоліки цієї стратегії перед прийняттям рішення.

Комбісорсинг закупівель у проєктах є стратегією, яка поєднує як аутсорсинг, так і інсорсинг, залежно від конкретних потреб та завдань підприємства. Ця стратегія надає більшу гнучкість та можливість використання найкращих аспектів обох підходів в управлінні закупівлями. Основною перевагою комбісорсингу закупівель є гнучкість та адаптивність. Комбісорсинг дозволяє підприємствам вибирати підходи до закупівель в залежності від конкретних потреб та умов проєкту. Це дає можливість більш ефективно використовувати ресурси та оптимізувати процеси закупівель. Але водночас комбісорсинг вимагає від підприємства вирішення багатьох складних питань щодо координації та управління різними типами ресурсів та постачальниками, що вимагає наявності кваліфікованих менеджерів, які здатні ефективно керувати різними аспектами процесу закупівель та взаємодії з постачальниками.

В цілому, комбісорсинг закупівель у проєктах є найбільш ефективним підходом для підприємств, що шукають оптимальний спосіб управління ресурсами та забезпечення успішності реалізації проєктів.

Список використаних джерел

1. Оцінки ефективності та якості управління логістичним потенціалом / І. А. Хмарська, Т. Є. Сігаєва, О. М. Бачинська // Економіка та суспільство. – 2023. – № 49.

2. Берзіна С. Заходи із захисту довкілля в системі публічних закупівель. Радник в сфері державних закупівель. 2019. № 8 (95). С. 8–12.

3. Управління проектами: навчальний посібник / Т. В. Маматова, В. М. Молоканова, І. А. Чикаренко, О. О. Чикаренко. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. – 120 с

Холматов М. Д., Дащик С.М.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗНИЖЕННЯ РИЗИКІВ

За сучасних умов розвитку України, в складній економічній ситуації виникає чимало ризиків, небезпек та загроз, що породжують на промислових підприємствах низку фінансово-економічних проблем, вирішення яких потребує удосконалення існуючих та розробки нових форм, методів та інструментів нейтралізації негативних впливів на фінансову сферу підприємства.

Насамперед необхідно досліджувати проблему впливу ризиків на різні аспекти діяльності суб'єкта господарювання (підприємства) в історичному розрізі та узагальнити результати аналізу теоретичного матеріалу та практик застосування різних методик оцінки та управління ризиками, а також підтвердити припущення, що найбільш ефективним та економічно виправданим є комбінований підхід до контролю та управління ризиками, що дозволяє розробити нові принципи, що поєднують різні за динамікою та обсягами та завданнями прийоми, методи та процедури управління ризиками.

Для формування чіткого уявлення про сучасні ризики та подальшу розробку заходів та прийомів з реагування на них, досліджуємо поняття «ризик» як явище більш глибоке, що істотно відрізняється від його традиційного сприйняття, що ризик – це прояв різних видів загроз та викликів, пов'язаних з економічною, соціальної та політичної діяльністю різних господарсько-економічних форм [1].

Оцінюючи ризики необхідно враховувати, що вищий ступінь впливу за часом полісистемних чинників на господарсько-економічні процеси, важче прогнозувати динамічну ймовірність і масштаб (значення) як сукупного ризику, і окремих (приватних) ризиків з урахуванням методів математичної моделі оцінки ризику.

Для вирішення цієї проблеми досліджуємо науково-практичні підходи до управління підприємством в умовах невизначеності, що розвивається, і наростання впливу

ризиків на господарсько-економічну діяльність підприємств наукомістких галузей. Для цього має бути створена цілісна система управління ризиками [2].

Зазначимо, що фактори ризику трансформуються переважно у двох напрямках: еволюціонують у складнішу систему з чітко організованою ієрархією або деградують – мутують, підлаштовуючись під умови зовнішнього та внутрішнього середовища, в іншому випадку – мімікрують, згладжуючи характерні відмітні ознаки.

У більшості досліджених випадків такі перетворення випереджають розвиток засобів виявлення, ідентифікації та реагування на ризик [3].

Також виявлено, що ризикові ландшафти промислових підприємств та фінансових організацій, сервісних компаній у сучасних умовах стають масштабнішими, а коливання (варіативність, турбулентність) ризиків – динамічнішими.

Це проявляється головним чином у постійному змішуванні, переході факторів ризику з одного виду до іншого, при якому відбувається витончення граней прийнятного розуміння типів ризиків, ускладнюється їх ідентифікація та оцінка.

Ці тенденції, змушують менеджмент, відповідальний управління ризиками, переглядати ризик-політику, і періодично оновлювати (модернізувати) систему управління ризиком на підприємствах.

На певному рівні зрілості управління підприємства перевірка технічної системи на надійність зводиться, як правило, до оцінки ймовірності безвідмовної роботи при вже закладених структурі та алгоритмах функціонування. Варіації зводяться до дублювання (досить часто – до багаторазового резервування) окремих вузлів та створення необхідної надмірності [4].

У процесі розвитку технічних та інформаційних систем з'ясувалося, що рівень надійності (безвідмовності) необхідно закладати із самого початку, і тоді сама організаційна та виробнича структура набуде іншого вигляду – з розвиненими перехресними зв'язками та мінімальним запасом надмірності. Подальше вдосконалення системи управління дозволить створювати адаптивну систему, забезпечуючи необхідну системну надійність навіть за наявності недостатньо надійних елементів.

Наслідуючи зазначену логіку, можна очікувати, що, якщо рівень самовдосконалення та технічного забезпечення підтримувати в такому ж темпі (динаміці), процеси контролю дозволять суттєво скоротити час реакції (реагування) на ризик, тим самим мінімізуючи втрати. Отже, у майбутньому можна закладати підвищену захищеність від загроз на достатньому рівні вже на стадії бізнес-ідеї (включаючи алгоритм використання шансу на додатковий підприємницький дохід) та поступово створюючи максимально безризикову систему за рахунок самоорганізації та адаптації [4].

Для успішного вирішення поточних та стратегічних завдань необхідно розвивати на підприємствах особливі якості управління ризиками – адміністрування ризиків та арбітраж ризиків. При розробці програми управління через арбітраж ризиків слід визначити саме ключові, найбільш значущі фактори ризику, щодо яких надалі проводитиметься робота з оцінки та управління [5]. Виділені особливості формування ризику та ризикової події пропонується враховувати при розробці пропозицій щодо вдосконалення методів управління ризиком. Таким чином, для управління ризиком у певних межах та пропорціях, слід застосовувати саме динамічні методи конфігурації (або

моделювання, якщо ризик створюється штучно) ризику, цілеспрямовано впливаючи на деструктивні чи спонукаючі фактори, а також через редагування активного середовища його існування.

Список використаних джерел

1. Албитов А. CRM (CustomerRelationshipManagement) / Албитов А., Соломатин Е. [Электронный ресурс. – Режим доступа: http://www.cfin.ru/itm/crm-review.shtml.

2. Антикризове управління підприємством: Навч. посіб./ З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева; За заг. ред. З.Є. Шершньової. – К.: КНЕУ, 2007. – 680 с.

3. Бержанір І.А. Рентабельність як основний показник оцінки діяльності підприємства / І.А. Бержанір, Ю.В. Улянич, Н.І. Гвоздєй // Вісник ХНДАУ. – 2015. – № 1. – С. 261–265.

4. Бурий, С. А. Антикризове управління та управлінські рішення – проблеми підприємств малого бізнесу [Текст] : монографія / С. А. Бурий, Д. С. Мацеха. – Хмельницький: ТОВ «Тріада-М», 2006. – 93 с.

5. Валдайцев С. В. Антикризове управління на основі інновацій: Навчальний посібник. – М .: ТК «Велбі», 2016. – 312 с.

Чорний І.О., Дащик С.М., Холматов М. Д.,
Національний університет «Львівська політехніка»

НЕФІНАНСОВА МОТИВАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ

В наш час, при функціонуванні ринкової економічної системи, головною особливістю управління людськими ресурсами є зростання ролі особистості працівника і його діяльності в досягненні організаційних цілей. Тому виникає необхідність у розробці та формуванні якісно нового підходу до управління людськими ресурсами.

Такий підхід повинен полягати в [1]:

- формуванні філософії управління людськими ресурсами та людським потенціалом;
- формуванні певних служб керування персоналом;
- створенні та використанні якісно нових технологій та методів в управлінні персоналом;
- формуванні та вироблення спільних цінностей, установок, правил поведінки, соціальних норм, що регламентуватимуть поведінку окремого працівника.

Філософія управління персоналом – це створення в робочому колективі системи цінностей і корпоративної культури, які мають визначати поведінку окремих співробітників стосовно цілей розвитку підприємства. У разі формування таких цінностей, система мотивації праці організації відіграє особливу та значну ролі. Таким чином, щоб співробітник організації сумлінно, якісно та в повному обсязі виконував свою роботу, він має бути у цьому зацікавлений та вмотивований [2].

Найбільш загальним поняттям мотивації можна назвати її як сукупність сил, що спонукають особистість до здійснення конкретних дій, здійснення будь-якої діяльності з метою задовольнити потреби. Також можливо визначити поняття мотивації як безліч процесів і явищ, суть яких зводиться до того, що особистість цілеспрямовано і усвідомлено веде себе якимось чином, вибирає в окремих обставинах конкретний стиль поведінки та тактику дій, виходячи з очікуваних та передбачуваних наслідків вчинених дій і цієї поведінки у заданих умовах. Причому на ці явища і процеси можуть впливати як внутрішні фактори, так і зовнішні [3].

Впродовж тривалого часу вважалося, що найголовнішим, найповнішим та достатнім стимулом для мотивації персоналу до ефективної трудової діяльності є матеріальна винагорода. Тейлор, що є засновником школи наукового менеджменту, створив свою систему організації трудової діяльності персоналу, яка ефективно та переконливо відображає зв'язок між продуктивністю праці та оплатою праці. Експеримент, які були зроблені Мейо та Хоторні, спричинили виявлення значного впливу на продуктивність праці інших факторів – психологічних. Через певний час з'явилися різні психологічні теорії мотивації, які з різних позицій розглянули фактори мотивації персоналу [4].

Таким чином, до основних понять, що розкривають сутність мотивації та стимулювання праці, відносяться:

- Мотив є усвідомленим спонуканням людини до здійснення певної діяльності, досягненню поставленої мети, що сприймається індивідом як його власна особистісна необхідність.
- Стимул – причина, яка спонукає до діяльності, що створює сприятливі умови для розвитку. Процес застосування різних стимулів називається стимулюванням [5].
- Потреба – це «блага (матеріальні та духовні), яких потребує людина і які необхідні їй для існування. Вони є джерелом його активності, що спонукають його до початку будь-якої діяльності. У роботі людини мотивація та стимулювання впливає на зусилля, старання, наполегливість, сумлінність, конкретну спрямованість кожного співробітника організації» [6].

На сьогоднішній день мотивація та стимулювання праці є одним із найважливіших факторів ефективної роботи будь-якої організації, оскільки без відповідної системи мотивації неможливо зацікавити персонал у виконанні своєї роботи. Необхідно для побудови ефективної системи мотивації вивчення її теоретичних основ із застосовуваними налагодженої та дієвою системами стимулювання [6].

Вважається, що за своєю природою нематеріальні та матеріальні види стимулювання рівнозначні. Однак, рівень їх впливу залежить від рівня розвитку суспільного устрою, традицій, економіки та матеріального становища, віку та статі конкретної людини.

При створенні системи мотивації працівників необхідно враховувати, що економічний тиск – не універсальний і далеко не єдиний спосіб впливу на свідомість персоналу. З одного боку, вплив матеріальних стимулів може виявитись достатнім для впливу на персонал з низькою кваліфікацією, які виконують рутинну роботу, що не потребує значних моральних зусиль та високого професіоналізму (вантажники, робітники, водії). З іншого боку, будь-який співробітник має власну систему потреб, задоволення яких

може обмежуватися отриманням коштів. Організації роблять зусилля утримати необхідних співробітників, створюючи їхню відданість компанії. Лояльні співробітники працюватимуть в організації навіть за будь-яких організаційних проблем, пов'язаних з фінансуванням персоналу, виплатами заробітних плат [7].

Зараз роль нематеріальної мотивації посилилася. Це з зміцненням рівня впливу нематеріальних стимулів на результати працівників. Проте використання будь-яких методів нематеріальної мотивації може ускладнюватися різноманітністю мотивів, що лежать в основі трудової активності працівників підприємств. Тому необхідно підлаштовувати мотивацію під інтереси конкретних співробітників для того, щоб вона була справді ефективною.

Сьогодні сформувалися загальні напрями вдосконалення системи нематеріального стимулювання працівників, які впроваджуються в управлінську практику в українських підприємствах. Зокрема, це підтримка довгострокових зв'язків співробітника з організацією, де він працює; всебічний, комплексний та перманентний вплив на персонал, що охоплює всі аспекти життя співробітників компанії; доступність необхідних джерел інформації; зворотній зв'язок; залучення працівників до досягнення мети тощо. Завдання компанії стають особистісно значущими цілями співробітників. Формується «фірмовий патріотизм» та активізуються соціально-психологічні стимули праці.

Список використаних джерел

1. Азарова А.О. Дослідження множини чинників нематеріальної мотивації на підприємстві / А.О. Азарова, О.А. Ковальчук // Економічний простір, 2020. – № 5. – С. 53-58.

2. Бурмистров, А. Н. Какие методы повышения мотивации персонала являются наиболее действенными? [Текст] / А. Н. Бурмистров, Н. В. Газенко // Управление персоналом, 2012. – № 7. – С. 48–49.

3. Вернадський А. А. Механізм мотивації персоналу / А.А. Вернадський. – К., 2018. – 410с.

4. Гавкалова Н.Л., Маркова Н.С. Менеджмент персонала. — Х.: ИД "ИНЖЭК", 2017. — 303с.

5. Єременко В.О. Підвищення продуктивності: теорія, світовий досвід, шлях України. – Краматорськ: Видавництво центру продуктивності Міністерства праці та соціальної політики України, 2021.

6. Мамотенко Д. Ю. Розробка кадрової стратегії організації в сучасних умовах / Д. Ю. Мамотенко. // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – №14. – С. 49–52.

7. Завіновська Г.Т. Економіка праці: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2021. – 200 с.

СЕКЦІЯ 4
РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Вей Р. А.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Неприбуткові організації, зокрема громадські (ГО), виступають носіями соціального капіталу завдяки здатності об'єднувати людей навколо спільних цілей та цінностей, формувати мережі взаємодії та довіри, а також сприяти вирішенню соціальних проблем та покращенню якості життя в громадах. Окрім цього, варто розуміти, що війна призводить до зростання потреб населення у гуманітарній допомозі, соціальній підтримці та реабілітації. ГО відіграють важливу роль у задоволенні цих потреб.

Умови війни суттєво збільшують ризики та витрати на діяльність ГО, а також, своєю чергою, призводять до скорочення джерел їх фінансування через зниження економічної активності, збільшення конкуренції за фінансові ресурси тощо. Саме тому важливо оптимізувати витрати та збільшити ефективність використання фінансових ресурсів, у процесі реалізації функцій ГО. Таким чином функціонування ГО в умовах війни в Україні вимагають використання принципово нових стратегій фінансування, таких як партнерство з бізнесом, залучення міжнародної допомоги тощо. А дослідження альтернативних джерел фінансування ГО в умовах війни в Україні є важливим для забезпечення їхньої життєздатності у процесі реалізації своїх місій в умовах кризи.

Відповідно до українського законодавства ГО мають низку джерел отримання грошових коштів [2-4]:

1. Фінансові вкладення фізичних та юридичних приватних осіб. Це можуть бути як вітчизняні, так і іноземні «донори», котрі здійснюють фінансування ГО на основі безповоротної фінансової допомоги, або ж як благочинні внески.

2. Державне фінансування громадських організацій. Таке фінансування може реалізовуватись за допомогою дотацій, субсидій з державного чи місцевих бюджетів, а також з державних цільових фондів, у вигляді державних грантів як на всеукраїнському, так і регіональному рівнях.

3. Соціальне підприємництво. Види економічної діяльності громадських організацій, коли об'єднання самостійно забезпечує свої потреби, є доволі поодиноким випадком. Така діяльність здійснюється відповідно до Статуту та законодавства і часто стає перешкодою до отримання ГО статусу неприбуткової організації.

Як вже було зазначено, сьогодні є потреба у використанні нових підходів до фінансування ГО в межах чинного законодавства. Тут корисним може стати зарубіжний досвід. Серед основних механізмів фінансування ініціатив громадянського суспільства,

які, здебільшого, реалізуються через діяльність громадських організацій і використовуються у світовій практиці, варто виділити ендавмент, фандрейзинг, відсоткову філантропію та соціальні інвестиції (венчурна філантропія) тощо [2].

Ендавмент – це фонд, який формується за рахунок пожертв та благодійних внесків з метою забезпечення сталого фінансування певної організації чи проєкту в майбутньому. Громадські організації можуть створювати ендавменти для забезпечення фінансування своєї діяльності у довгостроковій перспективі. Перевагами такого методу фінансування ГО є недоторканість основного капіталу, залучення професійної керуючої компанії, інвестування у цінні папери та інші активи, звітність про рух грошових коштів, довгострокова перспектива тощо [5].

Фандрейзинг – це процес залучення грошей на короткостроковий або повторюваний період. Це може бути залучення коштів від індивідуальних пожертв, організація благодійних заходів, корпоративне спонсорство тощо. Фандрейзинг допомагає забезпечити фінансування на поточні потреби та проєкти ГО. Головна відмінність між фандрейзингом і ендавментом полягає в тому, що фандрейзинг забезпечує фінансування на поточні потреби та проєкти, тоді як ендавмент створює сталий фонд, який генерує дохід для підтримки ГО у майбутньому.

Своєю чергою, відсоткова філантропія – це механізм фінансової підтримки неприбуткових організацій, що полягає в наданні громадянам права на власний розсуд розпоряджатися на користь обраних ними неприбуткових організацій, законодавчо визначеним відсотком сплаченого громадянами податку з доходу. Використання цього методу в Україні не є законодавчо врегульованим, а в умовах дефіциту бюджету та зростання витрат внаслідок війни втрачає свою актуальність. Разом з тим, є вид відсоткової філантропії, яка базується на засадах добровільності та благодійності. Такий підхід дає змогу забезпечити стале фінансування для громадських організацій та вирішення ними соціальних проблем [1].

Ще одним нетрадиційним підходом до фінансування ГО є використання засад венчурної філантропії, що передбачає партнерство між інвестором та підприємством-реципієнтом. У цьому випадку інвестор не лише допомагає фінансово у розвитку того чи іншого соціального проекту, а й має на меті використати весь свій досвід в управлінні та супроводі проекту під час його реалізації.

В умовах війни в Україні важливо розвивати та застосовувати нові стратегії фінансування для забезпечення фінансової стабільності та ефективності діяльності ГО. Раціональне використання цих джерел фінансування може сприяти подоланню наслідків війни та зміцненню громадянського суспільства в Україні.

Список використаних джерел

1. Відсоткова філантропія в Україні: вимоги до організацій та питання звітності (2020). Центр демократії та верховенства права. Вилучено з https://cedem.org.ua/news/vidsotkova-filantropiya-zustrich/

2. Державне фінансування громадських організацій: зарубіжний досвід та рекомендації щодо впровадження в Україні. (2012). Національний інститут стратегічних досліджень. Вилучено з https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gromadyanske-suspilstvo/derzhavne-finansuvannya-gromadskikh-organizaciy-zarubizhniy

3. Про громадські об'єднання. (Закон України). № 4572-VI. (22.03.2012). Вилучено з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text

4. Форми та види громадських об'єднань. Правова допомога. Вилучено з https://pravdop.com/ua/publications/kommentarii-zakonodatelstva/formi-i-vidi-obshestvennih-obedineniy/

5. Що таке "ендаумент" Фонд розвитку Інституту міжнародних відносин. Вилучено з https://iirfund.org/about/endowment/ 6. Що таке громадська організація в Україні. (2020). Юридична компания ІНТАЄР. Вилучено з https://entire.com.ua/uk/news/672-shcho-take-hromadska-orhanizatsiia-v-ukraini.html.

Кіт О.Р.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПАРТНЕРСТВО СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Партнерство суб'єктів публічного управління як співпраця між різними державними, місцевими та іншими публічними органами для досягнення спільних цілей сталого розвитку територіальних громад ґрунтується на ідеї того, що синергія різних учасників та різноманітність підходів сприяють успішному вирішенню проблем розвитку громад, ефективному використанню ресурсів, забезпеченню підтримки та легітимності прийнятих рішень.

Сталий розвиток суспільства залежить від задоволення потреб жителів (мешканців громад) у необхідних послугах (освітні, медичні, соціальні, адміністративні, транспортні, житлово-комунальні, працевлаштування та ін.) і ресурсах [1].

Суб'єктами публічного управління, що представляють публічну владу у вигляді спеціально утворених органів та їх системи і які беруть участь у забезпеченні сталого розвитку територіальних громад, є:

1. Органи місцевого самоврядування такі як обласні, міські та сільські ради, виконавчі комітети, управління регіонального розвитку, місцеві адміністрації та інші органи, які відповідають за прийняття та реалізацію стратегій розвитку на місцевому рівні. Ефективне місцеве самоврядування з досвіду європейських країн може реалізовуватися лише через публічну владу територіальних громад, покликану гарантувати права громади на самостійне вирішення питань місцевого значення [2].

2. Органи державної влади: уряд, міністерства, державні комітети та агентства, інші державні установи та організації, які мають вплив на політику та програми розвитку територіальних громад.

3. Органи громадського управління: неприбуткові організації, об'єднання мешканців громад, які представляють інтереси громад та можуть брати участь у розробці та реалізації проєктів сталого розвитку.

У цьому процесі іншими активними учасниками, які впливають на процеси прийняття рішень щодо реалізації програм розвитку, зокрема у сферах інфраструктури, енергетики, транспорту є бізнес, міжнародні організації, донори, і які можуть надавати фінансову, технічну та консультативну підтримку.

Партнерство суб'єктів публічного управління створює сприятливі умови для спільної роботи зацікавлених сторін з метою забезпечення сталого та гармонійного розвитку. Це важлива складова сучасного управління місцевим розвитком, оскільки дозволяє максимально використовувати потенціал усіх учасників та ресурсів для досягнення спільних цілей.

Партнерство суб'єктів публічного управління має ключові переваги:

1. Забезпечення відкритості та прозорості, що сприяє підвищенню довіри між учасниками та забезпечує більшу відкритість у процесі прийняття рішень.

2. Підвищення ефективності управління. Широкий спектр учасників у партнерстві дозволяє об'єднувати різноманітні знання, досвід та ресурси для реалізації проектів та програм розвитку більш ефективним способом.

3. Сприяння інноваціям та креативності. Партнерство створює сприятливе середовище для розвитку та впровадження нових ідей та підходів у сфері управління та розвитку.

4. Стимулювання економічного розвитку: створення новаторського бізнес-середовища, розвитку інфраструктури та підтримці підприємництва, що забезпечить підвищення життєвого рівня населення.

5. Забезпечення сталості та довгострокового розвитку. Адже партнерство дозволяє створювати довгострокові стратегії та програми розвитку, які забезпечують сталість та результативність у досягненні цілей сталого розвитку.

Для ефективного розвитку партнерства суб’єктів публічного управління для сталого розвитку територіальних громад необхідно приділяти увагу таким важливим аспектам:

- створення сприятливого середовища для співпраці: розробка інституційних механізмів та правових рамок, які сприяють активній участі різних зацікавлених сторін у процесах управління та розвитку;
- розвиток кадрового потенціалу: надання підтримки для підвищення кваліфікації учасників партнерства для забезпечення їхньої здатності ефективно управляти та реалізовувати проєкти сталого розвитку;
- фінансова підтримка: забезпечення належного фінансування програм та проєктів, включаючи залучення ресурсів з різних джерел, таких як державний бюджет, місцеві кошти, міжнародні гранти та інвестиції;
- моніторинг та оцінка: системи моніторингу та оцінки результатів дозволяють визначати ефективність стратегій, програм та проєктів сталого розвитку;
- використання інноваційних підходів підвищують ефективність управління.
- горизонтальний обмін досвідом: співпраця між різними громадами для обміну кращими практиками та досвідом є важливим чинником успіху в реалізації стратегій сталого розвитку.

Партнерство суб’єктів публічного управління для сталого розвитку територіальних громад є динамічним процесом, який вимагає постійного вдосконалення та адаптації до

змін в економічних, соціальних та екологічних сферах. Цей підхід дозволяє забезпечити стабільний та збалансований розвиток територій, що відповідає потребам сучасного суспільства.

Список використаних джерел

1. Васильєва, Н., Васильєва, О., & Приліпко, С. (2020). Публічне управління сталим розвитком територій. Збірник наукових праць ΛΟГОΣ, 12-14.

2. Territorial communities of Ukraine in the context of decentralization / R Sodoma, O Sadura, K Kudak, N Kotys, O Panukhnyk… – Management Theory and Studies for Rural Business …, 2023

Леськів Т. С.,
Національний університет «Львівська політехніка»

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ»

У літературі про децентралізацію також часто використовуються такі терміни, як «центральний уряд» і «місцеві органи влади». У широкому сенсі термін «центральний уряд» відноситься до всіх підрозділів державного управління, які ієрархічно залежать від Кабінету міністрів і міністрів, відповідальних за різні частини центральної адміністрації. Ці підрозділи можуть бути розташовані в штаб-квартирі центрального уряду або в різних частинах території та мати різні обов'язки, залежно від того, чи працюють вони на регіональному, провінційному, районному чи на нижчому рівні. У випадку федеративних земель центральним урядом зазвичай є федеральний уряд; однак уряди штатів мають великий ступінь автономії в багатьох питаннях і діють як центральні органи влади на своїй території в цих питаннях. Зазвичай їхні ініціативи не потребують дозволу з боку влади вищого рівня [1].

Термін «місцеве самоврядування» зазвичай відноситься до підрозділів державного управління, які ієрархічно не залежать від центральної державної адміністрації щодо тих державних функцій, які вони мають повноваження виконувати автономно. Типовими прикладами є райони, але в деяких країнах важливі ступені автономії надаються також на регіональному, провінційному чи муніципальному рівнях. Муніципальні органи влади часто створюються лише в містах певного розміру, тоді як децентралізація повноважень для сільських територій часто припиняється на районному рівні.

Децентралізація – це концепція, що вказує на передачу влади, контролю та рішень від центральних або верховних органів до різних рівнів системи чи до окремих підсистем. Сутність децентралізації полягає в тому, щоб зменшити концентрацію влади та ресурсів у центральних інстанціях і розподілити їх більш рівномірно серед різних частин системи чи груп [2]

Децентралізація не є самою метою, але повинна бути частиною широкої стратегії територіального розвитку. Результати децентралізації в значній мірі залежать від того,

як процес спроектований та впроваджений, від належної місцевої потужності та якості багаторівневого управління, включаючи ефективні механізми координації на різних рівнях уряду. Загалом слід пам'ятати, що реформи децентралізації мають тенденцію займати час, і розподіл обов'язків повинен періодично переглядатися.

Хоча поява децентралізації як чіткої політики управління є відносно недавньою, її основні принципи і компоненти можна відслідкувати вже з самого початку міжнародної громадської служби.

Слід приймати прагматичний підхід до децентралізації на основі глибокого аналізу політичних, соціальних та економічних умов країни. Виклик проектування децентралізації іноді порівнюють з приготуванням суфле, де всі інгредієнти повинні бути присутні в правильних кількостях і приготовані правильним чином в потрібний момент для досягнення успіху [3]. Навіть якщо реформа децентралізації добре спроектована, вона може зіткнутися з труднощами впровадження через свою складну і системну природу. Децентралізація може призводити до неочікуваних обернених ефектів та небажаних результатів, що робить необхідними коригування та налаштування. Навіть найкращі плани можуть зазнати невдач через труднощі впровадження.

Дисфункціональні системи децентралізації є частиною проблеми сучасної кризи демократії: отже, критично важливо знайти способи зробити роботу систем децентралізації більш ефективним чином. Місцеві уряди особливо добре розташовані для проек-тування та впровадження відповідних стратегій регіонального та місцевого розвитку, визначаючи місцеві конкурентні переваги та реагуючи на потреби населення. Це передбачає, що вони мають певну потужність та гнучкість діяти, визначати місцеві конкурентні переваги та відповідні проекти розвитку, включаючи належні обов'язки та ресурси.

Отже, підсумовуючи здійснений науково-теоретичний пошук, визначимо поняття «Децентралізація». Децентралізація – це концепт, що описує перехід від централізованої системи управління або контролю до розподіленої, де влада, відповідальність та рішення розподіляються між різними рівнями організаційної чи управлінської структури. Цей процес призначений для забезпечення більшого впливу та участі місцевих громад у прийнятті рішень, поліпшення ефективності та адаптації до конкретних потреб на різних рівнях управління. Децентралізація сприяє розвитку локального самоврядування, підвищує відкритість та прозорість процесів, а також стимулює інновації та відповідальність у вирішенні проблем спільності.

Список використаних джерел

1. Malvicini, P. et al. 1996. Decentralization of agricultural extension in the Philippines: Forming community-based parnerships. Ithaca, NY, Cornell University

2. Rondinelli, D.A. 1991. Decentralizing water supply services in developing countries: Factors affecting the success of community management. Public Administration and Development, Vol 11, No. 4, 415-430.

3. Deng, H., 2021, The Merit of Misfortune: Taiping Rebellion and the Rise of Indirect Taxation in Late Imperial China, 1850s-1900s, London School of Economics Economic History Working Paper, No. 320, pp. 1-68

Турчин К. Ю.,
Національний університет «Львівська політехніка»

РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Початок медичної реформи в Україні у 2017 році спрямований на поліпшення доступності та якості медичної допомоги для населення. З 1 січня 2018 року набув чинності Закон України "Про державні медичні гарантії", який розпочав процес реформування системи охорони здоров'я. Згідно з цим законом, змінилася філософія взаємовідносин між пацієнтом, лікарем та державою, здійснився перехід від фінансування медичних закладів з державного бюджету до системи закупівлі медичних послуг. Тепер держава оплачує певні послуги, надані медичними закладами, замість забезпечення їх бюджетним фінансуванням.

Перший етап реформи стосується змін у первинній медичній допомозі, яка відповідає за профілактику та ранню діагностику захворювань. Метою цього етапу є запобігання пізній діагностиці випадків хвороб, які можуть бути вже на стадії, коли вони важко лікуються. Покращення роботи первинної медичної ланки допоможе ефективніше впроваджувати заходи профілактики та уникнення масового поширення захворювань шляхом поширення інформації про них та небезпечних для населення тенденцій.

Другий етап реформи полягає у зміні принципів фінансування вторинної і третинної ланки медичної допомоги, з переходом до закупівлі послуг державою у відповідних закладах. Тепер лікарні отримуватимуть плату за медичні послуги, надані конкретному пацієнту. Ефективні лікарні, які обираються пацієнтами, зможуть збільшити своє фінансування за новою системою.

Проте, основним завданням є поліпшення якості надання медичних послуг, забезпечення доступності медичної допомоги та збільшення заробітної плати медичних працівників. Згідно з даними Міністерства охорони здоров'я України:

- Україна має перше місце в Європі за поширеністю катастрофічних витрат, які пов'язані зі здоров'ям і які призводять до збіднення родин пацієнтів;
- Приблизно 50% пацієнтів після інсульту стають інвалідами, приблизно 12% померлих від інсульту – особи працездатного віку;
- 37,6% госпіталізацій в Україні здійснюються без показань;
- Витрати на фармацевтичні товари та інші медичні товари здійснюють пацієнти, кошти яких складають 99% від загальних витрат на лікарські засоби;
- Громадяни України живуть на 9 років менше, ніж громадяни ЄС, з середньою очікуваною тривалістю життя при народженні в Україні – 72 роки, у країнах ЄС – 81 рік;
- Україна має один з найгірших у світі показників вакцинації дітей.

У сфері громадського здоров'я у Львівській міській територіальній громаді зафіксовані наступні тенденції:

1. Щодо причин смертності, найпоширенішими є хвороби системи кровообігу, злоякісні новоутворення, хвороби органів травлення і дихання, а також зовнішні чинники, такі як травми і отруєння.

2. Серед структури захворюваності високий рівень виявляють хвороби органів кровообігу, злоякісні новоутворення, ВІЛ-інфекція та туберкульоз, а також поширеність психічних розладів та шкідливі звички.

Загальний стан громадського здоров'я Львівської МТГ вважається задовільним порівняно з національним показником. Протягом останніх років спостерігається зменшення кількості відвідувань поліклінік м. Львова та кількості пролікованих хворих, що свідчить про наявність прогалин та проблем у цій сфері. Зокрема, існує недовіра населення до якості та доступності медичних послуг, наданих закладами охорони здоров'я регіону.

Львів став першим містом в Україні, яке провело медичну реформу, що передбачала об'єднання лікарень, які надають спеціалізовану стаціонарну медичну допомогу. Робочою групою при Львівській міській раді була розроблена Концепція розвитку галузі охорони здоров'я на території Львівської МТГ, і були створені три територіальні медичні об'єднання (ТМО).

Створення ТМО стало значним кроком у розвитку медичних закладів та наданні їх послуг населенню. Місцевому населенню тепер доступні всі необхідні послуги, які надаються медичними закладами міста Львова.

Важливо відзначити, що частиною медичної реформи стало надання лікарням автономії – наразі вони вже є комунальними підприємствами. Це означає, що медичні заклади мають право самостійно керувати та розподіляти кошти. Це має прямий вплив на розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів медичних закладів та їхні фінансові показники.

Загалом, медичні заклади належним чином забезпечені необхідними матеріально-технічними ресурсами і на рівні Львівської МТГ надають широкий спектр медичних послуг, які вимагає населення.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я. URL: https://moz.gov.ua/ (дата звернення 26.03.2024)

2. Концепція розвитку галузі охорони здоров'я на території Львівської міської територіальної громади. URL: https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/91c21bb29b2b4f47c22571340037f910/de7f1bcb85f21410c22586fd003e17fc?OpenDocument (дата звернення 26.03.2024)

Циганин М. П.,
Національний університет «Львівська політехніка»

МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ ПОТРЕБ МОЛОДІ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЇЇ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Сучасні тенденції розвитку країн ЄС та світу ставлять нові вимоги перед Україною щодо реалізації державної молодіжної політики, особливо у час військового стану та агресії росії, коли підтримка іноземних партнерів є надзвичайно цінною і має прямий вплив на процеси відновлення. Згідно чинного законодавства, молодіжна політика – напрям державної політики, спрямований на створення соціально-

економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю [4]. Дані цілі не можливо досягнути без залучення молоді до суспільного життя, що здійснюється молоддю, разом з молоддю або в інтересах молоді за допомогою інструментів спільного прийняття рішень і називається дана діяльність молодіжною роботою [4].

Залучення до прийняття управлінських рішень молоді відбувається як на різних рівнях, так і на різних етапах молодіжної політики. Такими основними етапами можна виділити: вивчення потреб та інтересів молоді; розробка плану дій; підготовка та прийняття рішень; реалізація; моніторинг та оцінка результатів з наступним прийняттям рішень. Молоді люди можуть проявляти активність та брати участь на будь якому із даних етапів. Якщо активне заохочення молоді до участі відбудеться ще на початку роботи над вирішенням якоїсь проблеми і триватиме до її кінця, це сприятиме формуванню відчуття важливості молодих людей, демонструватиме як їх думки та пропозиції були враховані та імплементовані у процеси та рішення, а також спрятиме формуванню культури активної участі молоді на усіх рівнях.

Такий підхід є вкрай важливим для країни, оскільки саме молодь є рушієм прогресу, гарантією розвитку суспільства та передачі наступним поколінням духовно-матеріальних цінностей. Неможливо переоцінити актуальність та значимість вивчення молоді, яка є соціально-демографічною групою, з існуючими в ній проблемами, потребами та інтересами, бажанням самореалізації, самоствердження та економічної самостійності. Аналізуючи розвинені країни світу, впевнено можна заявити, що інвестування в молодь – це передумова конкурентоздатної економіки держави [2].

На місцевому рівні молодь бере участь у прийнятті управлінських рішень найчастіше через взаємодію з органами влади та/чи органами місцевого самоврядування через інститути громадянського суспільства, дорадчо-консультативні органи (молодіжну раду) або шляхом персональної участі як молодіжного лідера або молодіжного працівника. Саме на місцевому рівні існує найбільший перелік інструментів та моделей участі, які спрямовані на створення довготривалої співпраці та двостороннього спілкування суб’єктів. Водночас на місцевому рівні найлегше відслідкувати наскільки потреби, пропозиції, скарги молоді були взятими до уваги та врахованими при розробці та реалізації молодіжної політики громади.

Ті органи місцевого самоврядування, які зацікавлені в залучення молоді до прийняття управлінських рішень, систематично інформують про це свою цільову аудиторію, використовуючи різні канали комунікації, навчають як користуватися існуючи інструментами участі, до прикладу [3]:

- направляти у довільній формі пропозиції, зауваження, скарги, заяви, клопотання;
- подавати запит на доступ до публічної інформації;
- брати участь у громадських слуханнях, наприклад, щодо змісту та ухвалення цільових програм;
- брати участь у консультаціях із громадськістю, приміром, щодо формування плану діяльності на рік, які відбуваються щорічно у жовтні та листопаді;
- подавати свою заявку на конкурс проєктів громадських організацій, який відбувається щорічно у лютому-березні;

- бути членом конкурсної комісії із визначення програм та проектів інститутів громадянського суспільства, яким надається фінансова підтримка з міського бюджету;

- бути членом або долучатися до роботи консультативно-дорадчих органів – Молодіжної ради при виконавчому комітеті Івано-Франківської міської ради;

- проходити навчальну або виробничу практику на основі договору з вищим навчальним закладом;

- брати участь у тематичних опитуваннях.

Цілі на регіональному рівні аналогічні до місцевого, проте з акцентуванням та масштабуванні. На місцевому та регіональному рівні місцеве самоврядування забезпечує участь молоді та безпосередню взаємодію із нею. Аналіз національного рівня демонструє, що це завдання цілком залежить від якості реалізації залучення молоді на двох попередніх рівнях. На глобальному рівні можливо залучити якнайбільше молодих людей, якщо вони довіряють владі та вже мають практичний позитивний досвід співпраці з місцевою владою та участі у прийнятті управлінських рішень.

Усі рівні та інструменти залучення молоді до процесу управління є ефективними, хоч і різняться між собою. Кожен із них має свої переваги та недоліки, тому варто використовувати їх паралельно (одночасно), компонуючи їх з метою доповнення одне одного. Проте надважливо зазначити, що першою і фундаментальною запорукою якісної молодіжної політки є дослідження потреб молодих людей.

На практиці молодіжні дослідження – це міждисциплінарна галузь наукового дослідження стану молодих людей, де розглядають їхні соціальні, психологічні, економічні, політичні та культурні перспективи. Важливо оцінювати потреби молодих людей кожні 3-5 років, проте з урахуванням динамічної внутрішньої та зовнішньої міграції молоді з моменту повномасштабного вторгнення росії на територію України, такі дослідження необхідно проводити мінімум один раз в рік, за можливості це можна робити частіше в розрізі окремих територіальних громад. Такий підхід дає змогу спланувати молодіжну політику й роботу відповідно до запитів молодих людей з урахуванням наявних можливостей і ресурсів; лобіювати інтереси молодих людей на різних рівнях.

Що дає дослідження потреб молодих людей? (перспективи) [1]: обізнаність з тим, як реально живеться молодим людям, які становлять значну частину нашого суспільства; усвідомлення того, у чому полягає участь молодих людей у соціальних перетвореннях і які фактори впливають на їхнє життя, для розуміння глобальних тенденцій розвитку суспільства; формування якісної молодіжної політики відповідно до запитів цільової аудиторії; внесення змін до цільових молодіжних програм різного рівня або врахування запитів цільової аудиторії під час розробки таких програм; створення можливостей для молодих людей відповідно до їхніх запитів і потреб; сприяння підвищенню рівня активності молодих людей; залучення молодих людей до процесу прийняття рішень на різних рівнях; раціональний розподіл коштів та цільове їх використання; визначення пріоритетних напрямів молодіжної роботи; сприяння соціально-економічному зростанню громади, регіону та країни.

Що відбувається, якщо немає молодіжних досліджень у громаді [1]: молодіжну політику будують відповідно до бачення тих, хто відповідає за її реалізацію; кожен/кожна думає, що краще знає, що потрібно молодим людям; молоді люди не

приходять на заходи, не беруть участь у процесах прийняття рішень і не розуміють, що відбувається в громаді; спеціалісти/спеціалістки, які працюють з молодими людьми, прагнуть навчитися активізувати й мотивувати молодих людей; багато хто вважає, що молоді люди пасивні і їм нічого не цікаво; страждає комунікація між молодими людьми, владою, громадою.

Методи дослідження потреб молодих людей [1]:

1. анкетування. Найпоширеніший метод, передбачає заповнення індивідуальних питальників. Воно може бути груповим або індивідуальним, очним (заповнюють у присутності респондента/респондентки й того, хто його проводить) і заочним (може бути онлайновим – анкету створюють онлайн і поширюють через мережу інтернет; поштовим – анкети розсилають поштою й через деякий час отримують заповнені). Дозволяє охопити велику кількість людей; забезпечити анонімність; є можливість автоматизованої обробки результатів. Не потребує залучення великого ресурсі та є на сьогодні найдоступнішим для будь якого суб'єкта реалізації молодіжної політики;

2. інтерв'ю. Цілеспрямована, сфокусована індивідуальна бесіда, яку проводять за планом із записом відповідей письмово або (з дозволу респондента/ респондентки) на диктофон;

3. експертне інтерв'ю. Бесіда з експертами/експертками за планом. Експерт-и/експертки майже ніколи не є представниками/представницями об'єкта дослідження, однак, імовірно, мають поглиблені знання, інформацію про ті чи ті проблеми, явища. Важливим у проведенні такого опитування є відбір експертів/ експерток;

4. фокус-групова дискусія. Бесіда із заздалегідь визначеною групою людей, яку модератор/модераторка проводить за планом із записом відповідей письмово або (з дозволу респондентів/ респонденток) на диктофон. Важливим у проведенні такого опитування є визначення групи та її представників/представниць;

5. аналіз документів. Аналіз нормативно-правових актів, офіційних документів (програм, планів, звітів органів влади), матеріалів попередніх чи дотичних досліджень тощо, що дозволяє отримати інформацію в динаміці/перспективі (протягом кількох років);

6. аналіз статистичних даних. Аналіз об'єктивної, достовірної та своєчасної статистичної інформації, що дозволяє проаналізувати ситуацію, порівняти її з іншими, прийняти рішення, виявити закономірності й тенденції, отримати надійні дані для ухвалення обґрунтованих рішень, спрогнозувати можливий розвиток подій у процесі реалізації рішень тощо;

7. спостереження. Пряма реєстрація фактів очевидцем/ очевидицею відповідно до – обдуманої заздалегідь процедури, за якою всі дані фіксують у протоколах або щоденниках за визначеною схемою;

8. соціальне картування. Візуальний метод зображення відносного розташування інфраструктури, розподілу різних людей тощо. Це метод збору даних, який дає можливість графічно репрезентувати уявлення про соціальні й соціально-просторові об'єкти та процеси через їх відображення у вигляді карт.

Аналіз результатів дослідження стане доказовою базою для вибору інструментів участі молоді у прийнятті управлінських рішень та ефективних каналів комунікації із нею, мінімізує суб'єктивний вплив на молодіжну політику та покращить її кількісно і якісно.

Список використаних джерел

1. Дослідження потреб молодих людей: крок за кроком. Практичний посібник. URL: https://rm.coe.int/research-on-the-needs-of-young-people-practical-guide-yfdua/1680a4f3b8 (дата звернення: 01.04.2024)

2. Драпушко Р. Г., Горінов П. В. Правові основи адміністративно-правового регулювання діяльності молодіжних консультативно-дорадчих органів в Україні. Юридична Україна. 2022. № 1

3. Мельник Т. М. Жодного рішення для молоді без молоді. Всеукраїнський молодіжний журнал «Repost», 2023. Вип. 10, С. 18-21. URL: https://repost.in.ua/read/10/ (дата звернення: 01.04.2024)

4. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. Дата оновлення 31 березня 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text (дата звернення: 01.04.2024)

СЕКЦІЯ 5
ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ Й АДМІНІСТРУВАННЯ

Гоняк Т.В.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЗАХИСТ ФІНАНСОВИХ ДАНИХ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЇ

В епоху цифрових технологій сфера публічного управління величезно змінилася. Онлайн-системи, електронні сервіси та цифрові інструменти дозволили урядам у всьому світі забезпечити ефективніше надання послуг громадянам та здійснити управління фінансами більш ефективно. Однак ці зміни також призвели до нових викликів і загроз, пов'язаних із захистом фінансових даних у сфері публічного управління.

З розвитком технологій зростає кількість цифрових загроз, які можуть вплинути на фінансові дані у сфері публічного управління. Це може бути кібератаки, віруси, шкідливі програми та інші форми кіберзлочинності. Уряди повинні бути готові до виявлення, запобігання та відповіді на такі загрози.

Один із головних обов'язків уряду – забезпечити конфіденційність особистих фінансових даних громадян. Збір, зберігання та обробка таких даних повинні відбуватися відповідно до законодавства та найвищих стандартів захисту даних.

Системи управління фінансами в сфері публічного управління повинні бути доступними для користувачів та надійними. Збої в роботі можуть призвести до фінансових втрат і негативного впливу на діяльність уряду. Тому важливо мати механізми резервного копіювання та відновлення даних.

Кадри – це ключовий ресурс у сфері захисту фінансових даних. Персонал урядових організацій повинен бути проінформованим про загрози та мати необхідні навички для виявлення та запобігання кібератакам. Регулярне навчання та підвищення кваліфікації персоналу – це важливий аспект захисту фінансових даних.

Використання шифрування та сучасних методів ідентифікації користувачів є важливими елементами захисту фінансових даних. Шифрування даних під час їх передачі та зберігання робить їх недоступними для несанкціонованого доступу. Системи ідентифікації дозволяють переконатися, що користувач, який намагається отримати доступ до фінансових даних, дійсно має право на цей доступ.

Публічні уряди повинні дотримуватися законодавства щодо захисту фінансових даних, а також бути відкритими щодо процесів управління фінансами. Це включає в себе регулярне аудитування та звітність щодо заходів з захисту даних.

У підсумку, захист фінансових даних у сфері публічного управління в епоху цифрових технологій – це надзвичайно важлива задача. У сучасному світі, де цифрові технології відіграють ключову роль у сфері публічного управління, захист фінансових

даних став надзвичайно важливою проблемою. Зростання кількості цифрових загроз, потреба у збереженні конфіденційності особистих даних громадян і забезпечення доступності та надійності інформаційних систем ставлять перед урядами нові виклики.

Стратегія захисту фінансових даних включає в себе низку заходів, таких як використання шифрування, ідентифікація користувачів, навчання та підвищення кваліфікації персоналу, регулярне аудитування та дотримання законодавства. Важливо, щоб урядові органи були готові до виявлення, запобігання та відповіді на цифрові загрози.

Захист фінансових даних не тільки забезпечує безпеку урядових фінансів, але також довіру громадян до системи публічного управління. Відповідальне та компетентне управління фінансами у цифрову епоху важливо для підтримання стійкості та розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1."Кібербезпека та захист інформації в сфері публічного управління" Джеймс А. Мартін 2019. 268 с.

2."Кібербезпека для урядів та публічних органів: стратегії та практика" Дебора Шарп та Джеймс М. Ріффінгтон 2018. 312 с.

3."Захист даних: практичний підхід до захисту фінансових інформаційних систем" Девід Шейман 2017. 139 с.

4."Кібербезпека урядових інформаційних систем: практичні аспекти" Вільям К. Черч та Рендалл Дж. Ніколсон 2016. 250 с.

5."Інформаційна безпека урядових органів: засоби та підходи" Лоренс Фетроу та Девід А. Пінгрі 2018. 301 с.

6."Кібербезпека: загальний підхід" Герт Джонс та Лінда Річардс сторінок 2019. 96 с.

Гриньків М.А.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Цифрова трансформація виявилася надзвичайно потужною рушійною силою, яка має великий вплив у багатьох сферах життя і діяльності людини. Вона докорінно змінює сучасну економіку, впроваджуючи цифрові технології в бізнес-процеси та соціально-економічні системи на всіх рівнях. Однак ці зміни полягають не лише у впровадженні нових технологій, а й у глибоких перетвореннях підходів до управління, корпоративної культури та зовнішніх комунікацій.

Давно прийняті парадигми економічного зростання змінюються в міру того, як цифрові технології трансформують ринки та майже всі аспекти бізнесу [1]. Зміни лише посилюватимуться з розвитком таких технологій, як штучний інтелект, аналітика великих даних, хмарні обчислення, Інтернет речей (IoT) і блокчейн. Ці технології дозволяють компаніям оцифровувати свою діяльність, автоматизувати завдання та отримувати цінну інформацію з даних. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери економіки надає можливість значно збільшувати асортимент товарів та послуг,

відповідати більшою мірою запитам споживачів, збільшувати продуктивність праці та її ефективність [2].

Однією з важливих переваг цифрової трансформації є підвищення ефективності роботи. Автоматизуючи ключові процеси, підприємства можуть оптимізувати свою діяльність, зменшити витрати та підвищити продуктивність. Наприклад, запровадження роботизованої автоматизації процесів (RPA) може усунути ручні та повторювані завдання та дозволити працівникам зосередитись на більш стратегічних видах діяльності. Хмарні обчислення забезпечують доступ до масштабованих і гнучких обчислювальних ресурсів, зменшуючи потребу у дорогій локальній інфраструктурі. З поширенням цифрових технологій організації мають доступ до величезних обсягів даних. Завдяки вдосконаленій аналітиці та алгоритмам машинного навчання можна отримати цінну інформацію з цих даних для ефективного прийняття рішень.

Іншим значним впливом цифрової трансформації є створення нових бізнес-моделей і джерел доходу. Крім того, цифрова трансформація революціонізувала взаємодію з клієнтами. З поширеністю смартфонів і підключення до Інтернету клієнти звикли очікувати безперебійної та персоналізованої комунікації через різні канали. Компанії, які успішно впроваджують цифрову трансформацію для ефективної взаємодії з клієнтами, можуть використовувати такі технології, як мобільні додатки, соціальні медіа та чат-боти. Це не тільки підвищує задоволеність клієнтів, але й дає можливість збирати цінні відгуки та інформацію для постійного вдосконалення своїх продуктів і послуг.

Однак цифрова трансформація також створює проблеми. Впровадження нових технологій потребує значних інвестицій в інфраструктуру, програмне забезпечення та навчання. Крім того, варто звернути увагу на питання безпеки та конфіденційності даних.

Подальші дослідження у сфері цифрової трансформації економіки можуть бути спрямовані на поглиблення розуміння того, як нові технології впливають на бізнес-моделі, ринки праці та глобальні економічні структури, які наслідки досягнень у галузі штучного інтелекту, блокчейну та Інтернету речей як у макроекономічному, так і в мікроекономічному масштабах, включаючи їхній вплив на продуктивність, зайнятість та розподіл доходів; виявлення проблем, з якими стикається бізнес під час цифрової трансформації, таких як потреба в нових навичках, проблеми конфіденційності та загрози кібербезпеці, а також удосконалення нормативно-правового забезпечення цих процесів. Роль цифрової трансформації у сприянні сталому розвитку та вирішенні проблеми зміни клімату є ще одним важливим напрямом досліджень, який оцінює, як цифрові інструменти можуть бути використані для сприяння більш екологічній економіці та підтримки цілей сталого розвитку.

Головною метою цифрових трансформацій є зміна або адаптація існуючих, а також створення нових секторів національної економіки з метою внесення трансформаційних процесів у різноманітні сфери життя для підвищення ефективності та прогресивного розвитку. Таким чином, можна із упевненістю стверджувати, що стала економіка вже перетворюється з економіки, яка споживає ресурси на економіку, яка їх створює та заощаджує. Внесення змін у цифрові трансформаційні процеси зумовлює комплекс економічних перетворень, зрушень потенційного розвитку та економічного прогресу в усіх сферах ведення бізнесу на національному рівні [3].

Підсумовуючи, цифрова трансформація змінює правила сучасної економіки. І хоча виклики існують, цифрова епоха вже настала і для того, щоб залишатися конкурентоспроможними в динамічному та швидкозмінному середовищі, потрібно активно приймати цифрову трансформацію економіки та суспільства.

Список використаних джерел

1. *Qureshi, Z., & Woo, C. (Eds.). (2022). Shifting Paradigms: Growth, Finance, Jobs, and Inequality in the Digital Economy. Brookings Institution Press. http://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctv13xpqtd*

2. *Верхоглядова Н.І. (2023). Формування та розвиток цифрової економіки. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. № 39. С. 116-121.*

3. *Фісуненко Н.О. (2023) Цифрові трансформації в Україні: євроінтеграційні процеси та сучасні вимоги світу. Цифрова економіка та економічна безпека, Вип. 8(08), С. 43-47.*

Зуб Л.Ю.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ВПРОВАДЖЕННЯ ГНУЧКИХ МЕТОДОЛОГІЙ AGILE В ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: СТРАТЕГІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Впровадження Agile методологій у електронне урядування є складним, але дуже важливим для підвищення ефективності та адаптації до змін у сучасному світі. Нижче представлені деякі можливі стратегії для успішного впровадження Agile:

Стратегія забезпечення навчання персоналу засобів та принципів Agile на всіх рівнях урядового управління, включаючи керівників, менеджерів проектів та розробників програмного забезпечення, є реальною, але малоймовірною, оскільки вимагає значних фінансових зусиль. Стратегія створення Agile-команд та центрів компетенцій може бути більш реалістичною стратегією в умовах сучасності. Такі команди могли б працювати за Agile методологією у відповідних галузях урядового управління. Однак найбільш реальною та обґрунтованою стратегією є початок використання методології Agile у конкретних урядових проектах малих і середніх розмірів. Малі та середні проекти зазвичай мають меншу складність та обсяг ресурсів, що полегшує їх адаптацію до Agile методологій без значних витрат. Початок з таких проектів дозволяє урядовим органам поступово освоювати принципи та практики Agile, оцінювати їх ефективність та здобувати потрібний досвід.

Використання гнучких підходів до управління державними проектами, а саме Agile-методології, є невід'ємною часткою процесу цифрової трансформації та розповсюдженою практикою в зарубіжних країнах. Так, у складі Кабінету Міністрів Великої Британії була створена урядова служба з питань діджиталізації – Government Digital Service (GDS), яка відповідає за впровадження інформаційних технологій у публічній сфері

(розробка і контроль цифрових державних послуг). При розробці своїх продуктів GDS, використовуючи методологію Agile, формує державні послуги, які швидко та якісно адаптуються до потреб населення. [1]

Створення наступного покоління уряду вимагає на цьому етапі ряду ключових аспектів: експериментального підходу, розподілених владних повноважень та важливої підтримки функціональних потреб, а також взаємодії з громадськістю та впровадження радикальних інновацій. Вирішення цих завдань в суттєвій мірі залежить від створення ефективної системи електронного управління. Для розуміння суті необхідних реформ необхідно здійснити аналіз поточного стану справ та визначити конкретний зміст необхідних трансформацій.

Сама концепція розвитку електронного урядування як складової процесу цифрової інформації схвалена ще 20.09.2017 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 649-р. Концепція повинна підтримати координацію та співпрацю органів державної влади й органів місцевого самоврядування для досягнення необхідного рівня ефективності та результативності розвитку електронного урядування, просування ідеї реформування державного управління та децентралізації на базі широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій по всій країні. [2]

Навіть з урахуванням певних досягнень, таких як електронні послуги та певні цифрові ініціативи, ситуація з електронним урядуванням в Україні залишається відносно недостатньою. Необхідність впровадження та розвитку цифрових технологій в урядових органах визнається, проте ще є багато аспектів, які потребують уваги. Наприклад, існують проблеми з доступністю та якістю електронних послуг для громадян та бізнесу. Крім того, інфраструктура електронного урядування не завжди належним чином розвинута, а цифрові технології не використовуються в повній мірі для оптимізації процесів урядових органів. Також, існують виклики у сфері кібербезпеки та захисту даних у контексті електронного урядування. Недостатня координація між різними урядовими органами та відсутність централізованих механізмів управління можуть ускладнювати реалізацію цифрових ініціатив.

Нині спостерігаємо активне впровадження цифрових технологій у всіх окреслених напрямах, але цей процес не позбавлений і різних труднощів: потребують технічної підтримки деякі регіони, особливо важливе забезпечення безперебійним інтернетом і технічними засобами сільських місцевостей, недостатній рівень цифрової грамотності населення зумовлює неможливість користування електронними послугами серед населення старшого віку, система електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів не працює на належному рівні, детального перегляду потребує законодавство України на предмет узгодження та захисту персональних даних.[3]

Поглянувши на поточну ситуацію з електронним урядуванням в Україні, можна побачити, що впровадження Agile-методології може бути важливим кроком для подальшого розвитку та вдосконалення цифрових ініціатив. Agile дозволяє працювати над проектами урядового управління швидше та більш ефективно, забезпечуючи гнучкість та адаптивність у відповідь на змінні умови та потреби.

Слід зазначити, що гнучкі підходи вперше з'явилися в галузі інформаційних технологій та програмування, але зараз розповсюдилися фактично в усі сфери корпоративного

управління, і вже стали стандартами в західній практиці державного управління. Але щоб Agile міцно увійшов до сфери публічного управління в українських реаліях, став дієвим механізмом та підтвердив свою ефективність, слід приділити увагу його сутності, принципам та особливостям застосування. [4]

Застосування Agile в публічному управлінні включає ряд особливостей, які потребують уваги та адаптації для успішної реалізації. Перш за все, урядові проекти часто пов'язані зі строгими вимогами до документації, звітності та контролю, що може вимагати адаптації методології Agile для відповідності цим стандартам. Крім того, широкий спектр зацікавлених сторін урядових проектів вимагає активної співпраці зі стейкхолдерами та громадськістю, що може бути полегшено застосуванням Agile. Далі, фінансові та бюрократичні обмеження також впливають на можливості впровадження Agile у публічному секторі. Наприклад, ітераційний підхід Agile може потребувати перегляду процедур закупівель, щоб забезпечити відповідність вимогам. Крім того, урядові проекти часто піддаються впливу політичних та соціальних чинників, що вимагає гнучкості та швидкого реагування, що є однією з ключових переваг Agile. Особливу увагу потрібно приділити ефективному використанню громадських коштів та забезпеченню прозорості урядових проектів. Agile дозволяє постійно оцінювати результати та витрати, що сприяє більшій ефективності використання бюджету та підвищенню рівня довіри громадськості до урядових ініціатив.

Також слід враховувати культурні та інституційні особливості, які впливають на прийняття та реалізацію Agile в публічному секторі. Наприклад, відкритий стиль комунікації та рівень автономності команд можуть вимагати зміни в управлінській культурі та процедурах роботи урядових організацій. Загалом, використання Agile в публічному управлінні може значно полегшити реалізацію урядових проектів, забезпечуючи гнучкість, ефективність та швидкість реакції на зміни. Однак, успішне впровадження Agile вимагає уважного врахування специфічних вимог, особливостей та контексту публічного сектору.

Список використаних джерел

1. Максімова, М. В., (2021). Імплементація принципів Agile-методології в Публічне управління., DOI: 10.32702/2307-2156-2021.5.36

2. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження КМУ № 649-р від 20.09.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/649-2017-%D1%80

3. Хомишин, І., (2022). Напрями цифрової трансформації у публічній сфері: правові основи. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: "Юридичні науки" № 3 (35), http://doi.org/10.23939/law2022.35.233

4. Мішеніна, Г. А., & Павленко Д. С. (2020). Особливості та перспективи застосування Agile в діяльності органів публічної влади в умовах трансформаційних перетворень системи державного управління України. Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 4., DOI: 10.21272/1817-9215.2020.4-16

Кіркач О.Є.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЦИФРОВІ ІННОВАЦІЇ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Тема цифрових інновацій у публічному адмініструванні має надзвичайну актуальність для України, особливо у контексті її європейської інтеграції та стрімкого розвитку інформаційних технологій.

Перш за все, процес євроінтеграції вимагає від України гармонізації законодавства та стандартів з європейськими нормами. У цьому контексті, цифрові інновації у сфері публічного адміністрування стають ключовим елементом забезпечення прозорості, ефективності та якості державних послуг, що відповідають вимогам європейських стандартів.

Крім того, впровадження цифрових технологій в публічне адміністрування сприяє збільшенню довіри громадян до державних установ шляхом забезпечення більшої прозорості, відкритості та доступності інформації.

Також важливо враховувати економічний аспект цифрових інновацій. Вони створюють сприятливі умови для розвитку інформаційного сектору економіки та стимулюють інноваційне середовище.

Наприклад, цифрові інновації допомагають у зменшенні можливостей для корупції шляхом автоматизації та стандартизації процедур в публічному адмініструванні. Вони також спрощують взаємодію між урядовими установами та громадянами, зменшуючи адміністративні бар'єри.

Вже зараз в Україні існують та активно використовуються наступні цифрові продукти[1,2]:

1. Електронне урядування (E-Government): Впровадження електронних сервісів та платформ для забезпечення відкритості, прозорості та доступності державних послуг. Наприклад, система "Дія" – це мобільний додаток та веб-платформа, що дозволяють громадянам звертатися за адміністративними послугами онлайн.

2. Електронна система звітності та моніторингу: Використання цифрових інструментів для збору, аналізу та звітності даних урядових агентств, що сприяє покращенню ефективності та контролю.

3. Електронна ідентифікація та аутентифікація: Системи, які дозволяють громадянам та бізнесу легко та безпечно підтверджувати свою особу в онлайн-середовищі для доступу до різних громадських сервісів.

4. Цифрові інструменти управління: Використання аналітики даних, штучного інтелекту та інших технологій для підтримки прийняття рішень та управління ресурсами в урядових органах.

5. Електронні системи зв’язку з громадськістю: Впровадження цифрових платформ для забезпечення відкритого та прозорого спілкування з громадськістю, зокрема, через соціальні мережі та онлайн-форуми.

6. Цифрові інструменти управління проектами: Використання спеціалізованих програм та платформ для планування, виконання та моніторингу державних проектів та програм.

Ці цифрові продукти суттєво полегшують взаємодію між громадянами та державними сервісами. Проте є ряд цифрових сервісів, які ще не впроваджені чи не повністю впроваджені в Україні, але при цьому широко застосовуються в Європі[3]:

1. Цифрові платформи міжурядового співробітництва: Такі платформи дозволяють державам спільно вирішувати питання спільного інтересу, обмінюватися даними та кращими практиками.

2. Системи електронного голосування: Цифрові системи, що дозволяють громадянам голосувати виборчими шляхами онлайн або за допомогою мобільних додатків.

3. Штучний інтелект у сфері аналізу даних: Використання штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних для прийняття більш обґрунтованих рішень в урядових органах.

4. Електронні системи моніторингу та контролю за корупцією: Цифрові інструменти, які допомагають виявляти, відслідковувати та запобігати випадкам корупції в урядових органах.

5. Цифрові інновації в охороні здоров'я: Впровадження електронних медичних карток, систем телемедицини та інших цифрових інструментів для поліпшення доступності та якості медичних послуг.

6. Електронна система управління містобудуванням та розвитком: Цифрові інструменти для планування, моніторингу та контролю за розвитком міст та інфраструктури.

Ці цифрові інновації можуть сприяти покращенню ефективності та прозорості управління, а також підвищити якість послуг, що надаються громадянам та бізнесу в Україні.

Для успішної євроінтеграції України у сфері публічного адміністрування необхідно вдосконалити кілька аспектів[4]. По-перше, важливо поліпшити законодавство та стандарти, гармонізуючи їх з європейськими нормами. Це стосується не лише правового поля загалом, але й специфічних сфер, таких як захист даних та електронне урядування. Другим аспектом є розвиток цифрової інфраструктури, що включає забезпечення доступу до швидкого та надійного Інтернету по всій країні. Третім кроком є створення та підтримка інноваційного середовища, що сприятиме розвитку цифрових технологій у державних установах та стартапах. Також необхідно працювати над підвищенням цифрової грамотності громадян та працівників державних установ, що може бути досягнуто через навчальні програми та тренінги. Наступним етапом є забезпечення кібербезпеки, оскільки розвиток цифрових технологій створює не тільки нові можливості, а і нові загрози у цій сфері.

І на останок, важливо розширити співпрацю з європейськими партнерами для використання найкращих практик та досвіду в управлінні.

Як ми можемо бачити, тема цифрових інновацій у публічному адмініструванні має велике значення для України, особливо в контексті її європейської інтеграції та швидкого розвитку інформаційних технологій. Впровадження цифрових інновацій сприяє підвищенню прозорості, ефективності та якості державних послуг, відповідно до

європейських стандартів. Крім того, це сприяє збільшенню довіри громадян до державних установ через більшу прозорість та доступність інформації. Економічний аспект цифрових інновацій також важливий, оскільки вони створюють сприятливі умови для розвитку інформаційного сектору економіки та стимулюють інновації. Проте для успішної євроінтеграції України у цій сфері необхідно вдосконалити законодавство, розвинути цифрову інфраструктуру та підвищити цифрову грамотність населення. Розширення співпраці з європейськими партнерами також є ключовим елементом успішної інтеграції та використання найкращих практик та досвіду управління.

Список використаних джерел

1. Пігарєв, Ю., & Костенюк, Н. (2021). Діджиталізація публічного управління як чинник цифрової трансформації України. Актуальні проблеми державного управління, 2(83), 92-96.

2. Melnykov, O., Petrov, K., & Kobzev, I. (2023). ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ. European Science, (sge18-04), 51-60.

3. Marino, A., & Pariso, P. (2021). Digital government platforms: Issues and actions in Europe during pandemic time. Entrepreneurship and Sustainability Issues, 9(1), 462.

4. Shpektorenko, I., Vasylenko, T., Bashtannyk, A., Piatkivskyi, R., Palamarchuk, T., & Akimov, O. (2021). Legal bases of public administration in the context of European integration of Ukraine: questions of formation of a personnel reserve.

Копанська В.Ю.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ДОСВІД ПОЛЬЩІ В ОЦИФРУВАННІ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ – ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

На тлі військової агресії проти України управління архівною справою в контексті оцифрування архівних документів набрало нового значення і висвітлило перелік аспектів, які потребують якнайскорішого вирішення з метою збереження архівних даних, що становлять історико-правовий та інформаційно-аналітичний фонд нації.

До появи новітніх комп'ютерних технологій, уся нагромаджена інформація зберігалася на паперових носіях, що висвітлило в умовах воєнного стану недолік збереження і транспортування архівних даних.

В засобах масової інформації неодноразово фіксувалися випадки втрати архівних даних на окупованих територіях, внаслідок пожеж від ракетних обстрілів, підпалів, або ж безпосереднього вивезення з окупованих територій в країну агресора архівних документів.

Наведені аспекти обумовлюють зміщення основних акцентів на необхідність пошуку нових підходів до фіксування, збереження і транспортування архівних даних, як складової інформаційної безпеки, яка, у свою чергу, відповідно до Конституції України є однією з найважливіших функцій держави і справою всього Українського народу.

Вивезення культурних цінностей, насамперед архівних документів, з території України до росії, викликає величезне занепокоєння. Внаслідок широкомасштабної воєнної агресії росії в зоні бойових дій опинилися державні архіви Донецької, Запорізької, Луганської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської, Чернігівської областей, що загрожує Україні невідновними втратами національного культурного надбання – документальної спадщини України, Відбувається знищення, захоплення та переміщення архівів, а також існує реальна загроза використання архівів окупованих територій в політичних та ідеологічних цілях держави-агресора.

Тому одним із пріоритетних завдань розвитку архівної справи України є впровадження новітніх інформаційних технологій в архівну справу, здійснення системної інформатизації та цифровізації архівних процесів 1. До ключових завдань інформатизації належить оцифровування документів НАФ, організація зберігання цифрових копій документів НАФ, надання доступу до них за допомогою мережі Інтернет. Для успішної реалізації оцифровування документів НАФ необхідно, зокрема, розроблення перспективного плану оцифрування документів НАФ, єдиних технічних вимог та методики роботи з оцифрування документів НАФ, створення централізованих сховищ зберігання оцифрованих архівних документів тощо[2]

У цьому контексті важливим є вивчення кращих зарубіжних практик оцифровування архівних документів. Державні архіви Польщі мають значний досвід реалізації масштабних проектів з оцифровування, зокрема централізованої організації процесів оцифровування в архівній галузі, розроблення нормативно-методичних документів, спрямованих на уніфікацію і регламентування процесів створення цифрових копій архівних документів, заснування єдиного центру зберігання та доступу до цифрових копій.

Державні архіви Польщі оцифровують архівні документи з метою їх захисту від пошкоджень; забезпечення збереженості змісту архівних документів у випадку їх знищення або втрати; популяризації архівів та їх фондів, а також сприяння реалізації освітніх та інформаційних функцій архівів; забезпечення загального доступу до архівних документів. Під час вибору архівних документів для оцифровування надають пріоритет документам, що мають значну історичну цінність; документам, які знаходяться в поганому фізичному стані (їх оцифровують після проведення необхідних консерваційних та реставраційних заходів); документам, які активно використовують, зокрема для проведення генеалогічних досліджень (акти громадянського стану, документи переписів населення, документи, пов’язані з річницями історичних подій тощо); документам, щодо яких існують претензії стосовно права власності; іншим документам, визначеним Генеральним директором державних архівів як пріоритетні для оцифровування.

Цифрові майстер-копії архівних документів, виготовлені державними архівами, передають на зберігання до Центрального цифрового репозиторію державних архівів Національного цифрового архіву, який забезпечує їх довготривале збереження[3]. Якщо необхідно надати доступ до копії архівних документів, яка була передана до Центрального цифрового репозиторію, Національний цифровий архів надсилає копію документа у форматі .tif до відповідного державного архіву за його запитом. Цифрові копії документів із фондів архівів Польщі доступні на веб-порталі «Szukajwarchiwach.pl», в якому представлено відомості про склад та зміст фондів державних архівів і понад 38

млн сканів архівних документів (їх кількість постійно збільшується). Ресурс містить понад 13 млн. описів архівних документів 85 архівних установ (у т. ч. 33 державних архівів, 38 їх відділів та 14 установ, що не входять до державної архівної мережі). Веб-портал містить описи архівних документів з Інтегрованої системи архівної інформації (Zintegrowanego Systemu Informacji Archiwalnej (ZoSIA) та бази даних «Програма реєстрації актів громадянського стану та метричних книг» (Program Rejestracji Akt Metrykalnych i Stanu Cywilnego (PRADZIAD)32. Веб-портал є повністю доступним та відкритим, користування ним безкоштовне та не вимагає реєстрації. Копії документів, розміщені на порталі, можна використовувати будь-яким способом, якщо в описах або на самих копіях не зазначено інше. Цифрові копії архівних документів також доступні на веб-сайтах державних архівів.

Отже, цифровізація архівної справи та оцифровування архівних документів є одним із пріоритетних напрямів діяльності архівних установ Польщі. Розроблені стратегічні програми та нормативні документи, які забезпечують централізовану організацію всіх етапів оцифровування архівних документів у державних архівах Польщі; координацію діяльності в цій галузі здійснює орган управління архівною справою – Генеральна дирекція державних архівів; створено єдиний центр збереження цифрових копій документів та надання доступу до них, функції якого виконує Національний цифровий архів; існують різні джерела фінансування та організації оцифровування (урядові програми, власні джерела архівів, співпраця з музеями, бібліотеками та громадськими організаціями); оцифровування архівних документів спрямоване переважно на задоволення інформаційних потреб суспільства.

Використання досвіду Польщі та тісна співпраця в напрямку оцифрування архівних документів спрямована на оптимізацію функцій держави в сфері архівної справи та діловодства, при цьому кадровий потенціал та напрацювання Центрального державного архіву зарубіжної україніки та Центрального державного електронного архіву України за напрямками діяльності архівів упродовж 15 років їхнього існування будуть збережені та набудуть нового якісного розвитку, насамперед це стосується цифровізаційних процесів.

Чинне, але багато в чому консервативне українське архівне законодавство не повною мірою відповідає реаліям сучасного розвитку українського суспільства та розвитку інформаційного простору. Швидке та адекватне реагування на «виклики часу» спонукає до стрімкого оновлення українського архівознавства та застосування кращого світового і європейського досвіду в архівній сфері. До пріоритетів державного управління в архівній сфері доцільним вбачається віднести такі напрямки як інформатизація та цифровізація архівної справи та розроблення стандартів і форматів роботи з цифровими та оцифрованими архівними документами. В інформаційному суспільстві сьогодення, де, безсумнівно, найвпливовішими факторами є комунікація, інформація, інновації, пріоритетом є стратегія еволюціонування пасивного накопичення архівних інформаційних ресурсів у цілісну і цілком доступну для ефективного використання структуровану «систему знань» із застосуванням найперспективніших трендів інформаційно-комунікаційних технологій.

У сучасному світі будь-яка інформація, що функціонує в суспільстві, не тільки набуває значущості стратегічно важливого ресурсу, стає основним фактором у збереженні

та виробництві інших видів ресурсів, необхідних для виживання людства, а й має тенденцію до перетворення на архівну інформацію, що накопичується й зберігається в архівах. Такі архівні ресурси є важливою складовою політико-правової, економічної, соціальної та інших сфер життєдіяльності суспільства нашої держави на національному та навіть міжнародному рівні. В умовах динамічного розвитку науково-технічного прогресу, високих темпів поширення інформації та зростання засобів комунікації завдяки доступності нових технологій, і загалом інформатизації та комп'ютеризації суспільства, цифровізація всіх процесів архівної справи та діловодства стає першочерговим пріоритетним напрямком державного управління в архівній галузі України, адже забезпечення ефективного та зручного доступу до інформаційних ресурсів не можливе без впровадження та широкого використання цифрових технологій [4].

Список використаних джерел

1. Алєксєєнко А. О., Балишев М. А. Міжнародний круглий стіл «Проблеми інформатизації архівної справи: цифровізація як засіб забезпечення потреб інформаційного суспільства (до 50-річчя ЦДНТА УКРАЇНИ) URL:https://www.researchgate.net/publication/339540870_MIZNARODNIJ_KRUGLIJ_STIL_PROBLEMI_INFORMATIZACII_ARHIVNOI_SPRAVI_CIFROVIZACIA_AK_ZASIB_ZABEZPECENNA_POTREB_INFORMACIJNOGO_SUSPILSTVA_do_50-ricca_CDNTA_UKRAINI_2019_Arhivi_Ukraini_3_192202.

2 Концепція інформатизації архівної справи в Україні [Електронний ресурс] / Держ. арх. служба України, УНДІАСД ; Гаранін О. Я., Ковтанюк Т. М. Київ, 2017. С. 11. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/%D1%81oncept_ iformat_arch.pdf (дата звернення: 27.08.2019).

3. Decyzja Nr 25 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z dnia 30.12.2005 r. w sprawie standardów sporządzania cyfrowych kopii materiałów archiwalnych w archiwach państwowych [Zasób elektroniczny]. URL: https://archiwa.gov.pl/images/ docs/akty_normatywne/dec_25_2005.pdf (data dostępu: 25.08.2019).

4. Левченко Л. Л, Попова Л.М., Хромов А. В. «Національні архівні інформаційні ресурси: правові засади реформування архівної справи

Рисін М. В., Бабич О. О.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В ПУБЛІЧНОМУ СЕКТОРІ

Цифровізація стала ключовим елементом стратегічного розвитку багатьох галузей економіки, зокрема публічного сектору. Процеси цифрової трансформації впливають на методи управління, оптимізацію бізнес-процесів, підвищення ефективності та доступності послуг для громадян. Цифровізація публічного сектору відкриває нові можливості для вдосконалення взаємодії державних органів з громадянами та бізнесом, забезпечуючи більшу прозорість та відкритість управлінських процесів. Сучасні процеси

цифровізації публічного управління диктуються міжнародними правовими нормами та регулюються вимогами українського законодавства відповідно до напрямів та цілей державної політики. Актуальність теми визначається кількома основними аспектами. По-перше, стрімкий розвиток цифрових технологій трансформує методи управління та взаємодії у публічному секторі, вимагаючи від урядів адаптації до нових умов економічної та соціальної діяльності. По-друге, зростаючі вимоги громадян до якості та доступності державних послуг спонукають до інтеграції цифрових інновацій. По-третє, потреба в оптимізації бізнес-процесів і підвищенні ефективності управління публічними ресурсами є важливим чинником, що стимулює цифрову трансформацію. Окрім того, виклики, пов'язані з кібербезпекою та захистом даних, висувають перед урядами завдання розроблення нових правил та стандартів у цій сфері.

На думку Пігарєва Ю. та Костенюк Н., до основних частин технологій діджиталізації публічного управління в Україні сьогодні, можна віднести [1]:

– багатоканальне інформування та залучення громадян. Тобто, органи публічної влади починають використовувати соціальні мережі та месенджери для спілкування з громадськістю, залучення їх до політичних процесів, вироблення конкретних політичних рішень та обговорень важливих питань. Також в сьогоднішніх реаліях, важлива інформація швидше розповсюджується саме через соціальні мережі;

- digital workplace (цифрове робоче місце). Передбачає підбір кадрів, які вміють працювати з новітніми цифровими технологіями, що допомагає підвищити ефективність та мобільність працівників та організації. Такі «цифрові» робочі місця зменшують витрати на апаратне забезпечення, відрядження, приміщення, проблеми під час сплесків епідемій та хвороб [2];

- електронна ідентифікація громадян. Зростаючі обсяги цифрових даних, якими оперує держава та громадяни під час надання публічних послуг, потребують посилення надійності цифрової ідентифікації. Отже, необхідне формування безпечного інформаційно-комунікаційного простору, що забезпечуватиме доступ населення до ключових послуг та ресурсів [3];

- сучасна технічна забезпеченість. Наявність в пунктах надання громадських послуг автоматизованих машин, сучасних технологій для поліпшення надання існуючих та створення нових послуг;

- «цифрові» державні платформи. Метою сучасної сервісної політики держави є одночасне підвищення якості державних послуг, оптимізацію кількості публічних службовців та скорочення бюджетних витрат, на апарат управління, натомість залучення цих коштів в більш корисне русло.

Цифровізація управління бізнес-процесами (BPM) є ключовим елементом, який спрямований на оптимізацію та ефективне управління бізнес-процесами в організаціях через застосування цифрових технологій. Цей підхід дозволяє автоматизувати рутинні задачі, підвищити прозорість процесів, поліпшити взаємодію між різними підрозділами та значно збільшити швидкість реагування на зміни умов ринку. В результаті, цифровізація BPM не лише забезпечує підвищення ефективності організаційних процесів, але й стимулює інноваційний розвиток та конкурентоспроможність організацій у довгостроковій перспективі. До успішних кейсів впровадження управління бізнес-

процесами в публічному секторі ми можемо віднести [4]: систему електронного урядування, оптимізацію процесів у податковій сфері, автоматизацію митних процедур.

Один з найбільш відомих прикладів застосування управління бізнес процесами (business process management – BPM) в Україні можна вважати розвиток системи електронного урядування. Електронні сервіси, такі як портал державних послуг "Дія", демонструють успішне впровадження BPM для спрощення та автоматизації процесів отримання державних послуг громадянами. Це включає реєстрацію бізнесу, подання звітності, отримання довідок і ліцензій через Інтернет, що значно скорочує час обробки запитів та покращує доступність послуг.

Державна фіскальна служба України реалізувала ряд BPM-ініціатив для оптимізації податкового адміністрування. Це включає автоматизацію подання податкових декларацій, електронні перевірки та введення системи електронних чеків. Такі заходи спрямовані на зменшення бюрократії, підвищення прозорості та боротьбу з податковими порушеннями.

Проект "Єдине митне вікно" став важливим кроком у спрощенні митних процедур через впровадження BPM. Ця система дозволяє здійснювати митне оформлення товарів в електронному вигляді, знижує час на проходження митниці та підвищує ефективність митного контролю.

Цифровізація має глибокий вплив на управління бізнес-процесами в публічному секторі, сприяючи підвищенню ефективності, доступності та якості державних послуг. Водночас, для досягнення максимальних результатів необхідно вирішити низку викликів, зокрема забезпечення кібербезпеки, подолання цифрового розриву та адаптація робочої сили. Осмислене впровадження цифрових інновацій може зробити публічний сектор більш відкритим, ефективним та орієнтованим на потреби громадян.

Список використаних джерел

1. Пігарєв Ю. та Костенюк Н. Діджиталізація публічного управління як чинник цифрової трансформації України. Актуальні проблеми державного управління, 2021. No2. С. 92-96.URL: http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/2372575.

2. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html.

3. Попель С. А. Особливості застосування електронних аукціонів при реалізації майна, вилученого митницями в Україні / С. А. Попель. // Актуальні проблеми забезпечення безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі. – 2020. – С. 122 – 125.

4. Рисін М.В., Бабич О.О. Управління бізнес-процесами як складова процесного підходу до управління органами публічної влади. Державне управління: удосконалення та розвиток, 2024, №4 URL:https://www.nayka.com.ua/index.php/dy

Фесенко Т.Г.,
Харківський національний університет радіоелектроніки

E-GOVERNMENT DEVELOPMENT INDEX: РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КРАЇН СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

Сьогодні електронне урядування набуває більшого значення для впровадження принципів демократії та сталого розвитку шляхом створення синергії між державними, приватними суб'єктами, суб'єктами громадянського суспільства. Програма цифрової Європи (Digital Europe Programme, DIGITAL), е-урядування і доброчесності для Східного партнерства (EU for Integrity Programme for the Eastern Partnership) мають за мету пришвидшити інтеграцію європейських цінностей між країнами Центральної та Східної Європи (Central and Eastern Europe, CEE) [1–2]. Країнами CEE є: Албанія, Болгарія, Хорватія, Чеська Республіка, Угорщина, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія, три країни Балтії (Естонія, Латвія та Литва) [3], а також Чорногорія, Боснія і Герцеговина, Північна Македонія, Сербія, Косово, Україна і Республіка Молдова. Перед країнами CEE стоять важливі завдання підвищити рівень державних послуг, прозорості влади та довіри громадян, щоб відповідати кращим загальноєвропейським та світовим практикам ефективного управління [4–5].

На сьогоднішній день існують відмінності в урядових досягненнях, зокрема за Індексом розвитку електронного урядування Організації об'єднаних націй (E-Government Development Index, EGDI). На рисунку представлена динаміка країн з 2008 по 2022 рр. [6]. Слід відзначити, що країни CEE переважно відстають від загально європейського рівня електронного урядування. Так, у 2022 році середній EGDI в Європі дорівнював 0.8305, а в Албанії – 0.7413, Болгарії – 0.7766, Боснії і Герцеговині – 0.6256, Північній Македонії – 0.7000, Румунії – 0.7619, Словаччині – 0.8008, Угорщині – 0.7827, Україні – 0.8029, Хорватії – 0.8106, Чеській Республіці – 0.8088, Чорногорії – 0.7260.

Розробка стратегій розвитку і удосконалення електронного урядування в країнах CEE потребує дослідження досягнень країн на рівні компонентів (субіндексів) EGDI, а саме: обсягу і якості онлайн-послуг (Online Service Index, OSI), стану розвитку телекомунікаційної інфраструктури (Telecommunication Infrastructure Index, TII) та внутрішнього людського капіталу (Human Capital Index, HCI). Фундаментом для підтримки інновацій є високо освіченість людей. Станом на 2022 рік (таблиця) країни CEE демонструють високий рівень людського капіталу, а Естонія, Латвія, Литва, Польща, Словенія і Чеська Республіка – перевищують середньоєвропейський показник ($HCI_{EuropeAverage}$ = 0.8825). Також, в Естонії, Латвії, Литві, Польщі, Словаччині, Словенії і Чеській Республіці високо розвинута телекомунікаційна інфраструктура, на відміну від інших країн CEE, в яких розрив з показником $TII_{EuropeAverage}$ складає від 4% (в Болгарії) до 26% (в Республіці Молдова). Водночас, розвинута структура онлайн-послуг крім Естонії, Латвії, Литви, Польщі і Словенії, створена і в Албанії, Північній Македонії, Сербії, Україні та Хорватії.

Привертає увагу той факт, що деякі країни (Чеській Республіці, Чорногорії) мають розвинуту ІТ інфраструктуру, натомість в них не створено широкого спектра онлайн послуг. Зворотна ситуація в Албанії, Республіці Молдова: в умовах слаборозвинутої ІТ інфраструктури країнам вдалось створити широкий діапазон якісних онлайн послуг. Максимально можливий показник OSI – 1.000 – досягнуто Естонією, а найнижчі показники OSI – у Боснії і Герцеговині (0.4898) і Чорногорії (0.5528).

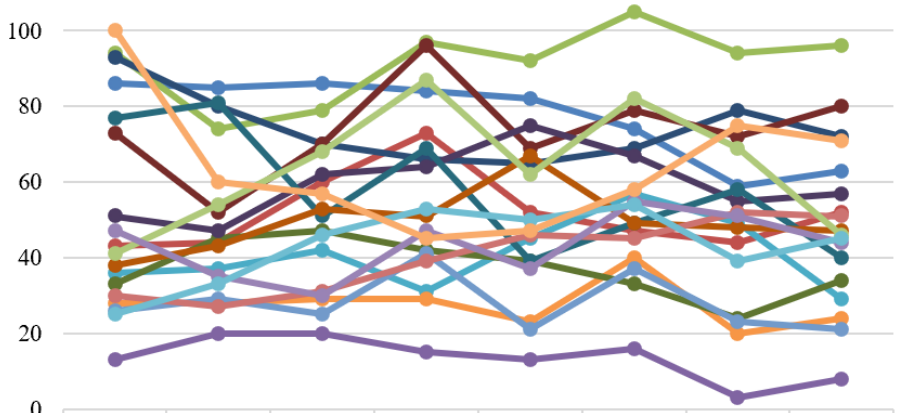

	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Албанія	86	85	86	84	82	74	59	63
Болгарія	43	44	60	73	52	47	44	52
Боснія і Герцеговина	94	74	79	97	92	105	94	96
Естонія	13	20	20	15	13	16	3	8
Латвія	36	37	42	31	45	57	49	29
Литва	28	28	29	29	23	40	20	24
Молодова	93	80	70	66	65	69	79	72
Північна Македонія	73	52	70	96	69	79	72	80
Польща	33	45	47	42	39	33	24	34
Румунія	51	47	62	64	75	67	55	57
Сербія	77	81	51	69	39	49	58	40
Словаччина	38	43	53	51	67	49	48	47
Словенія	26	29	25	41	21	37	23	21
Угорщина	30	27	31	39	46	45	52	51
Україна	41	54	68	87	62	82	69	46
Хорватія	47	35	30	47	37	55	51	44
Чеська Республіка	25	33	46	53	50	54	39	45
Чорногорія	100	60	57	45	47	58	75	71

Рису. 1. Інфографіка рейтингу країн CEE за E-Government Development Index, 2008–2022 рр.

Висновок. В цілому, більшість країн Центральної та Східної Європи надають перевагу онлайн-діяльності, що поступово призводить до якісних соціальних змін. Найбільші досягнення у розвитку електронного урядування (EGDI) демонструють Естонія (0.9393), Словенія (0.8781), Литва (0.8745), Латвія (0.8599), Польща (0.8437) і Сербія (0.8237). Покращення показників репрезентативності усіх країн CEE в електронному урядуванні

потребує зміщення фокусів від «вузької орієнтації на онлайн-сервіси» на розвиток горизонтальних комунікацій «держава-громадяни». Перспективним напрямком для подальших досліджень вбачається дослідження культурних аспектів державної політики та репрезентації країн СЕЕ за індексом електронної участі (E-Participation Index, EPI).

Таблиця 1

Індекси і субіндекси електронного урядування країн СЕЕ, 2022

Країна СЕЕ	EGDI	OSI	TII	HCI
Албанія	0.7413	0.8182	0.6037	0.8022
Болгарія	0.7766	0.7092	0.7984	0.8221
Боснія і Герцеговина	0.6256	0.4898	0.6382	0.7489
Естонія	0.9393	1.000	0.8949	0.9231
Латвія	0.8599	0.8135	0.8378	0.9284
Литва	0.8745	0.8347	0.8636	0.9251
Республіка Молдова	0.7252	0.7380	0.5760	0.8613
Північна Македонія	0.7000	0.7020	0.6417	0.7562
Польща	0.8437	0.7929	0.8348	0.9033
Румунія	0.7619	0.6814	0.7954	0.8090
Сербія	0.8237	0.8514	0.7865	0.8332
Словаччина	0.8008	0.7260	0.8328	0.8436
Словенія	0.8781	0.8666	0.8239	0.9439
Угорщина	0.7827	0.7465	0.7671	0.8345
Україна	0.8029	0.8148	0.7270	0.8669
Хорватія	0.8106	0.8108	0.7711	0.8500
Чеська Республіка	0.8088	0.6693	0.8456	0.9114
Чорногорія	0.7260	0.5528	0.7868	0.8383
Europe Average	0.8305	0.7699	0.8395	0.8825

Подяка. Ця робота була підтримана в рамках стипендіальної програми Центру Діалогу ім. Юліуша Мєрошивськєго (Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego).

Список використаних джерел

1. Fesenko G., Fesenko T. E-Government development strategies in the Eastern Partnership countries. SOCRATES. 2017. Vol. 5(1). P. 51–63. doi: 10.5958/23476869.2017.00007.3.

2. Fesenko T. Fesenko G. E-Readiness evaluation modelling for the monitoring programs E-Government at the national level (for the example of Ukraine). Eastern-European Journal of Interiorise Technologies. 2016. № 3/3(81). P. 28–35. doi: 10.15587/17294061.2016.71606.

3. United Nations. URL: https://www.unescwa.org/sd-glossary/central-and-eastern-european-countries-ceecs.

4. Фесенко Г.Г., Фесенко Т.Г. «E-government Program» в Украине: управление человеческим фактором в архитектуре преобразований. Управління праектами стан та

перспективи: Матеріали 7-ї Міжнародної науково-практичної конференції. Миколаїв: НУК, 2011. С. 331–333.

5. Fesenko G., Fesenko T. New Philosophy of City Electronic Development. New challenges and actual problems of the development of the world economy: materials of the international science and practice internet conference, Kharkiv, February 1–28 2021 / Kharkiv. national city university farm named after O. M. Beketova. Kharkiv: XNUMX named after O. M. Beketova, 2021. P. 112–114.

6. UN E-Government Knowledgebase. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center.

СЕКЦІЯ 6
ЕКОНОМІКА ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Вершигора Ю.З.,
Державна установа « Служба розвитку Буковини»

ЕКОНОМІКА ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Зазвичай, воєнні конфлікти призводять до серйозних економічних збитків через знищення інфраструктури, втрати виробництва, зменшення інвестиційної активності та зниження економічного зростання. Крім того, такі конфлікти можуть призвести до збільшення дефіциту бюджету через потребу у великих видатках на оборону та гуманітарну допомогу, а також до зменшення зовнішньої торгівлі через втрати доступу до ринків та зменшення інвестиційної привабливості країни. Очевидно, що військова агресія російської федерації проти України є не звичайним воєнним конфліктом, а повномасштабною війною. Поки війна триває неможливо провести повну інвентаризацію економіки України, однак певні висновки щодо основних питань можливо зробити вже зараз.

1. Економічні втрати воєнного стану.

Аналізуючи економічні збитки, спричинені війною, у вигляді втрат виробництва та збоїв у функціонуванні інфраструктури Міністерство економіки України і KSE Institute прийшли до висновку, що з початку військової агресії Росії 24 лютого 2022 року в Україні пошкоджено, зруйновано або захоплено щонайменше 4431 житловий будинок, 92 заводи /підприємства, 378 закладів освіти, 138 закладів охорони здоров'я, 8 цивільних аеропортів та 10 військових аеродромів, 7 ТЕС / ГЕС та ін.[1].

За спільною оцінкою уряду України, Світового банку, Європейської комісії та ООН (RDNA3), завдана Україні шкода в період з 24.02.2022 року по 31.12.2023 року становить 153 млрд дол. США, а потреби у відновленні до довоєнного стану – 486 млрд. За два роки війни найбільших руйнувань зазнали житловий сектор (37% сумарних збитків), транспорт (22%), промисловість і торгівля (10%), енергетика і добувні галузі (7%), сільське господарство (7%) [2].

2. Соціально-економічні наслідки конфлікту.

Попри те, що доступ до базових послуг був обмежений на початку війни, рівень життя швидко відновився і відтоді зберігає відносну стабільність. Перебої з постачанням комунальних послуг взимку призвели до зниження рівня життя. Однак існують регіональні відмінності: північний і південно-східний макрорегіони найбільше постраждали від перебоїв у постачанні комунальних послуг і пошкоджень житла з початку війни. Система освіти в Україні продовжувала функціонувати, а онлайн-навчання стало нормою в усіх регіонах, окрім західного макрорегіону, де все ще переважає очне навчання. Відвідуваність загальної середньої школи постраждала менше, ніж у дошкіль-

ній освіті. Доступ до медичних послуг швидко відновився, але використання домогосподарствами негативних стратегій адаптації до труднощів (як-от відкладання лікування або скорочення інших витрат) збільшилося. Це негативно вплинуло на економічний доступ до послуг з початку війни.

Найбільшого погіршення умов життя зазнали домогосподарства у південно-східному та північному макрорегіонах через пошкодження комунальної інфраструктури, житлових будинків, закладів охорони здоров'я та освіти. Більшість зафіксованих жертв серед цивільного населення також припадає на ці макрорегіони. У цьому компоненті найбільше постраждали домогосподарства, в яких статус переміщених поєднується з іншими факторами вразливості, як-от наявність осіб похилого віку, багатодітні сім'ї, діти та особи з хронічними захворюваннями або інвалідністю. Домогосподарства, що залишилися на територіях, які безпосередньо постраждали від конфлікту, переважно літні люди, зазнали більш помітного погіршення умов життя [3].

3 . Необхідність економічного відновлення:

Після закінчення війни перед Україною постане амбітне завдання – швидке зростання. Амбітною, але здійсненною метою є зростання, що забезпечить співставний із сусідніми західними країнами рівень життя в перспективі одного покоління — 20–30 років. Це забезпечить наявність ресурсів для подолання ключових перепон довгострокового зростання: мінімізувати ризики нової агресії з боку Росії в майбутньому та створити умови для покращення демографічної ситуації (повернення значної кількості людей, що виїхали з України, які є етнічними українцями, або необхідний приплив мігрантів).

До повномасштабної війни потенційним темпом зростання реального ВВП для України було 4%. Фахівці МВФ і Національного банку сходяться в тому, що за умови реалізації сприятливого сценарію (здійснення всіх необхідних реформ + посилення антикорупційних органів і перезапуск судової системи) можна наблизити темпи зростання реального ВВП до 7% річних упродовж перших десяти років після закінчення війни. Зазначений горизонт є недостатнім для нашої цілі, тому, припускаючи поступову конвергенцію в рівні доходів між країнами ЦСЄ та «старою Європою», можна припустити, що рівень доходів в Україні зростатиме, як у країнах-орієнтирах ЦСЄ таких як Польща, країни Балтії, Румунія, Хорватія. Упродовж 20 років після закінчення війни на рівні 10% (середні темпи зростання впродовж 1994–2014 років для країн-орієнтирів), потім уповільняться до 5% упродовж іще десяти років; з часом темп зростання рівня доходів у країнах-орієнтирах наблизиться до рівня розвинених країн Західної та Північної Європи. Країни-орієнтири ще десять років зростатимуть по 5% на рік (відповідає темпам розвинених країн у 1994–2003 роках), потім уповільняться до близько 2,5% (що також відповідає динаміці для розвинених країн).

Отже, Україна має всі шанси для того, щоб зробити необхідний стрибок — забезпечити темпи зростання, що дадуть змогу наздогнати за рівнем доходів сусідні країни ЦСЄ упродовж одного покоління. Проте це амбітне завдання потребує неабияких зусиль від усіх розробників політики та від суспільства в цілому з урахуванням того, що горизонт політики простягається не до чергових виборів, а до наступного покоління [4].

Список використаних джерел

1. Київська школи економіки: https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodi-viyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd/

2. Дзеркало тижня, «Економічне падіння та відновлення України», І. Богдан: https://zn.ua/ukr/macroeconomics/ekonomichne-padinnja-ta-vidnovlennja-ukrajini.html

3. Програма розвитку ООН в Україні, «Оцінка впливу війни на людей» https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf

4. Дзеркало тижня, «Гонитва за зростанням, або чи можливий економічний стрибок України?» В. Фурман, О.Чопа https://zn.ua/ukr/macroeconomics/honitva-za-zrostannjam-abo-chi-mozhlivij-ekonomichnij-stribok-ukrajini.html

Короляк О.О.,
Національний університет «Львівська політехніка»

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Попри продовження воєнних дій в Україні, країна вже розпочала свій шлях до відновлення. Реалізація проєктів відбувається у понад 27 різних сферах, де організації громадянського суспільства активно співпрацюють із іншими заінтересованими сторонами.

Поки що уряд України не розробив єдиного національного плану відновлення з юридичними зобов'язаннями, який би слугував стратегічною основою для інших учасників процесу відновлення. Ця відсутність загальнонаціонального плану створює труднощі для всіх, хто бере участь у процесі відновлення, включаючи місцеві громади, донорські організації та інвесторів.

Тим не менше відновлення в Україні почалось із територіальних громад. За результатами кількісного опитування, на даний момент 41% керівників громад повідомили, що зараз реалізуються або заплановані на 2023-2024 роки проєкти та ініціативи з подолання руйнівного впливу війни в їхніх громадах. Не реалізуються та не заплановані проєкти з відновлення у 55% громад, вагаються з відповіддю 4% опитаних.

Допомога бізнесу та підприємцям в Україні зазвичай надається владою країни, міжнародними організаціями (наприклад, ЄС або Німеччиною) та великими глобальними донорами, як-от USAID. Більшість програм спрямована на підтримку малого та середнього бізнесу, а також на індивідуальних підприємців, зокрема малих фермерів (при цьому значну увагу приділяється аграрному сектору).

Щодо обсягів фінансування таких ініціатив, вони можуть здатися невеликими, враховуючи обсяг завдань і кількість населення в країні, коливаючись від 1 до 15,5 мільйонів доларів у проєктах із відомим бюджетом. Урядові програми, такі як "єРобота", які за майже рік виділили гранти на суму 82 мільйони доларів або 3 мільярди гривень, мають більший масштаб, але все одно можуть здаватися недостатніми. Проєкти на рівні громадянського суспільства, як правило, мають менші масштаби і часто зосереджені на підтримці підприємців, що лише розпочинають свою справу, внутрішньо переміщених осіб та жінок-підприємців.

На даний момент існують різні програми стимулювання розвитку бізнесу. На рівні влади:

1. Грантова програма "єРобота" [1]. Уряд пропонує гранти для започаткування та розвитку бізнесу, а також навчання. Українці зможуть отримати: мікрогранти для створення власного бізнесу; гранти для розвитку переробного підприємства; державне фінансування закладки саду; кошти для розвитку тепличного господарства; грант на реалізацію стартапу, у тому числі в сфері ІТ; кошти на навчання ІТ-спеціальностям. Розмір гранту, який може отримати підприємство, варіюється від 50 тис. до 8 млн грн залежно від сфери його діяльності. Більшість програм грантів вимагають співфінансування на рівні до 70% від загальної суми проекту та встановлюють вимогу щодо створення нових робочих місць.

На рівні міжнародних організацій:

2. Програма "Єдиний ринок" Європейського Союзу [2]. Ця програма представляє собою ініціативу ЄС із фінансуванням у розмірі 4,2 млрд євро на період з 2021 по 2027 роки. В рамках цієї програми Україна візьме участь у ключових напрямах, таких як підвищення конкурентоздатності та забезпечення стабільності малим і середнім підприємствам (з приблизним бюджетом 1 млрд євро), а також у розробці та дисемінації надійної європейської статистики (з фінансуванням близько 546 млн євро).

Вже наявні спеціальні грантові можливості для українських підприємців, як-от програми "Бізнес-Міст" та "Еразмус для молодих підприємців – Україна", про які інформує Міністерство економіки України.

3. Програма Європейського союзу та Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) [5]. Програма розрахована на підтримку домашніх господарств у сільській місцевості, невеликих аграрних виробників та малого агробізнесу. За даними Міністерства аграрної політики, фінансування передбачено для таких секторів доданої вартості: в Львівській області – для розвитку ягідництва, овочівництва та аквакультури; у Закарпатській, Івано-Франківській областях та деяких районах Чернівецької області – для продукції з географічними зазначеннями, такими як гуцульська овеча бринза, коров'яча бринза, закарпатський мед і вино. Проєкт має бюджет 15,5 млн доларів США із розміром грантів від 1 тис. до 25 тис. доларів США.

4. Програма USAID АГРО, яка має на меті покращити доступ невеликих виробників сільгосппродукції до потужностей з доробки, переробки зернових, олійних та бобових культур на продовольчі, кормові, промислові продукти та біопаливо. Це створить потенціал для виробництва продуктів із доданою вартістю та забезпечить розширення каналів та ринків збуту.

5. Програма USAID "Конкурентоспроможна економіка України" [6] – грантова програма для малих і середніх жіночих та сімейних підприємств. У рамках програми планується надання приблизно 100 грантів від 10 тис. до 35 тис. доларів США для підтримки релокації бізнесів, масштабування бізнесу на території України, виходу на міжнародні ринки, запровадження інноваційних рішень та оптимізації бізнес-процесів. Галузі, які мають пріоритет для надання грантів, включають виробництво косметичних і текстильних виробів, предметів домашнього вжитку, крафтових виробництв, переробку харчових продуктів, ІТ, виготовлення меблів та інших продуктів.

6. Гранти Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Перший тип грантів для зростання бізнесу призначений для малих та середніх українських підприємств. Банк допомагає залучити кваліфікованих консультантів з розвитку бізнесу та оплачує від 25% до 75% вартості їх послуг, але не більше 10 тис. євро. Також діє Програма для підприємств-позичальників Укрексімбанку, що реалізують інвестиційні субпроєкти. ЄБРР пропонує їм гранти до 15% кредиту (до 450 тис. євро).

7. Міністерство аграрної політики та продовольства України та Держпродспоживслужба спільно з фахівцями швейцарсько-української програми Quality FOOD Trade Program (QFTP) розробили план відновлення та розвитку органічного та молочного секторів, які значно постраждали внаслідок війни. Основні напрямки спільної діяльності включають вдосконалення нормативно-правової бази України, приведення її у відповідність до законодавства ЄС, збільшення торговельних можливостей органічної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також реалізацію контролю якості продукції. Програма підтримки органічного та молочного сектору розрахована на чотири роки.

8. Програма підтримки економічної стійкості України (UERP). Програму реалізує міжнародна організація Mercy Corps [8]. Програма передбачає гранти для:

1) ВПО у Дніпропетровській області для відновлення втраченого через війну мікробізнесу та започаткування власної справи (в середньому 1,5 тис. доларів США);

2) дрібних фермерів, які постраждали внаслідок війни, в Полтавській, Сумській та Чернігівській областях для започаткування, відновлення або розширення присадибної/дрібної фермерської діяльності (в середньому 1,5 тис. доларів США);

3) малих та середніх фермерських підприємств для подолання наслідків війни у сільському господарстві, у Полтавській, Сумській та Чернігівській областях (в середньому 40 тис. доларів США);

4) релокованого через війну малого та середнього бізнесу в Івано-Франківській, Львівській та Тернопільській областях для збереження та створення робочих місць для ВПО та постраждалого внаслідок бойових дій населення (в середньому 20 тис. доларів США.

Організації-донори високо цінують внесок територіальних громад у реалізацію проєктів, вважаючи їх ключовими учасниками співпраці. Вони розглядають територіальні громади не тільки як потенційну цільову аудиторію, але й, переважно, як основних виконавців проєктних ініціатив.

Розвиток територіальних громад неможливий без впровадження активів підприємницького сектора, домогосподарств та організацій громадянського суспільства у процеси розвитку громади. Грантові програми виступають ключовим інструментом для цього, сприяючи інноваціям, розвитку інфраструктури та підвищенню конкурентоспроможності бізнесу. Це дозволяє забезпечити стійкий розвиток та відновлення громад у періоди кризи та післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. За програмою єРобота підприємці отримали гранти на 3 млрд грн на розвиток бізнесу, – Тетяна Бережна. URL: https://www.me.gov.ua/News/ Detail?lang=uk-UA&id=5760727d-c48e4ec5-be3f-512f07a9f4a0&title= ZaProgramoiurobotaPidprimtsi (дата звернення 29.03.2024 р.).

2. Український бізнес отримає підтримку від Європейської Комісії на 7,5 млн євро в рамках програми ЄС "Єдиний ринок". URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b262036df6ca-4952-b536-91b9a c579b7e&title=EvropeiskaKomisia (дата звернення 29.03.2024 р.).

3. єРобота: українські захисники й захисниці подали заявки на отримання грантів від держави на 21 млн грн для підприємництва. URL: https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=b3bcf88e-7707-4127-aa28-e57e59676dc1&title=Robota-UkrainskiZakhisniki (дата звернення 29.03.2024 р.).

4. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки : затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text (дата звернення 29.03.2024 р.).

5. Грантова підтримка ФАО та ЄС / Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: https://minagro.gov.ua/hrantova-pidtrymka-fao-ta-ies (дата звернення 29.03.2024 р.).

6. Платформа GRANTY – стратегічний розвиток, залучення грантів та ефективне управління проєктами. (дата звернення 29.03.2024 р.).

7. Міністерство аграрної політики та продовольства України (дата звернення 29.03.2024 р.).

8. Mercy Corps ERP. URL: https://uerp.mercycorps.org/ (дата звернення 29.03.2024 р.)

Савчин В. Ф.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРІОРИТЕТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ЧЕРЕЗ ВОЄННІ ДІЇ В УКРАЇНІ

Під час воєнних дій багато екологічних аспектів втрачають свою актуальність і стають вторинними порівняно з негайними військовими і гуманітарними потребами.. Як наслідок, фінансування та інші ресурси, які могли б бути спрямовані на екологічні програми та ініціативи, перенаправляють на військові потреби або гуманітарну допомогу.

З іншого боку, війна загрозлива не тільки для населення України, але й для довкілля загалом. Рух важкої техніки, будівництво фортифікаційних споруд та, власне, проведення активних бойових дій пошкоджують ґрунтовий покрив. Зазначені фактори, у свою чергу, призводять до деградації рослинного покриву та посилення ерозії (водної та вітрової). У результаті детонації ракет та артилерійських снарядів окислюються навколишні ґрунти, деревина, дернина, конструкції та утворюється численний ряд хімічних сполук органічного та неорганічного походження. Все це призводить до руйнування цілинних ландшафтних зон, зменшення ендемічних видів флори і фауни України та розвитку шкідників. Також можливе загострення санітарно-епідемічної ситуації. Буквально за перших два місяці активних бойових воєнних дій, розпочатих 24 лютого 2022 року, 900 заповідних територій України зазнали значних екологічних та економічних збитків.

Загальна площа пошкоджених заповідних ділянок України станом на той момент складала 1,2 млн га [3, с. 84].

Нові виклики, що постають перед суспільством у результаті воєнних дій, очікують від публічного управління конкретних механізмів та процедур для негайної реакції на екологічні кризи. Ефективне управління повинно включати в себе розробку планів дій, мобілізацію ресурсів та координацію зусиль для мінімізації шкоди, а також не лише реакцію на екологічні кризи, але й стратегічне планування для запобігання їх виникненню у майбутньому.

Саме в 2022-2024 роках Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України почало активно розвивати програми в напрямку збереження, відновлення і моніторингу навколишнього середовища. Обмежений доступ до зон конфлікту та ризики безпеки сильно ускладнюють процес моніторингу та вчасну реакцію на екологічні кризи. В діяльності Міністерства в цьому напрямку особливого значення набувають заплановані наукові дослідження методики проведення дистанційного моніторингу стану компонентів навколишнього природного середовища тимчасово окупованих територій для визначення впливу на довкілля дій незаконних збройних формувань. Саме дистанційні методи моніторингу стану довкілля набувають пріоритетності в теперішніх умовах війни, а інші «існуючі методи тематичного аналізу матеріалів космічних зйомок та інших матеріалів дистанційного моніторингу потребують коригування» [1, с. 5].

Нові виклики передбачають еволюцію у публічному врядуванні і прийняття швидких та правильних рішень. Зокрема, управлінці повинні передбачати і мати напоготові комплекс заходів на випадок екстрених ситуацій, такого масштабу, як наприклад, підрив Каховської ГЕС 6 червня 2023 р., що призвело до водно-екологічної катастрофи, що проявилася затопленням значних територій, людськими жертвами, втратою унікальних екосистем, забрудненням довкілля і величезними збитками. Публічне управління може забезпечити ефективний механізм вирішення екологічних проблем, враховуючи складні обставини конфлікту та обмежені ресурси. Важливою частиною такого управління є здатність до швидкої реакції на екологічні загрози, вчасне сповіщення громадськості та підтримка координації між різними інституціями та групами. Крім того, публічне управління повинно бути спрямоване на запобігання екологічним кризам шляхом розробки та впровадження стратегій сталого розвитку та ефективного використання природних ресурсів. Це включає в себе створення законів та політик, інновацій та абсолютно нових еволюційних рішень спрямованих на збереження природи, зменшення забруднення та підтримку екологічно чистих технологій. Прикладами таких заходів, що вимагають пильної уваги, є, наприклад, розроблення методики проведення моніторингу впливу затоплення шахт та можливості виходу високо мінералізованих шахтних вод на поверхню, їх проникнення у підземні води та потрапляння до річки Сіверський Донець та Азовського моря. [1, с. 4]

В умовах бойових дій потрібно напрацьовувати способи зменшення можливих ризиків та наслідків від захоронення відходів на полігонах і сміттєзвалищах, які не мають належних систем екологічної безпеки. Іншим пріоритетним напрямом має бути комплекс заходів на збереження біологічного різноманіття, що опинилося під загрозою знищення. Важливо здійснювати моніторинг стану популяцій птахів у водно-болотних комплексах, досліджувати сучасний стан різноманітності тварин, в тому числі комах, які здійснюють запилювання рослин, і розробити заходи їх збереження. Необхідно розроби-

ти план заходів щодо збереження та відновлення популяцій мігруючих видів птахів суходолу відповідно до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин і міжнародних договорів (наприклад, можна створювати штучні гнізда, а також збільшити площі наявних природоохоронних територій і реакліматизувати різні види тварин і рослин). Багато екологічних проблем, таких як зменшення біорізноманіття, забруднення повітря або ґрунту, можуть бути менш інтуїтивними в порівнянні з негайними наслідками війни, але вони можуть мати серйозний вплив на здоров'я людей, якість життя та довкілля в майбутньому. Для проведення досліджень потрібні експертно-аналітичні групи, і підбір експертів повинен проводитись із врахуванням їхньої компетентності у визначених галузях знань. Важливою є співпраця з міжнародними партнерами, прикладом якої може бути щойно запущений проєкт Програми розвитку ООН та уряду Швеції «Зменшення ризиків довгострокових екологічних катастроф в Україні шляхом створення Координаційного центру з оцінки шкоди довкіллю», метою якого буде вдосконалення законодавства України та збір доказів екоциду, здійсненого РФ [2].

Слід пам'ятати, що у воєнний період екологічні проблеми стають легко забутими через інші, більш термінові питання. Проте важливо усвідомлювати, що екологічні проблеми не зникають самі по собі і матимуть серйозні наслідки для нашої країни в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Гриценко А., Васенко О. Проблеми екологічної безпеки України в умовах військової агресії // Екологічна безпека: Проблеми і шляхи вирішення: зб. наук. статей XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 15-16 вересня 2022 р.). – Харків: УКРНДІЕП, 2022. – С. 3-6.

2. «Міжнародні партнери допомагатимуть Україні оцінювати шкоду довкіллю, яку наносить рф» // Офіційний портал Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. Режим доступу: https://mepr.gov.ua/mizhnarodni-partnery-dopomagatymut-ukrayini-otsinyuvaty-shkodu-dovkillyu-yaku-nanosyt-rf/

3. Роман Л. Аналіз екологічних загроз об'єктів ПЗФ України у воєнний період // Екологічні науки: Науково-практичний журнал. – 2022. – № 3(42). – С. 84-88. – DOI https://doi.org/10.32846/2306-9716/2022.eco.3-42.13

Ткачик Ю.М.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ЕКОІННОВАЦІЇ В СИСТЕМІ ЧИННИКІВ ТА РЕГУЛЯТОРІВ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Сучасний світ ввійшов в еру нової технологічної революції. Її досягнення мають величезний потенціал для майбутнього національних економік, держав, суспільств. Це стосується й екоінновацій. В Україні, яка нині зазнає жахливих втрат внаслідок агресії росії, вони повинні відігравати посильну роль при формуванні нових стратегій розвитку територіальних громад. Особливо це стосується промислових зон, де стан забруднення довкілля критичний.

В Україні за оцінками Мінекономіки України, фахівців Київської школи економіки, інших експертів внаслідок війни загальні втрати економіки оцінювалися у квітні 2023 року від $543 млрд до $600 млрд. Сума прямих збитків, завданих інфраструктурі, – $63 млрд (2023) [1]. Вже У жовтні прямі збитки оцінювалися вже в 290 млрд дол. США (2023р., Світовий банк, RDNA2) [2], тобто ріст становив більше як у 4,5 рази. За даними Міндовкілля структура негативних наслідків впливу на довкілля оцінювалася наступними показниками: атмосферне повітря – 1080,8 млрд грн. (1622 зафіксовані факти), земельні ресурси – 1024,3 млрд грн (2912 фактів), водні ресурси – 82,2 млрд грн. (216 фактів) [2]. Нині потреби України на реконструкцію та відновлення оцінюються в 411 млрд доларів США [3].

Визначення ролі, місця екоінновацій як чинника та регулятора повоєнного відновлення України передбачає проведення спеціальних досліджень. Їх метою має бути як моніторинг екобезпекової ситуації, так й вироблення рішень, які б допомогли досягнути належну ефективність заходів. В одних випадках це інструменти вирішення проблем прямого впливу війни на екосистему (бомбардування, завали після військових атак, уражена інфраструктура, пожежі, протипіхотні міни). В інших, – регулятори щодо переміщень населення, запобігання колапсу екологічного врядування, ліквідації браку даних, відсутності фінансування охорони довкілля, протидія незаконним посівам, розведенню великої рогатої худоби, спробам видобування корисних копалин, обробки пиломатеріалів, сільського господарства ін. [2]. Окремо треба сказати про територіальну та газузеву специфіку заходів, оскільки далеко не завжди безпекові виклики дають можливість застосовувати екоіннвації в однаковій силі. Для прикладу, функціонування та розвиток інфраструктури аграрного ринку, яка в особливій мірі зазнає руйнувань внаслідок війни. За підрахунками фахівців збитки та втрати аграрного сектору України перевищують 80 млрд дол США [4]. Збитки через пошкодження зерносховищ – 1,8 млрд дол., збитки, завдані багаторічним насадженням, – 398 млн дол., тваринництву – 254 млн дол., аквакультурі та рибальству – 35 млн дол… Більшість втрат – це східні та південні регіони України. Це вказує на те, що вирішення проблем вимагає зваженого регіонального підходу.

Очевино у даному випадку першим кроком до залучення екоінновацій у відбудову економіки має бути маркетингове дослідження втрат інфраструктури аграрного ринку. Тут доцільно сегментувати складові такої інфраструктури, виділивши екоінновації для відновлення виробничої, комунальної (інженерної), транспортно-логістичної, фінансової, інформаційно-комунікаційної, соціальної, маркетингової, інституціної, інноваційної її підсиситем. Екоінноваційна інфраструктура може вважатися своєрідним завершальним етапом новітньої еволюції аграрного ринку, виступаючи важливим інструментом (регулятором) не тільки повоєнного відновлення економіки держави, але й засобом адаптації бізнесу до реалій інформаціного суспільства.

Систематизуючи чинники впливу екоінновацій на формування регіональної інфраструктури аграрного ринку, можна прийти до ознак типології регіонів (областей) України, зокрема, за способом та рівнем концентрації відповідних екоінноваційно детермінованих інфраструктурних об’єктів: агровиробничі, агросервісні, агроіндустріальні, агрозбутові. Нині соціально-економічна, екологічна, безпекова і навіть геополітична

ситуація в регіонах України є різна. Є й, так званих, умовно чисті території, де можуть поєднуватися відразу кілька типів ознак екоінноваційного розвитку.

Загалом, для конкретизації регуляторів повоєнного відновлення України з використанням екоінноваційних ідей у кожному окремому регіоні доцільно оперувати двома групами чинників: загальноекономічних та специфічних. У першому випадку йдеться про екоінвестиційну привабливість території, забезпеченість людськими ресурсами, якість людського капіталу, прикладну екоінноваційність технологій, доступність цих екотехнологій на конкретному ринку, якість соціального капіталу. У другому випадку увагу привертають специфічні чинники, і, зокрема, наявність і кількість освітніх та наукових установ у регіоні аграрного профілю, чисельність їх професорсько- викладацького складу, кількість студентів, що навчаються за відповідними спеціальностями, мережа інформаціно-консалтингових та дорадчих служб, навність відлагодженої системи їх взаємозвязку з підприємницькими структурами, які працюють у сфері регіонального екоорієнтованого бізнесу, розгалуженість мережі телекомунікацій (Інтернету, і ін.), відкритість господарюючих субєктів аграрного ринку до співпраці з іноземними партнерами, обсяг залучених в економіку регіону прямих іноземних інвестицій, реалізація екоорієнтованих інноваційно-інвестиційних проектів у сфері аграрного виробництва. Аналіз та систематизація даних, зібраних на місцях у розрізі такої компонентної сруктури показників, може допомогти сформувати карту екоінноваційного потенціалу відновлення регіонів України (з виділенням окремих її складових – інституціної, організаційно-економічної, соціально адамтаційної). Загалом слід ще й ще раз наголосити, що роль використання екоінновацій у політиці відновлення України – особлива. Особливу увагу тут слід приділяти їх залучення до ініціатив з проведення структурних реформ, ефективного та прозорого використання іноземної допомоги. Окремо варто сказати про потребу посилення співпраці виробників із науковими установами.

Список використаних джерел

1. Kyiv School of Economics. (2023). https://kse.ua/ua/about-theschool/news/zbitki-naneseni-infrastrukturi-ukrayini-v-hodiviyni-skladayut-mayzhe-63-mlrd/

2. Відбудова України після війни: що варто зробити вже зараз. // Українська правда (17 жовтня 2023р.). – URL.: https://www.epravda.com.ua/publications/2023/10/17/705238/

3. ЕкоЗагроза. Офіційний ресурс Міндовкілля. https://ecozagroza.gov.ua/

4. Збитки та втрати аграрного сектору України перевищують 80 млрд дол США. Фінансовий клуб. – URL.: https://finclub.net/ua/news/zbitki-ta-vtrati-agrarnogo-sektoru-ukrajini-perevishchuyut-usd80-mlrd.html

Федунишин І. Я.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ВДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ ОЦІНКИ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ПРОЕКТІВ В ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВАХ

У сучасному світі, зростає увага до питань енергоефективності та сталого розвитку. Державні установи, як ключові гравці у сфері публічного управління, мають великий потенціал у впровадженні заходів, спрямованих на зменшення споживання енергії та покращення енергоефективності. Сучасні підходи до оцінки впровадження енергоефективних заходів часто виявляються фрагментарними та не ураховують всіх важливих моментів. Проте, для досягнення максимального ефекту від таких проектів необхідно мати систему оцінки, яка враховуватиме не лише економічні показники, а й соціальні, екологічні та безпекові аспекти. Тому розробка комплексної моделі, є вельми актуальною та важливою для державних установ.

Перед зміною системи оцінювання варто наголосити на різниці між «енергозбереженням» та «енергетичною ефективністю». Ці поняття часто помилково використовуються як взаємозамінні. Основна відмінність полягає в тому, що «енергетична ефективність» визначає, наскільки результативно використовується енергія для досягнення певного результату, тоді як «енергозбереження» стосується зниження витрат енергії без зміни результату.

Згідно закону України «енергетична ефективність будівлі» це властивість будівлі, що характеризується кількістю енергії, необхідної для створення належних умов проживання та/або життєдіяльності людей у такій будівлі [1]. Європейське тлумачення «енергетична ефективність будівлі» означає розраховану або виміряну кількість енергії, необхідну для задоволення потреби в енергії, пов'язаної з типовим використанням будівлі, яка включає, серед іншого, енергію, що використовується для опалення, охолодження, вентиляції, гарячої води та освітлення [2].

Зокрема «енергоефективні заходи» – дії технічного, організаційного, економічного, інформаційного характеру або їх сукупність, результатом реалізації яких є підвищення енергетичної ефективності (зниження питомих витрат), яке можна виміряти або розрахувати. [1].

Дані визначення не охоплюють повну картину цілей, які сьогодні покладаються на заходи з енергоефективності. В сучасних умовах важливо не лише зменшення споживання енергії, але й забезпечення сталого розвитку, зниження екологічного впливу, покращення комфорту та безпеки користувачів, а також відповідати викликам військового часу. Тому, більш широке та комплексне розуміння енергоефективності включає в себе не лише аспекти зниження енергоспоживання, а й урахування соціальних, економічних, екологічних та безпекових вимог.

Сучасні методи оцінки ефективності енергозберігаючих проектів базуються на стандартних показниках економічної вигоди від інвестицій, при цьому враховуються як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на реалізацію таких проектів. Основу для цього утворюють нормативні документи, зокрема Державний стандарт України

ДСТУ 2155-93 "Енергозбереження. Методи визначення економічної ефективності заходів по енергозбереженню". Цей стандарт використовує показник інтегральної дисконтованої розрахункової зміни прибутку, що враховує прибуток від енергозбереження та зменшення платежів за забруднення навколишнього середовища. Однак, важливо відзначити, що ця методика не враховує додаткових доходів від реінвестування коштів, вартість проекту у рік t та ліквідаційну вартість проекту, і не має обґрунтованого визначення показника внутрішньої ефективності проекту. [3]

Особливу увагу потрібно звернути на результати соціального, безпекового та екологічного характерів, які визначення їх величини є предметом дискусії через їх складність в економічному вимірі. Крім того, дані складові не є стандартизованими, тобто для різних проектів вони можуть бути різними, що ускладнює застосування єдиної методології оцінки. Навіть при відносній однотипності у подібних проектах, їх оцінка залишається складною та не гарантує повноцінності та належної обґрунтованості реалізації інвестиційного проекту.

Зазначені результати можна поділити на дві категорії: 1) ті, які можна обчислити за допомогою простих математичних методів через їх кількісний характер, наприклад, ефект від створення нових робочих місць; 2) ті, які не піддаються точному обчисленню через їх якісний характер, наприклад, покращення якості послуг з теплопостачання внаслідок реконструкції шкіл або дитячих садків. Останній вид ефектів навряд чи можна виразити у вартісному виразі через їх складність і неможливість кількісного вимірювання, що негативно впливає на здатність відобразити реальний внесок проекту. [3]

У зв’язку з цим запропоновано нову модель оцінки енергоефективних заходів, яка дасть можливість в комплексі розглянути доцільність впровадження як проекту загалом, так і окремих їх частин на основі ієрархічної моделі критеріїв аналізу. Ця модель допомагає визначити, які фактори та у якій мірі впливають на якість або на інший інтегральний параметр проектуваного продукту.

При реалізації на практиці конкретних заходів з енергоефективності, список найважливіших критеріїв має бути визначений з урахуванням особливостей самої будівлі. Однак, оскільки основною метою дослідження є розробка універсальної технології, критерії повинні мати загальні характеристики, що застосовні для різних випадків.

На першому етапі відбувається формулювання цілей, які необхідно досягти і критеріїв, за якими будуть оцінюватися альтернативи.

Основна ціль: зменшення споживання енергоресурсів.

Додаткові цілі: підвищення комфорту для відвідувачів та працівників будівель; забезпечення сталого розвитку та зменшення негативного впливу на довкілля; зменшення залежності від зовнішніх джерел.

Можливі критерії наведені в Таблиці 1.

На наступному етапі створюється парний порівняльний аналіз. Для кожного підкритерію створюється матриця, в якій експертним методом оцінюються пари альтернатив за важливістю та шляхом підсумування визначається вага підкритеріїв.

Третій етап моделі передбачає оцінку синтетичних показників кожної альтернативи.

Фінальним етапом є вибір альтернативи з найвищим синтетичним показником як оптимальне рішення, яке найбільш відповідає визначеним цілям та критеріям оцінки.

Таблиця 1

Приклад критеріїв та підкритеріїв оцінки енергоефективних заходів

Економічність	Вартість впровадження енергоефективних технологій.
	Економічна ефективність проекту в перспективі.
Енергоефективність	Енергозбереження.
	Використання відновлювальних джерел енергії.
Сталість розвитку	Тривалість дії енергоефективних заходів та їхній внесок у забезпечення сталого розвитку.
	Можливість адаптації до змінних умов.
Комфорт	Ступінь задоволення користувачів від умов праці та перебування в будівлях.
	Якість освітлення, температурний режим, вентиляція тощо.
Подальше обслуговування	Вартість підтримки та обслуговування енергоефективних систем.
	Надійність та доступність сервісу.
Безпека	Стійкість до відключень
	Стійкість до фізичних впливів
	Захист від несанкціонованого доступу

Висновок. Сучасні методи оцінки енергоефективних заходів в державних установах часто є фрагментарними та не ураховують всіх важливих аспектів, таких як соціальні, економічні, екологічні та безпекові. Така модель не підходить, оскільки вона базується на класичних моделях оцінка рентабельності інвестицій.

Для вирішення цієї проблеми рекомендується розробка та використання комплексних моделей оцінки енергоефективних заходів, зокрема на основі ієрархічної моделі критеріїв аналізу. Такі моделі повинні враховувати всі аспекти та цілі проектів, починаючи від економічних показників та закінчуючи забезпечення безпеки. Вони дозволять визначити реальний внесок проектів у зменшення споживання енергії, покращення комфорту та безпеки користувачів, а також забезпечити сталий розвиток та екологічну стійкість державної установи.

Список використаних джерел

1. Закон України, «Про енергетичну ефективність будівель,» 2017. [Онлайновий]. Available: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19#Text. [Дата звернення: 29 03 2024].

2. DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL, «2010/31/EU,» 2010. [Онлайновий]. Available: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02010L0031-20210101. [Дата звернення: 29 03 2024]

3. І. А. Вакуленко, О. М. Теліженко та Ю. О. Мирошниченко, «Методичні підходи до оцінки соціо-еколого-економічної ефективності,» Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит. (11(130)), 2014.

Федунь Р.А.
Національний університет «Львівська політехніка»

ВТРАТИ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

У ХХ ст. Т. Шульц, Г.Беккер, Дж. Кендрик і ін.. розробили теорію людського капіталу (ЛК), що стала проривною в економічній науковій думці, зокрема, в галузі економіки праці та зайнятості. Вона дала відповідь на розходження між розрахунковими значеннями в моделях класичних факторів зростання (праця, земля, капітал) та статистично облікованих змінних в реальній економіці, котра віддзеркалювали стан справ у розвинених країнах світу.

В гносеологічному сенсі ЛК – це економічний (інвестиційний) ресурс, який може приносити прибуток завдяки сукупності знань (освіті), навичок, здоров'я, інших аспектів розвитку, якими володіє людина, і котрі можуть бути використані для досягнення особистих і професійних цілей. Нині це поняття широко використовується в економіці та управлінні. Інвестування у розвиток ЛК – в освіту, підготовку робочої сили, інновації та збільшення доступу до знань, – можуть впливати на багато показників економічного зростання. У той самий час втрати людського капіталу це не просто відсутність кваліфікованих працівників у різних сферах економіки. Це ризики для майбутнього держави й суспільства. Відтак, питання регулювання, обліку та запобіганню втрат ЛК є надзвичайно важливою передумовою цивілізаційного потупу.

В Україні про проблеми втрат ЛК вчені говорили здавна [1,2]. Конфігурація меж наукового пошуку мала міждисциплінарний характер. Методики враховували такі індикатори як: – в аспекті підтримання життя та здоров'я (прямі фізичні втрати людей внаслідок убивств; ушкодження здоров'я внаслідок поранення, поширеності захворювань, які призводять до зниження працездатності, настання інвалідності; важкі психологічні травми як військових, такі мирного населення, отримані внаслідок воєнних дій); – в аспекті нормального функціонування родини, домогосподарства як первинної ланки відтворення людського капіталу (руйнування родини через смерть окремих її членів; руйнування родини через внутрішню або зовнішню міграцію (втеча від війни) переважно жінок, дітей та осіб похилого віку; збільшення кількості дітей-сиріт, які втратили батьківське піклування; руйнування матеріального середовища життєдіяльності родини, домогосподарств (житла, господарських приміщень, транспорту тощо); втрата працюючих членів родини, зниження доходів, загострення матеріальних та соціальних проблем з утримання і виховання дітей та молоді; зниження народжуваності внаслідок смертності у репродуктивному віці, погіршення здоров'я, погіршення житлових та матеріальних умов існування) тощо.

Нині в Україні дослідження проблем зереження та розвитку ЛК повязані з війною. Треба сказати, що витоки цієї теми пов'язанs з двома основними хвилями вимушеної міграції носіїв ЛК зі сходу та півдня країни у 2014-2015 та 2022 роках. Однак якщо в першій хвилі максимальна кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) складала 1,5 млн осіб або 3,4 % населення, то в 2022 році сягнула 7,7 млн осіб або

майже 20 % населення. Регіони, які почали примати таких людей, потребували проведення робіт з налагодження системи обліку та статистики за ВПО. Так, Львівська область стала реципієнтом 245 тис. офіційно зареєстрованих ВПО, з яких 130 тис. або 53 % були працездатними. З них лише 9 тис. або 7% ставали на облік як безробітні особи. Підтримка працевлаштування ВПО стала обов'язком держави, кількість працевлаштованих на території проживання ВПО було визначено одним із індикаторів реалізації Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року. З метою захисту ВПО в контексті протидії втратам їх людського капіталу Львівський обласний центр зайнятості організував широку роботу. Так, в частині профорієнтаційних послуг – організацію професійного навчання ВПО в Львівському центрі професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості з наданням ваучерів на навчання нових професій (послуги отримувало 40 ВПО); в частині залучення ВПО до суспільно корисних робіт через інформування про умови отримання мікрогранту «Е-Робота» (послуги отримало 22 ВПО); в частині послуг дистанційної реєстратції безробітних через застосування «Дія» робота велася з виплати компенсацій роботодавцям за працевлаштування ВПО у розмірі 6700 грн протягом 2-х місяців. Звісно, що поточний рівень втрат людскього капіталу є особилво великим та небезпечним з економічної точки зору. З одного боку, світ рухається до нової економіки. З іншого, до нових моделей захисту людськго капіталу. Серед проблем, про які нині слід розглядти окремо, – це низька інституційна довіра ВПО до центрів зайнятості. Так, у Львівській області із загальної кількості таких зареєстрованих осіб лише 7% стало на облік як безробітні особи. Це можна трактувати як чи не найголовніший ризик їхньої незахищеності й тіньової зайнятості.

В 2023 році нами в складі команди виконавців Проєкту МОП на тему «Інклюзивний ринок праці для створення робочих місць в Україні» проведено аналіз розривів у навичках і потреба бізнесу у робочій силі [6]. Загалом Проєкт був спрямований на створення інклюзивних можливостей працевлаштування та має на меті надати допомогу уряду України у роботі над поліпшенням управління ринком праці шляхом зміцнення служб зайнятості та інших установ ринку праці, забезпечення відповідності між розвитком навичок та попитом на них, а також покращення тристороннього соціального діалогу шляхом розбудови інституційної. Частиною даного проекту стало дослідження економічної інтеграції ВПО як складової людського капіталу у Львівській області, розподіл по районах та аналіз їх навичок. Отримані результати показали, що наразі в регіоні відсутні соціологічні дослідження проблем працевлаштування ВПО, результати яких дозволяли б розуміти професійні розриви та потреби перекваліфікації ВПО з подальшою організацією для них спеціальних навчальних програм. Також відсутній комплексний моніторинг зайнятості й безробіття ВПО на рівні області та в розрізі районів і громад, що б дозволило визначати вікові, гендерні, професійно-кваліфікаційні проблеми. Відсутні додаткові стимули працевлаштування й професійного навчання ВПО-молоді (осіб до 35 років) як найбільш продуктивної соціально-демографічної групи населення. Тож на поточний момент важливим є нарощення активності центрів зай-

нятості по районах та містах задля формування інституту довіри ВПО та шляху їх ефективної економічної залученості.

Список використаних джерел

1. Гальків Л. І. Оцінка втрат людського капіталу: теорія, методологія, практика [Текст] : [монографія] / Л. І. Гальків ; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. – Л. : ІРД НАН України, 2011. – 442 с.

2. Аналіз розривів у навичках і потреба бізнесу у робочій силі https://lpnu.ua/sites/default/files/2023/pages/22139/reportstudylviv2023revua-1.pdf

Хомюк С.П.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРО ЗНАЧУЩІСТЬ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПОВНОМАСШТАБНУ ЗБРОЙНУ РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ

В умовах повномасштабної війни перед органами публічної влади України постали нові виклики та завдання, пов’язані з наданням адміністративних послуг, забезпеченням діяльності суб’єктів господарювання, організацією територіальної оборони громад, евакуацією населення, соціальним захистом внутрішньо переміщених осіб тощо. Система державного управління й адміністрування сама зазнає значних змін й ускладнень через війну, незважаючи на це, зусилля спрямовуються на забезпечення безпекового простору внутрі країни, на мінімізації ризиків та небезпек національній безпеці, її підсистем – економічній, соціальній, інформаційній тощо. Одночасно інтенсивна Європейська інтеграція України також ставить нові вимоги, розкриває нові можливості – зовнішньополітичний курс країни потребує якісних змін в системі державного управління, у внутрішній політиці. Головна функція європейської інтеграції – консолідація українського суспільства. Новий формат відносин із ЄС – Угода про асоціацію – передбачає зміну як самої моделі, так і механізмів поглиблення двосторонніх відносин.

Для того, щоб захистити національні, економічні, військові, соціальні тощо інтереси держави, суспільства, людини в умовах війни, вкрай важливо щоб ефективно, оперативно, гнучко в стратегічному і тактичному планах функціонувала система публічного управління. Публічне управління й адміністрування виступає як базовий механізм формування та реалізації державної політики на всіх рівнях функціонування системи у тому числі для мінімізації ризиків і загроз економічній безпеці в умовах міліарного впливу. Основним завданням системи державного управління завжди залишається регулювання та вдосконалення форм і методів управлінської діяльності [1, с. 46] відповідно до викликів і запитів часу. Долати виклики часу допомагає небувала згуртованість українського суспільства, яка стала надійною основою соціальної стійкості держави та національного спротиву російському вторгненню. Війна згуртовує українців, що

дозволяє рухатися європейським курсом. Таке швидке об'єднання українського суспільства та публічних інституцій сталося насамперед тому, що в Україні впродовж всіх років її незалежності відбувалися процеси демократизації суспільних відносин на основі національних цінностей. Війна – це виклик, який вимагає ефективного функціонування системи публічного управління, щоб загроза зовні не зламала країну зсередини [1, с. 46].

Негативні наслідки війни мають як прямий, так і опосередкований вплив на економічну безпеку держави, бо саме війна генерує найбільші загрози фактично за всіма складовими системи національної безпеки, зокрема – і в сфері економічної безпеки. Відповідно, вплив військової агресії на економічну безпеку України потребує пошуку та обґрунтування нових більш ефективних механізмів та інструментів її зміцнення [2, с. 27], в тому числі й в сфері публічного управління. Дослідники відзначають, що урахування комплексу загроз економічній безпеці – небезпечних дій, процесів та явищ у всіх сферах і галузях економіки, розуміння логіки їх розвитку і взаємовпливу в кризових умовах дозволяють сформувати кращі уявлення про засади національної стійкості, що, своєю чергою, спрощує забезпечення заходів та коригування економічної політики держави, орієнтованої на забезпечення кращого стану захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз [3, с.1].

Окремою проблемою є взаємообумовленість і взаємозв'язок різних підсистем в системі національної безпеки, що набуває особливої значущості в умовах невизначеності, конфліктогенності і мілітарного впливу. Мова йде про економічну безпеку, як підсистему національної безпеки держави, її взаємозв'язок і взаємообумовленість з іншими підсистемами – військовою, політичною, соціальною безпекою тощо.

В структурі системи національної безпеки виділяється значна кількість підсистем – різновидів безпеки, що формують її цілісність. Виокремлюють такі підсистеми: політична, соціальна, економічна, військова, науково-технологічна, інформаційна, екологічна, продовольча, гуманітарна, інтелектуальна, техногенна, соціокультурна кібербезпека і безпека інформаційних ресурсів, безпека критичної інфраструктури тощо [4, с.25-34].

Принципово важливо розглядати всі ці види безпеки в органічній цілісності, які взаємопов'язані та впливають одне на одного, а незабезпеченість одного з цих видів ставить під загрозу забезпечення всіх інших. В мирні часи, в періоди стабільного функціонування та розвитку, зазначені аспекти/складові національної безпеки взаємодіють збалансовано, без форс-мажорних руйнівних проявів. Але через форс мажорні обставини, катастрофічні для життєдіяльності людей, спільнот, соціуму цей баланс суттєво порушується, і на перший план виходить той вид безпеки (підсистема), від забезпечення якого починають критично залежати всі інші види. Очевидно, що в умовах повномасштабної збройної агресії пріоритетним стає забезпечення військової безпеки – саме ця підсистема (різновид) національної безпеки стає ключовою і потребує якнайшвидшого забезпечення збалансованості збалансованості з економічною, соціальною тощо. Відповідно, завдання щодо забезпечення військової безпеки стають домінуючими та фактично підпорядковують відповідним пріоритетам всю іншу діяльність, в інших сферах забезпечення національної безпеки. При цьому економічна складова є надзвичайно важливою – «… наразі критично важливо втримати економічний фронт, оскільки він є надійною опорою для перемоги у війні та необхідним фундаментом для відновлення економіки в майбутньому» [5, с.5].

Отже, взаємообумовленість та взаємовплив економічної та військової безпеки відіграє в нинішніх умовах особливу роль для життєдіяльності держави, суспільства, людини. Відповідний вплив відчуває й сфера забезпечення економічної безпеки держави – фактично вся економіка тією чи іншою мірою переходить на військові рейки, стаючи мілітарною економікою. Особливості економічної безпеки в умовах мілітарного впливу обумовлені її підпорядкованістю потребам першочергового забезпечення військової безпеки, що вимагає від системи публічного управління в цих сферах відповідних змін.

У змісті Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни» визначено основне завдання у сфері воєнної безпеки, це – розвиток потенціалу стримування, а безумовним пріоритетом є боєздатні Збройні Сили України, підготовлений і вмотивований військовий резерв та ефективна територіальна оборона, які у поєднанні зі спроможностями інших органів сектору безпеки і оборони здатні завдати таких неприйнятних для противника втрат на землі, у повітрі, на морі та у кіберпросторі, що унеможливить реалізацію його агресивних намірів [6].

Реалізація такої важливої настанови відповідає євроінтеграційним вимогам, спрямовує діяльність в сфері публічного управління й адміністрування у відповідне русло. Серед головних напрямів трансформацій у сфері публічного управління в нинішній період відповідно до євроінтеграційних вимог мають бути: реформування системи стратегічного публічного управління з урахуванням зовнішньополітичного курсу та необхідності подолання кризових явищ у середині країни, спричинених збройною російською агресією; проведення заходів із забезпечення інституційної стійкості та завершення процесу децентралізації [7]. Повернення до мирного життя є головною передумовою для якісних змін у сфері публічного управління і зближення з європейськими стандартами справедливого врядування.

Список використаних джерел

1. Миколюк А. В. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності. Публічне управління і адміністрування в Україні, 2022. № 29. С. 45-48. https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2022.29.8

2. Маслій О., Ківшик О., Котелевець М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. Економічний простір, 2023. №183. С. 25-30. https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4

3. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Експертно-аналітична доповідь. НІСД, 2023. 14 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf (дата звернення: 25.03.2024).

4. Публічне управління та національна безпека: монографія / А.М. Михненко, та ін.; за ред. А. М. Михненка і Н. М. Грущинської. Київ : НАУ, 2019. 340 с.

5. Мазаракі А., Мельник Т. Економічна безпека України в умовах російської агресії. Scientia•fructuosa, 2022. №145(5). С. 4–28. https://doi.org/10.31617/1.2022(145)01

6. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – Безпека країни»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037 (дата звернення: 25.03.2024).

7. Масик Р.І. Вплив євроінтеграційних процесів на сферу публічного управління: загальні аспекти. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування.- Том 34(73). – № 2, 2023. DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.2/13

Чаплінський Ю. М.,
Національний університет «Львівська політехніка»

СТРАТЕГІЇ ВІДНОВЛЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Війна, що переходить у затяжну виснажливу фазу є причиною гуманітарної кризи та економічної нестабільності в Україні. Україна зазнає економічних труднощів, зокрема інфляції, недостатнього рівня заробітної плати та соціального захисту, що безперечно впливає на міграцію робочої сили та рівень мотивації працездатного населення. Своєю чергою, зниження народжуваності та зростання середнього віку громадян призводять до старіння нації, що може створити проблеми з перевантаженням соціальних систем та зменшенням її потенціалу. Такий комплекс проблем ускладнює процеси відновлення трудового потенціалу та залучення інвестицій у сектор економіки.

Перш за все, варто зазначити, що поняття «трудовий потенціал» має низку підходів та визначень, які різняться між собою. На думку Череп А.В., Зубрицької Я.О., трудовий потенціал організації можна визначити як наявні та перспективні можливості трудового колективу організації кількісно й якісно задовольняти її потреби та реалізовувати його цілі найефективнішим чином за наявності відповідного ресурсного забезпечення. Разом з тим, автори зазначають, що сукупність понять цієї категорії варто розглядати на макро-, мезо- та мікрорівнях, оскільки її сутність дещо змінюється й приймає специфічні риси зі зміною об’єкту [3].

Як зазначає Терещенко Д.А., на відміну від трудових ресурсів, що визначають кількість і структуру праці, трудовий потенціал характеризує її якість і потенційні можливості. Якісна характеристика трудового потенціалу країни і регіонів – це система соціально-економічних складників трудової сфери суспільства (демографічний, медичний, освітньо-професійний, економічний, мотиваційний тощо), що перебувають у взаємозв’язку й можуть бути використані для задоволення матеріальних та духовних потреб суспільства [2].

Обелець Т.В. визначає трудовий потенціал як інтегральну динамічну систему, що включає демографічну, економічну та соціальну підсистеми, об'єднані спільністю трудової діяльності. При цьому автор виокремлює окрім традиційних факторів впливу на його розвиток, таких як демографічні та соціально-економічні, такі блоки як соціально-психологічні, інформаційно-інноваційні та екологічні [3]. Безумовно ці групи чинників є особливо актуальними в сучасних умовах. Адже умови війни суттєво обмежують можливості людей знаходити та зберігати роботу, а також впливають на розвиток ринку праці та економіку загалом.

Погіршення безпекової ситуації у воюючих регіонах призводить до зменшення можливостей для зайнятості. Окрім цього вимушена внутрішня та зовнішня міграції спричиняє втрату кваліфікованої робочої сили та розбалансовує демографічний склад населення. Своєю чергою, руйнування інфраструктури ускладнює доступ до робочих місць та можливість отримання освіти та професійної підготовки. Зменшення інвестицій

у розвиток та створення нових робочих місць є ще одним чинником втрати трудового потенціалу країни.

Війна може призвести до стресу та психологічних проблем у населення, що впливає на їхню працездатність та готовність до праці. При цьому вимушена зміна соціального середовища також змінює соціальні взаємини та можливості для зайнятості. Таким чином, ті чинники, котрі спричинені війною, наносять непоправиму шкоду трудовому потенціалу України. І найбільшою проблемою є те, що стратегії його відновлення є довготривалими та потребують великої кількості ресурсів, як фінансових, так і людських.

То ж, як підсумок, згенеруємо ті стратегії, які можна використати для відновлення та розвитку трудового потенціалу України в період повоєнної відбудови України:

- Створення сприятливих умов для природного відтворення населення, таких як програми підтримки молодих сімей, соціальний захист багатодітних сімей, розвиток системи дошкільних закладів, підвищення рівня медичного обслуговування тощо.
- Розвиток програм та проектів з надання підтримки зайнятості, включаючи стимулювання підприємництва, підтримку малих та середніх підприємств, розвиток нових галузей економіки.
- Забезпечення доступу до якісної освіти для всіх верств населення, включаючи розвиток системи професійно-технічної освіти та підвищення рівня освіти в сільських районах.
- Розроблення та впровадження ефективної міграційної політики, спрямованої на залучення та утримання кваліфікованих робочих кадрів, а також на підтримку внутрішньої міграції та реінтеграцію переміщених осіб.
- Підтримка підприємницької діяльності шляхом спрощення адміністративних процедур, зменшення податкового тягаря та надання фінансової підтримки для розвитку бізнесу.
- Підтримка науково-технічного розвитку та інновацій шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, сприяння співпраці між науковими установами та бізнесом.

Ці стратегії спрямовані на створення сприятливих умов для відновлення та розвитку трудового потенціалу України, а також підвищення якості життя населення в умовах війни та соціально-економічних труднощів. Разом з тим, важливо розуміти, що вони є довготерміновими та багаторівневими і важливо перші кроки для їх реалізації робити у найближчій перспективі.

Список використаних джерел

1. Обелець Т.В. (2020). Сучасні детермінанти розвитку трудового потенціалу України. Економіка та держава. № 6, 160-164. Вилучено з http://www.economy.in.ua/pdf/6_2020/30.pdf.

2. Терещенко Д. А. (2019).Трудовий потенціал країни і регіонів: сучасний стан і тенденції розвитку. Теорія та практика державного управління. 2(65), 208-221.

3. Череп А. В., Зубрицька Я. О. (2010). Дослідження сутності економічної категорії «трудовий потенціал» у менеджменті різних рівнів. Вісник Запорізького національного університету. №4(8), 90-96. Вилучено з https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/eco_2010_4/2010_4/090-95.pdf

СЕКЦІЯ 7
БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ Й АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Босак І. М.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ІНФОРМАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ

Одним з основних елементів державної політики в інформаційній сфері є інформаційна інфраструктура, яка є невід'ємною частиною стратегічних інформаційних ресурсів та має велике значення для обороноздатності держави та її інформаційного простору. Відповідно до Закону України "Про Концепцію Національної програми інформатизації", інформаційна інфраструктура включає мережі міжнародного та міжміського зв'язку, комп'ютерні мережі, системи інформаційно-аналітичних центрів, інформаційні ресурси, інформаційні технології, системи науково-дослідних установ з питань інформатизації, виробництво та експлуатацію технічних засобів, систему підготовки фахівців у сфері інформатизації. Інформаційна інфраструктура є складною системою, що складається з таких складових:

- системи виробництва і доведення інформаційних продуктів до споживачів;
- системи виробництва засобів інформаційних технологій;
- системи накопичення і зберігання інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів [1].

Вдосконалення суспільних відносин значною мірою залежить від розвитку інформаційних ресурсів, які є основою для побудови ефективної моделі державного управління. Такі ресурси є одночасно і об'єктом управління, і об'єктом діяльності органів державної влади та їхніх структур. Інформаційні ресурси – це інформаційна інфраструктура та продукти інформаційної діяльності, що циркулюють у ній.

Завданням інформаційної безпеки є протидія інформаційним загрозам та побудова систем захисту власного інформаційного простору, інформаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів держави. Державна політика у сфері інформаційної безпеки є важливим елементом національної безпеки. Вона має ґрунтуватися на системній превентивній діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення гарантій інформаційної безпеки особистості, соціальних груп, суспільства і держави в цілому.

За умов, що склалися перед Українською державою питання інформаційної безпеки та запобігання злочинів проти основ національної безпеки України у воєнний час є важливим і надзвичайно актуальним. Це передбачає, перш за все, здійснення оцінки відповідності інституційної системи державного управління інформаційною

безпекою України завданням адекватного реагування на сучасні виклики та загрози інформаційній безпеці.

Невід'ємним елементом системи забезпечення інформаційної безпеки є «силові відомства». Основним профільним «силовим» відомством з питань інформаційної безпеки, безперечно, є Служба Безпеки України (СБУ) та Служба зовнішньої розвідки (СЗР) України. Законом України визначається, що на СБУ покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, а також до її завдань входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України. В структурі Центрального управління СБУ безпосередньо питаннями інформаційної безпеки займаються наступні функціональні підрозділи:

- інформаційно-аналітичний,
- контррозвідки,
- військової контррозвідки,
- контррозвідувального захисту інтересів держави у сфері інформаційної безпеки.

Також було створено Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, який фокусується на протидії зовнішнім загрозам, мобілізації зусиль держави та неурядових організацій у боротьбі з дезінформацією, швидкому реагуванні на дезінформацію та поширенні українського національного інформаційного продукту. Основними завданнями Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки є:

- розбудова стратегічної комунікації;
- протидія дезінформації та формування стійкості до неї;
- постійне інформування ресурсів Центру про інформаційні атаки на Україну;
- підвищення обізнаності про гібридні загрози;
- підвищення обізнаності про російську агресію на міжнародному рівні;
- регулярне інформування про російську агресію на міжнародному рівні;
- розробка механізмів протидії дезінформації з міжнародними партнерами [2].

Список використаних джерел

1. Закон України Про основи національної безпеки України // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

2. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року "Про Стратегію інформаційної безпеки". 2021 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021 (дата звернення: 27.03.2024).

Тимочко І.О.,
Національний університет «Львівська політехніка»

РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Система реабілітації та реадаптації учасників бойових дій в Україні посилюються за рахунок розширення можливостей масової комунікації. Держава може посилити вплив своїх військових сил і засобів, безпосередньо повідомляючи про намічені цілі. Ефективність цієї комунікації залежить від сприйняття довіри до комунікатора і його здатності виконувати обіцянки або загрозливі дії у спосіб, який буде значущим для культурних норм і ставлення індивідів, на яких він спрямований. Використання будь-якого елемента системи реабілітації та реадаптації учасників бойових дій в Україні має психологічний вимір. Сприйняття сил і засобів армії має основоположне значення для стратегічного стримування. Ефективність стримування та інших стратегічних концепцій залежить від здатності впливати на сприйняття інших. Важливо не плутати психологічний вплив військових операцій із запланованими психологічними операціями, хоча вони можуть бути взаємодоповнюючими, і їх слід передбачати та координувати.

Військові дії передбачають і психологічні операції, запланований процес передачі повідомлень обраним групам, відомим як цільові аудиторії, з метою просування певних тем, які призводять до бажаного ставлення і поведінки, що впливає на досягнення політичних і військових цілей. Цільова аудиторія визначається як «особа або група, відібрані для впливу або нападу за допомогою психологічних операцій». Трьома основними цілями психологічних операцій є:

- послабити волю супротивника або потенційно супротивника цільової аудиторії;
- посилити прихильність дружніх цільових аудиторій;
- заручитися підтримкою та співпрацею аудиторії, яка не заангажована або не визначилася.

З метою забезпечення громадян різними видами психіатричної допомоги та соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень:

- створюють заклади з надання психіатричної допомоги, заклади соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади, та спеціальні навчальні заклади;
- забезпечують належні умови для надання психіатричної допомоги та реалізації прав, свобод і законних інтересів осіб, які страждають на психічні розлади;
- організовують за спеціальними програмами безоплатне спеціальне (корекційне), загальноосвітнє та професійно-технічне навчання осіб, які страждають на психічні розлади;
- створюють підприємства, цехи, дільниці тощо з полегшеними умовами праці для здійснення трудової реабілітації, оволодіння новими професіями та працевлаштування осіб, які страждають на психічні розлади, забезпечення надання їм реабілітаційних послуг у встановленому законодавством порядку;
- організовують місця проживання для осіб, які страждають на психічні розлади і потребують спеціальних умов проживання та (або) втратили соціальний зв’язок;

- поліпшують житлові умови осіб, які страждають на психічні розлади, в установленому законодавством порядку;

- забезпечують виконання загальнодержавних та інших програм у сфері надання психіатричної допомоги та соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади;

- забезпечують відповідно до закону надання соціальних послуг особам, які страждають на психічні розлади, здійснюють відповідно до законів інші заходи щодо соціального та правового захисту осіб, які страждають на психічні розлади [1].

Для організації «… ефективної реабілітації та реадаптації доцільно змінити суспільне сприйняття соціального захисту шляхом відходу від системи пільгового забезпечення та просування принципів підвищення спроможностей; стимулювання самозабезпечення, економічної та соціальної незалежності, підвищення освітнього рівня особи; забезпечити право на соціальний захист кожного учасника антитерористичної операції на період реабілітації та реадаптації» [2].

Система реабілітації та реадаптації учасників бойових дій в Україні має базуватися на таких критеріях:

- емоційні стимули. Вони викликають миттєвий емоційний відгук;

- фізичні стимули (розмір, колір і форма символів). Вони самі по собі не викликають активації. Однак вони підсилюють меседж;

- інтелектуальні стимули (несподіванка, необхідність або протиріччя). Вони втягують спостерігача в продукт.

Аналіз основних принципів соціального захисту вказує на те, що їх втілення відбувається через заходи, які мають на меті реадаптацію через посилення власної можливості самозабезпечення, професійного розвитку, діяльності та економічної незалежності. Відповідно до такої мети, держава запровадила використання діючих бюджетних програм, впроваджує нові програми, метою яких є «…забезпечення відновлення і підвищення професійної кваліфікації та перекваліфікації учасників бойових дій, сприяння отриманню ними вищої та післядипломної освіти». Оптимізацію державного управління за напрямами дії Програми з одночасним підвищенням якості реабілітаційних послуг і послуг з реадаптації пропонується забезпечити шляхом залучення відповідних фахівців до процесу прийняття рішень щодо формування норм і правил надання реабілітаційних послуг. Разом з тим повинно бути забезпечене чітке розмежування зон відповідальності суб'єктів такого процесу: органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань, міжнародних організацій, юридичних осіб незалежно від форми власності, які надають реабілітаційні послуги [2].

Перспектива розвитку системи реабілітації та реадаптації учасників бойових дій в Україні як ефективна державна політика передбачає вдосконалення нормативно-правових актів у цій сфері, запровадження новітніх методологій, розвиток електронного урядування та адміністрування. Тому державна політика була спрямована запровадження та розвиток "єдиного вікна", через яке є можливості якісного та швидкого забезпечення потреб учасників бойових дій. Тому електронна врядування допомагає суттєво зменшити паперовий документообіг, зменшити кількість необхідного персоналу для реалізації політики.

Запровадження інструментів електронного урядування та адміністрування, а також міжвідомчих електронних протоколів, удосконалення принципів організації та роботи Єдиного державного реєстру учасників бойових дій, розроблення та запровадження єдиної системи адміністрування потреб ветеранів сприятиме створенню умов для забезпечення ефективної міжвідомчої координації, оперативного прийняття рішень та моніторингу потреб учасників бойових дій та членів їх сімей.

Проведення організованої інформаційної кампанії з активним залученням громадськості та засобів масової інформації, спрямованої на інформування про можливості, повинно підвищити рівень поінформованості про можливості отримання реабілітаційних послуг, а також сприяти конструктивній взаємодії учасників бойових дій, членів їх сімей з центральними органами виконавчої влади, уповноваженими реалізовувати державну політику у сфері соціального захисту, та забезпечення реабілітаційними послугами учасників антитерористичної операції. Залучення громадських об'єднань сприятиме самоорганізації ветеранів, підвищенню загального рівня соціальної відповідальності суспільства, якості наданих соціальних послуг, а також забезпечуватиме підвищення ефективності використання коштів державного та місцевого бюджетів. Досвід співпраці з міжнародними організаціями дає підстави для позитивного оцінювання реальних можливостей ресурсного забезпечення [3].

Список використаних джерел

1. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 №1489-II. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text.

2. Про схвалення Концепції Державної цільової програми з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реадаптації учасників антитерористичної операції та осіб, які брали участь у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, на період до 2022 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 №475-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2017-%D1%80#Text.

3. Концепція Державної цільової програми з фізичної, медичної, психологічної реабілітації і соціальної та професійної реадаптації учасників антитерористичної операції на період до 2022 року : розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 475-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/250138251.

Чорний І.О.,
Національний університет «Львівська політехніка»

DATA CLASSIFICATION AS PART OF ZERO TRUST APPROACH

In recent years, the rapid advancement of technology and the increasing sophistication of cyber threats have necessitated a paradigm shift in cybersecurity strategies. One such approach gaining traction is the Zero Trust model, which challenges the traditional notion of trusting entities inside a network perimeter. At the heart of the Zero Trust framework lies data

classification, a crucial aspect that ensures sensitive information is appropriately protected based on its level of importance and sensitivity. By categorizing data into different tiers according to its value and risk level, organizations can implement granular access controls and monitoring mechanisms, thereby reducing the potential impact of data breaches. This essay explores the concept of data classification as a fundamental component of the Zero Trust approach, highlighting its significance in safeguarding critical assets and mitigating cybersecurity risks.

Understanding the Zero Trust approach is crucial in enhancing organizational cybersecurity measures. Zero Trust operates under the principle of 'never trust, always verify,' implying that no entity, whether internal or external, should be automatically granted access to sensitive data or systems. This approach requires continual verification of all individuals and devices trying to connect to the network, regardless of their location. Implementing a Zero Trust model involves strategies such as network segmentation, least privilege access controls, and continuous monitoring of network traffic for anomalies. By assuming that all entities are potential threats until proven otherwise, Zero Trust minimizes the risk of unauthorized access and data breaches within an organization. Ultimately, adopting a Zero Trust approach strengthens overall security posture and mitigates the vulnerabilities associated with traditional perimeter-based security measures. As organizations face increasingly sophisticated cyber threats, the Zero Trust model offers a proactive and resilient defense mechanism against potential attacks [1].

Data classification plays a crucial role in the implementation of a Zero Trust security model. By categorizing data based on its sensitivity and importance, organizations can determine the appropriate level of security controls to apply. This process enables a more targeted approach to securing critical information, ensuring that resources are allocated efficiently to protect against potential threats. Moreover, data classification facilitates the identification of data flows within an organization, allowing for the establishment of clear boundaries and access policies. This level of granularity enhances the overall security posture of an organization by reducing the attack surface and limiting the exposure of sensitive information to unauthorized users. Incorporating data classification as part of the Zero Trust framework creates a robust security foundation that aligns with the principle of least privilege, emphasizing the importance of restricting access based on business requirements and data sensitivity levels. In essence, data classification serves as a cornerstone in the successful implementation of a Zero Trust security strategy, safeguarding valuable assets and mitigating cybersecurity risks effectively [2].

Implementation of data classification within a Zero Trust framework is a crucial step in enhancing security measures. By categorizing data based on its sensitivity and importance, organizations can streamline access controls and implement stricter security measures where necessary. Data classification ensures that resources are allocated efficiently, focusing on protecting critical assets [3]. This process involves identifying data types, labeling them accordingly, and enforcing policies that dictate who can access, modify, or share the data. With a clear classification structure in place, organizations can enforce rigorous controls that align with their security policies. This proactive approach minimizes the risk of data breaches and insider threats by limiting access to sensitive information only to authorized personnel [4].

Overall, implementing data classification as part of a Zero Trust approach strengthens overall cybersecurity posture and helps organizations safeguard their most valuable assets.

Challenges and considerations in data classification for a Zero Trust architecture are crucial aspects that organizations must carefully navigate. One significant challenge is the complexity of data types and sources, making it arduous to create a comprehensive classification framework that covers all scenarios. Additionally, the dynamic nature of data, wherein it constantly evolves and changes locations, poses a difficulty in maintaining accurate classifications. Another consideration is the potential resistance from employees towards stringent data classification policies, as it might impede their workflow and productivity. Moreover, the reliance on manual methods for data classification can be error-prone and time-consuming, emphasizing the need for automated tools and technologies to streamline the process efficiently [5]. Addressing these challenges and considerations is vital for the successful implementation and maintenance of a robust data classification system within the Zero Trust model.

In conclusion, data classification plays a crucial role in implementing a zero trust approach within organizations. By categorizing data based on its sensitivity and importance, organizations can effectively apply the principle of least privilege and restrict access to only those who need it. This proactive approach to security helps prevent insider threats and unauthorized access to critical information. Additionally, data classification enables organizations to prioritize their security measures and allocate resources efficiently based on the level of risk associated with each data type. Furthermore, by continuously monitoring and updating data classification policies, organizations can adapt to evolving threats and ensure the ongoing protection of their sensitive information. Overall, data classification is a fundamental component of a successful zero trust strategy, providing organizations with the necessary framework to enhance their cybersecurity posture and mitigate potential risks effectively.

1. National Institute of Standards and Technology (NIST), NIST Special Publication (SP) 800-207, Zero Trust Architecture, August 2020

2. National Institute of Standards and Technology (NIST), DATA CLASSIFICATION PRACTICES, Facilitating Data-Centric Security Management, July 2021

3. Richard Searle, P. Gururaj, S. Gaikwad, Kiran Kannur, "Secure federated machine learning with flexible topology and distributed privacy controls", 2023, p. 125420-125420-7

4. National Institute of Standards and Technology (NIST), NIST Special Publication (SP) 1800-39, Implementing Data Classification Practices, April 25, 2023

5. Kris Hermans, "Mastering Zero trust" Cybellium Ltd

СЕКЦІЯ 8
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІНСЬКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Бачинський О.І.,
Національний університет «Львівська політехніка»

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ

У контексті сучасного управління проєктами, штучний інтелект (ШІ) надає значні переваги, сприяючи ефективності, точності та адаптивності проєктних процесів. За допомогою штучного інтелекту можна спростити управління проєктами, я також налагодити процеси управління.

Можна виділити чотири основні аспекти застосування штучного інтелекту в проєктному менеджменті, кожен з яких відкриває нові можливості для покращення процесів і стратегій. Перший аспект полягає у використанні алгоритмів машинного навчання для оптимізації прийняття рішень, що дозволяє значно підвищити точність аналізу великих обсягів даних [2]. Другий – це прогнозування та розпізнавання ризиків, де ШІ аналізує історичні дані та тенденції для ідентифікації потенційних загроз [3]. Третій аспект – автоматизація та покращення рутинних процесів, які включають трекінг часу, розподіл ресурсів, та генерацію звітів, звільняючи ресурси команди для зосередження на складніших задачах [5]. Нарешті, четвертий напрямок полягає у підвищенні залученості та співпраці стейкхолдерів за допомогою ШІ, який сприяє кращому розумінню потреб і взаємодії всіх учасників проєкту [1]. Кожен з цих напрямків використання штучного інтелекту в проєктному менеджменті відкриває шлях до більш інноваційних, гнучких та ефективних підходів у управлінні проєктами.

В управлінні проєктами також можна використовувати гібридний підхід. Дослідження, проведене Нікосом Канакарісом, Нікосом Каракапілідісом та Алексісом Лазанасом [2], фокусується на вдосконаленні управління проєктами через інноваційне поєднання методів машинного навчання і операційних досліджень. Ця робота пропонує гібридний підхід, який інтегрує прогностичні можливості машинного навчання зі стратегічною направленістю алгоритмів операційних досліджень. Така комбінація може бути корисною у плануванні, моніторингу та виконанні ключових завдань управління проєктами, включаючи розподіл ресурсів, призначення завдань і оцінку тривалості завдань.

Підхід до управління проєктами використовуючи машинне навчання може значно покращити якість, дозволяючи фокусуватися на творчих аспектах роботи, в той час як оптимізація та аналіз великих даних відбуваються автоматично. Водночас, існують певні обмеження та виклики, пов'язані з реалізацією такого гібридного підходу.

Штучний інтелект значно впливає на управління проєктами, підкреслюючи свій потенціал у поліпшенні цієї сфери. Він демонструє здатність позитивно впливати на ключові

аспекти управління проєктами, включаючи розподіл ресурсів, прогнозування ризиків, планування, оцінку вартості та оптимізацію комунікаційних процесів. Наприклад, використання ШІ у розподілі ресурсів та зниженні витрат на проєкти дозволяє краще управляти ризиками та підвищувати ефективність проєктів.

Для кращої взаємодії всіх учасників проєкту, можна використати керованих чатботів. Такі чатботи можуть підсилити залученість стейкхолдерів у складних проєктах через покращення комунікації, підвищення задоволення стейкхолдерів та краще досягнення цілей проєкту. Ключові переваги керованих чатботів, такі як надання швидких, персоналізованих відповідей, які сприяють ефективності обміну інформацією. Однак також існують виклики, наприклад, необхідність розвинутих здібностей обробки природної мови і потенційні ризики, пов'язані з надокучливістю чатботів [1].

Можна також розглянути ширшу роль штучного інтелекту в управлінні проєктами, включаючи машинне навчання, аналітику передбачень і обробку природної мови, як інструменти, що трансформують способи планування, виконання і моніторингу проєктів.

У рамках дослідження штучного інтелекту в управлінні проєктами, важливим аспектом є увага до викликів та обмежень, які супроводжують його застосування. Однією з ключових перешкод є якість даних, адже для точності та надійності прогнозів необхідні точні та повні вхідні дані. Неправильне або неповне введення даних може призвести до упереджених результатів, що вимагає від керівників проєктів забезпечити належне керування даними на всіх етапах проєкту. Ще одним із важливих викликів, який супроводжує використання штучного інтелекту в управлінні проєктами, є забезпечення прозорості рішень, які приймають ШІ-моделі. Деякі складні моделі, особливо ті, що базуються на глибокому навчанні, можуть мати складну внутрішню структуру, через що важко зрозуміти логіку їхніх висновків. Це створює необхідність для керівників проєктів зрозуміти і довіряти рішенням, які приймаються на основі ШІ, і вимагає додаткових зусиль для забезпечення чіткого пояснення результатів, отриманих з допомогою ШІ. Крім того, існують етичні погляди, пов'язані з впливом ШІ на робочі місця та потенційними упередженнями в навчальних даних, що вимагають обережного підходу та уваги до соціальних наслідків. Нарешті, вартість впровадження ШІ в управлінні проєктами також є значним чинником, особливо для організацій з обмеженими ресурсами, що підкреслює необхідність оцінки витрат і вигод від впровадження AI-технологій [4].

Завдяки штучному інтелекту у сфері управління проєктами з'являються нові можливості для підвищення продуктивності, точності прогнозів та ефективності комунікації, що відкриває нові перспективи для успішної реалізації проєктів.

Список використаних джерел

1. Herat Joshi. Artificial Intelligence in Project Management: A Study of The Role of Ai-Powered Chatbots in Project Stakeholder Engagement. Indian Journal of Software Engineering and Project Management (IJSEPM). ISSN: 2582-8339 (Online), Volume-4 Issue-1, January 2024. http://doi.org/10.54105/ijsepm.B9022.04010124

2. Kanakaris, N., Karacapilidis, N., Lazanas, A.: On the advancement of project management through a flexible integration of machine learning and operations research tools. In: 8th International Conference on Operations Research and Enterprise Systems (ICORES), Prague, pp. 362–369 (2019)

3. Zaher Mundher Yaseen, Zainab Hasan Ali, Sinan Q., Nadhir Al-Ansari 4. Prediction of Risk Delay in Construction Projects Using a Hybrid Artificial Intelligence Model. 2020, 12(4), 1514; https://doi.org/10.3390/su12041514

4. Shoushtari, F., Daghighi, A., & Ghafourian, E. (2024). Application of Artificial Intelligence in Project Management. International Journal of Industrial Engineering and Operational Research, 6(2), 49-63. Retrieved from https://bgsiran.ir/journal/ojs-3.1.1-4/index.php/IJIEOR/article/view/89

5. How Artificial Intelligence Can Improve Project Management. Reggie Baker-October 21, 2021-8 URL: https://www.ntaskmanager.com/blog/how-artificial-intelligence-can-improve-project-management/ (дата звернення: 12.03.2024).

Петренко Д. О., Кривенчук Ю. П.,
Національний університет «Львівська політехніка»

НАПРЯМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТАХ

Сучасний прогрес у галузі штучного інтелекту (ШІ) відкриває нові можливості для розвитку та застосування безпілотних літальних апаратів (БПЛА), відомих також як дрони. Основні категорії ШІ, зокрема машинне навчання, нейронні мережі, та алгоритми оптимізації, можуть бути застосовані для розв'язання низки завдань, пов'язаних з поліпшенням функціональності та ефективності БПЛА.

Одним з напрямків використання ШІ у розвитку БПЛА є генеративний дизайн. Застосування генеративних змагальних мереж (GAN) дозволяє автоматизувати процес створення оптимальних конструкцій дронів, враховуючи специфічні вимоги до аеродинаміки, ваги та міцності. Це не тільки спрощує процес розробки, але й сприяє інноваціям у конструкції БПЛА [1].

Навчання з підкріпленням (RL) є ще однією важливою технологією, що знаходить застосування у БПЛА, особливо для покращення стабілізації польоту та ефективності виконання маневрів. Завдяки RL дрони можуть самостійно вчитися знаходити оптимальні параметри управління в реальному часі, адаптуючись до змінних умов оточення [2] [3].

Використання генеративних алгоритмів може також значно покращити стабільність роботи сенсорів БПЛА. Шляхом генеративного доповнення даних ШІ дозволяє створювати реалістичні сценарії випробувань для калібрування сенсорів, що забезпечує вищу точність даних у реальних польотних умовах [4].

В області комп'ютерного зору, конволюційні нейронні мережі (CNN) застосовуються для обробки та інтерпретації зображень та відео з камер БПЛА. Це дозволяє дронам виконувати складні завдання, такі як розпізнавання об'єктів, слідкування за цілями та навігація без людського втручання [5] [6].

Алгоритми керування роєм, зокрема метод рою часток (PSO) дозволяють координувати дії множини БПЛА, імітуючи природні процеси соціальної взаємодії, такі як

роїння птахів або риб. Це забезпечує ефективне розподілення задач між дронами, оптимізацію маршрутів та підвищення загальної ефективності місій безпілотників. Застосування алгоритмів оптимізації та машинного навчання дозволяє рояям дронів адаптуватися до змінних умов в реальному часі, забезпечуючи високу стійкість і надійність виконання завдань [7] [8].

Великі дані та аналітика допомагають пілотам БПЛА швидше приймати рішення на основі аналізу об'ємних даних з різноманітних джерел. Алгоритми машинного навчання, зокрема методи глибокого навчання, можуть обробляти та аналізувати величезні масиви інформації, забезпечуючи пілотам дронів доступ до важливої інформації в режимі реального часу [9] [10].

Застосування ШІ також відкриває шлях для автономного прийняття рішень БПЛА. Складні алгоритми машинного навчання дозволяють дронам самостійно визначати маршрути, ухилятися від перешкод, виконувати завдання пошуку та рятування або агротехнічні операції без безпосереднього керування з боку оператора. Це підвищує ефективність використання БПЛА у важкодоступних або небезпечних для людей зонах [11].

Проблеми, які можуть бути вирішені за допомогою ШІ в БПЛА, включають покращення точності навігації, оптимізацію споживання енергії, забезпечення безпеки польотів у складних метеорологічних умовах та зниження ризику зіткнень. Використання ШІ для аналізу та управління даними сенсорів допомагає підвищити надійність роботи дронів, зменшуючи імовірність помилок або аварій.

Загалом, інтеграція технологій штучного інтелекту в розробку та експлуатацію БПЛА відкриває величезні перспективи для підвищення їхньої ефективності, адаптивності та безпеки. Використання ШІ може суттєво зменшити вартість та час, необхідні для розробки дронів, забезпечуючи при цьому високу якість та надійність БПЛА. Автоматизація процесів управління та навігації, покращення точності датчиків і сенсорів, оптимізація маршрутів та забезпечення ефективної взаємодії між дронами в рої є ключовими аспектами, де ШІ може відіграти вирішальну роль.

Штучний інтелект також відкриває нові можливості для використання БПЛА у сферах, де раніше їх застосування було обмежене або неможливе. Це включає моніторинг навколишнього середовища, агрокультурні операції, пошук та рятування, безпеку та спостереження, дослідження та розвідку. Завдяки можливостям ШІ, дрони можуть виконувати завдання з вищою точністю та ефективністю, адаптуючись до різноманітних умов і сценаріїв використання.

Тим не менш, інтеграція ШІ у БПЛА також ставить перед розробниками та регуляторами нові виклики, особливо у сфері безпеки, приватності та етики. Важливо забезпечити, щоб системи ШІ в БПЛА були надійними, прозорими та зрозумілими для користувачів, а також щоб вони дотримувалися етичних норм і законодавства. Це вимагає розробки стандартів та протоколів, які забезпечуватимуть безпечне та відповідальне використання ШІ в БПЛА.

У підсумку, застосування штучного інтелекту в безпілотних літальних апаратах має потенціал радикально трансформувати цю галузь, пропонуючи нові рівні ефективності, безпеки та можливостей для інновацій. Однак успіх цієї інтеграції залежить від

здатності індустрії та регуляторів адаптуватися до швидкого розвитку технологій ШІ, забезпечуючи при цьому дотримання високих стандартів безпеки та етики.

Список використаних джерел

1. *J. Bright, R. Suryaprakash, S. Akash та A. & Giridharan, «Optimization of quadcopter frame using generative design and comparison with DJI F450 drone frame,» в IOP Conference Series: Materials Science and Engineering, 2021.*

2. *Y. Kryvenchuk, D. Petrenko, D. Cichoń, Y. Malynovskyy та T. Helzhynska, «Selection of Deep Reinforcement Learning Using a Genetic Algorithm,» в 6th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2022), Gliwice, Poland, 12–13 May 2022.*

3. *Д. Петренко та Ю. Кривенчук, «Система стабілізації положення дрону з використанням навчання з підкріпленням,» Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Технічні науки, 2022.*

4. *Petrenko, Y. Kryvenchuk та V. Yakovyna, «Enhancing Data Discretization for Smoother Drone Input Using GAN-Based IMU Data Augmentation,» Drones, т. 7, № 7, p. 463, 2023.*

5. *J. A. Cocoma-Ortega та J. Martinez-Carranza, «A cnn based drone localisation approach for autonomous drone racing,» в 11th International Micro Air Vehicle Competition and Conference, 2019.*

6. *M. A. Arshad, S. H. Khan, S. Qamar, M. W. Khan, I. Murtza, J. Gwak та A. Khan, «Drone navigation using region and edge exploitation-based deep CNN,» IEEE Access, т. 10, pp. 95441-95450, 2022.*

7. *L. Zheng, G. Xu та W. Chen, «Using Improved Particle Swarm Optimization Algorithm for Location Problemof Drone Logistics Hub,» в Computers, Materials & Continua, 2024.*

8. *T. Xiong, F. Liu, H. Liu, J. Ge, H. Li, K. Ding та Q. Li, «Multi-drone optimal mission assignment and 3D path planning for disaster rescue,» Drones, т. 7, № 6, p. 394, 2023.*

9. *R. I. Da Silva, J. D. C. V. Rezende та M. J. F. Souza, «Collecting large volume data from wireless sensor network by drone,» Ad Hoc Networks, № 138, p. 103017, 2023.*

10. *U. ur Rehman, T. Iqbal, S. Hussain, M. J. M. Cheema та F. B. A. Iqbal, «Drone and Robotics Roadmap for Agriculture Crops in Pakistan: A Review,» Environmental Sciences Proceedings, т. 23, № 1, p. 39, 2023.*

11. *Bogyrbayeva, T. Yoon, H. Ko, S. Lim, H. Yun та C. Kwon, «A deep reinforcement learning approach for solving the traveling salesman problem with drone,» Transportation Research Part C: Emerging Technologies,* № 148, p. 103981, 2023.

Янишівський М.М.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ

13 березня 2023 р. Європейський парламент прийняв Акт про штучний інтелект (ШІ), що означило черговий крок в напрямку до появи першого у світі спеціалізованого закону у цій сфері. Згідно з проєктом Акту про ШІ під штучним інтелектом слід розуміти «програмне забезпечення здатне для певного набору визначених людиною цілей генерувати такі результати, як контент, прогнози, рекомендації або рішення, що впливають на середовище, з яким вони взаємодіють» [1]. Питання регулювання ШІ є надзвичайно актуальним з огляду на стрімкий розвиток технологій, зокрема появу та широке розповсюдження генеративних моделей ШІ таких як ChatGPT, ризиків, які породжує технологія ШІ та європейську інтеграцію України, що зобов'язує орієнтуватися на європейське регулювання у таких сферах як функціонування цифрового ринку.

Наявне регулювання. В Україні наразі відсутнє специфічне регулювання ШІ. Крім того, робота над системним регулюванням не ведеться з огляду на орієнтацію на майбутню імплементацію норм європейського Акту про ШІ, що відображено у Дорожній карті з регулювання ШІ, представленій наприкінці 2023 року Міністерством цифрової трансформації [2]. Тим не менше, питання врегулювання ШІ викликає значний інтерес у науковому середовищі, а окремі питання, які стосуються авторського права, вже відображені в українському законодавстві.

Так, однією із найпопулярніших тем у правовій доктрині є питання можливої правосуб'єктності ШІ. Існують навіть пропозиції наділити ШІ схожим обсягом суб'єктності за аналогією з юридичною особою та ввести такого суб'єкта права як «електронну особу» [3, с.123]. Однак за чинною концепцією української цивілістики, ШІ слід розглядати виключно як об'єкт цивільних правовідносин, тобто як об'єкт права власності, який можна відчужити чи об'єкт права інтелектуальної власності, що створений в результаті творчої діяльності людини [4, с.76].

Питання правосуб'єктності ШІ визначає і рамки відповідальності за шкоду спричинену ШІ. Українські юристи вважають, що володілець системи ШІ несе відповідальність за заподіяну нею шкоду на тих самих підставах, що і за діяльність, пов'язану з джерелом підвищеної небезпеки незалежно від вини. Також до відповідних правовідносин необхідно застосовувати й законодавство про захист прав споживачів [5, с.130]. Більше того, концепція оновлення Цивільного кодексу України передбачає доповнення глави 82 щодо спеціальних деліктів положеннями про відшкодування шкоди, завданої шкідливим програмним забезпеченням, робототехнікою та штучним інтелектом [6, с.274].

Єдиною сферою, де вже українське законодавство враховує сучасні реалії використання ШІ є сфера авторського права. Так, вкінці 2022 р. було внесено зміни до Закону України «Про авторські та суміжні права» та введено таку категорію, як неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою. Це об'єкт, що відрізняється новизною

(не оригінальністю, оскільки це притаманно об'єктам створеним людиною) від наявних подібних об'єктів (в тому числі об'єктів авторського права) та був утворений без безпосередньої участі фізичної особи. Суб'єктами майнових прав та такий неоригінальний об'єкт є володільці комп'ютерних програм, правомірні користувачі комп'ютерної програми (за ліцензійним договором) або ж питання прав встановлюється договором [7, с.89-92].

Також актуальним питанням регулювання є проблема захисту конфіденційних даних з огляду на ризики збереження даних при використанні моделей ШІ. Так, відомо, що багато великих корпорацій забороняють своїм працівникам використовувати генеративний ШІ [8], а в березні 2023 року регуляторний орган Італії заборонив використання в країні ChatGPT через недостатню безпеку даних [9]. Чинний закон України «Про захист персональних даних» не враховує особливості використання ШІ, але з огляду на положення Угоди про асоціацію з ЄС, де Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити європейські стандарти захисту персональних даних, а також екстериторіальністю дії Загального регламенту про захист даних в ЄС (GDPR), при використанні ШІ слід орієнтуватися саме на GDPR [10, с.11-12].

Міжнародний досвід. Незважаючи на активну роботу багатьох країн над регулюванням ШІ, станом на початок 2024 року відсутнє системне законодавче регулювання у більшості юрисдикцій, хоча в таких державах як Японія, Ізраїль, США та Канада ведеться робота над розробкою спеціалізованого законодавства. Загальноприйнятою практикою є поступовий підхід через запуск національних стратегій та політик етики замість поспішного впровадження законів [11]. Окремі країни, такі як Китай, регулюють конкретні випадки використання ШІ, наприклад генеративні моделі, такі як ChatGPT. Так, у Китаї провайдери генеративних ШІ-сервісів мають пройти оцінку безпеки та отримати адміністративні дозволи, при цьому генеративні моделі повинні дотримуватися соціалістичних цінностей [12].

Важливо, однак підкреслити, що використання міжнародного досвіду регулювання ШІ поза ЄС для України може мати лише фрагментарний чи обмежений потенціал, позаяк саме на європейські законодавчі рамки регулювання ШІ повинна опиратися Україна як і в статусі кандидата на вступ до ЄС, так і після набуття повноправного членства.

Перспективи правового регулювання ШІ Україні визначаються насамперед правовою рамкою, що запропонує ЄС, коли остаточно буде прийнятий та набере чинності Акт про ШІ. Це зумовлено тим, що Акт про ШІ має форму регламенту ЄС, тобто є актом прямої дії, що є обов'язковим у повному обсязі та підлягає прямому застосуванні в усіх державах членах ЄС. Незважаючи на те, що Україна ще не є членом ЄС, саме такий підхід, зорієнтований на Акт про ШІ, був підтриманий Дорожньою картою з регулювання ШІ в Україні з метою, по-перше, поступової імплементації Акту про ШІ в українське законодавство, як однієї з ключових умов євроінтеграції в цифровій сфері, а також забезпечення конкурентоспроможності українського бізнесу на європейському ринку [2, с.2-3].

Акт про ШІ стане першою у світі єдиною юридичною базою для регулювання ШІ, що буде застосовуватися в межах ЄС, і ймовірно стане взірцем для інших частин світу

подібно до того, як GDPR став взірцем у сфері захисту персональних даних. Акт про ШІ поділяє системи ШІ на 4 групи залежно від рівня потенційного ризику, на який вони можуть наражати користувачів та суспільство: (1) системи з неприпустимим ризиком (їх використання забороняється), (2) з високим ризиком (щодо використання яких встановлюють жорсткі вимоги), (3) з обмеженим ризиком (встановлюють лише вимоги щодо прозорості), (4) з мінімальним ризиком (не передбачається будь-яких обмежень використання) [1]. Для забезпечення дотримання цих вимог Акт про ШІ передбачає створення Ради ЄС з питань ШІ та можливість накладення штрафів до 6% глобального обороту компанії за порушення регулювань [12, с.17].

Окрім проєкту Акту про ШІ, в ЄС також було розроблено проєкт директиви щодо відповідальності ШІ, що пропонує запровадити принцип об'єктивної відповідальності для операторів ШІ систем з високим ризиком, тобто, оператори будуть нести відповідальність за будь-яку шкоду, заподіяну їхніми системами ШІ, незалежно від вини [13].

Також варто зазначити, що прийнята Кабінетом Міністрів України в 2020 р. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні також ставить за мету врегулювання ШІ, однак орієнтується не на право ЄС, а на програмні документи Ради Європи, що на нашу думку, не повною мірою відображає державну стратегію регулювання ШІ.

Висновки. Питання регулювання ШІ є надзвичайно актуальним для України з огляду широке використання ШІ, зокрема генеративних моделей, а також потенційних ризиків, які несе в собі технологія. Станом на початок 2024 р. в Україні не існує системного регулювання ШІ, за винятком окремих аспектів пов’язаних з авторським правом. Разом з тим державна стратегія передбачає орієнтацію на майбутнє регулювання в ЄС, зокрема на Акт про ШІ, що пов’язано з майбутнім вступлм України до ЄС та відповідно імплементації європейського права.

Список використаних джерел

1. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on laying down harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52021PC0206 (дата звернення: 01.04.2024).

2. Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні. Міністерство цифрової трансформації України URL: https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/Дорожня_карта_з_регулювання_ШІ_в_Україні_compressed.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

3. Радутний О. Е. Суб’єктність штучного інтелекту у кримінальному праві / О. Е. Радутний // Право України. – 2018. – № 1. – С. 123-136.

4. Парамонова О.Ю., Варава І.П. Місце штучного інтелекту в системі права // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – К.: НАУ, 2023. – № 3(68). – С. 73-80.

5. Стефанишин Н. М. Штучний інтелект в системі об’єктів цивільних прав /Н. М. Стефанишин, Т. Я. Схаб-Бучинська // Аналітично-порівняльне правознавство. - Ужгород, 2023,N N 3.-С.126-131

6. Шишка Н.В. Щодо відшкодування шкоди, завданої використанням технологій штучного інтелекту: стан правового регулювання в Україні та досвід ЄС. Проблеми цивільного права та процесу : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й

річниці від дня народження О. А. Пушкіна (м. Вінниця, 19 трав. 2023 р.). Вінниця : ХНУВС, 2022. с. 272-279

7. Дорошенко О., Тарасенко Л. Право sui generis на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою: новели правового регулювання. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2023. № 3. С. 87–96.

8. Mok A. Amazon, Apple, and 12 other major companies that have restricted employees from using ChatGPT. Business Insider. URL: https://www.businessinsider.com/chatgpt-companies-issued-bans-restrictions-openai-ai-amazon-apple-2023-7#apple-said-ai-could-lead-to-a-potential-leak-of-confidential-data-1 (дата звернення: 01.04.2024).

9. Поліковська Ю. Італійський регулятор виявив, що ChatGPT порушує правила захисту даних Європейського Союзу. ms.detector.media. URL: https://ms.detector.media/internet/post/34109/2024-02-01-italiyskyy-regulyator-vyyavyv-shcho-chatgpt-porushuie-pravyla-zakhystu-danykh-ievropeyskogo-soyuzu/ (дата звернення: 01.04.2024).

10. Шадська У. Права людини в епоху штучного інтелекту: виклики та правове регулювання. EU4DigitalUA. URL: https://eu4digitalua.eu/wp-content/uploads/2024/02/guia_ukr_5.pdf (дата звернення: 01.04.2024).

11. Global AI Law and Policy Tracker. International Association of Privacy Professionals. URL: https://iapp.org/resources/article/global-ai-legislation-tracker/ (дата звернення: 01.04.2024).

12. Янишівський М. М., Янишівський Т. Я. Політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту: програмні документи, законодавство та практика Суду ЄС // Електронне наукове видання "Публічне адміністрування та національна безпека". — 2023. — №6. URL: https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-6-9026 (дата звернення: 01.04.2024)

13. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on adapting non-contractual civil liability rules to artificial intelligence (AI Liability Directive). URL: https://commission.europa.eu/system/files/2022-09/1_1_197605_prop_dir_ai_en.pdf (дата звернення: 01.04.2024)

СЕКЦІЯ 9
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ

Вінярський Б.І.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ВИДИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ, ЇХ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ

Підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, зокрема експортні чи імпортні операції задіяні в реалізації митного контролю, який провадиться відповідними працівниками митниці із дотриманням митного законодавства. Порядок і процедури проведення митного контролю обумовлюються його видами.

В Україні митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. Згідно Митного кодексу України митний контроль реалізується у відповідних формах [1]: перевірки документів та відомостей при переміщенні товарів, транспортних засобів в комерційних цілях (види документів, які подаються та/або заповнюються при проведенні перевірки документів залежать від виду транспорту, яким здійснюється перетин митного контролю); митного огляду в розрізі його видів (товарів, транспорту, ручної поклажі, особистого огляду громадян); обліку товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України; усного опитування громадян та посадових осіб підприємств; огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі; перевірки обліку товарів, що переміщуються через митний кордон та/або перебувають під митним контролем; проведення документальних перевірок з питань митної справи; направлення запитів до інших державних інституційних органів, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів; пост-митний контроль.

Окремі із зазначених форм митного контролю можуть застосовуватися поєднано, деякі форми – застосовуються скоріше як виключення, тобто при настанні певної неординарної обставини. Так наприклад, особистий огляд громадян проводиться вкрай рідко, лише тоді коли виникли відповідні обставини (особа вчинила / вчиняє адміністративне правопорушення; особа, яка проходить митний контроль має характерні ознаки правопорушення на тілі, одязі тощо), за яких він реалізується.

При проведенні митного контролю облікові дії реалізують відповідні працівники митниці. Для забезпечення належного його проходження підприємства, які зацікавлені в своєчасності та безперешкодності проходження митного контролю підготовлюють та подають документи до митних органів, сплачують мито, митні збори та податки, забезпечують перевірку транспортних засобів і товарів, що перетинають митний кордон.

При проходженні митного контролю підприємства заповнюють декларацію, яка є основним документом у відповідності з яким підприємства відображають в обліку товари, які перетинають митний кордон. При митному оформленні перед його початком підприємства сплачують мито і митні платежі, після цього відбуваються процедури з митного оформлення. Нарахування митними органами мита та митних зборів підлягає відображенню в обліку підприємствами, які займаються ЗЕД. Тому, своєчасно, відповідно до митної декларації, підприємствам потрібно, крім зазначеної вартості товарів відображати вартість його розмитнення, яке включається в ціну товару. Такі господарські операції відображаються в системі бухгалтерського обліку підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Облікове відображення експортно-імпортних операцій підприємств

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відправлення товарів на експорт		
Відображено послуги митного брокера при замитнені товарів	93	631
Оплачено отримані брокерські послуги	631	311
Відвантажено товар іноземному покупцю відповідно ВМД, що оформляється при експорті	362	702
Відображено собівартість експортованої продукції	902	281
Оприбуткування товарів при імпорті		
Відображено послуги митного брокера	281 (92,93)	631
Оплачено отримані брокерські послуги	631	311
Оприбуткування товару від іноземного постачальника відповідно до інформації наведеної в митній декларації	281	632
Сплата мита та митних платежів та ПДВ при імпорті товарів	377	311
Включення сплаченого ПДВ до складу податкового кредиту відповідно до суми зазначеної в митній декларації	641	377
Віднесено до первісної вартості товару мита і митних платежів	281	377

Наведена кореспонденція рахунків (табл. 1) показує відображення на підставі декларації операції з надходження та вибуття товарів при ЗЕД. Крім того, відображено специфіку формування первісної вартості запасів при їх надходженні від іноземного постачальника. У табл. 1. не наведено облікові процедури, які стосуються митного огляду товарів за якими є розбіжності, в такому випадку складається акт розбіжностей та протокол, товари при цьому оприбутковуються за фактичною кількістю.

При особистому огляді складається протокол, результати якого в обліку підприємства не відображаються. При перевірці митниками складів тимчасового зберігання перевіряються документи на право зберігання, журнали обліку вантажів, нарахування і сплата витрат на пов’язаних із цим. При проведенні пост-митного контролю, результати невідповідності поданої інформації з наведеною у ВМД оформляються протоколом. У разі накладення штрафних санкцій та донарахування податків в обліку здійснюються відповідні операції, які потребують висвітлення в наступних публікаціях.

Отже, види митного контролю застосовуються відповідно до видів товарів чи послуг, які переміщуються через митний кордон, а також від конкретної ситуації, яка мала місце в процесі митного оформлення. Основним документом, на основі якого провадяться облікові процедури як митним органом, так і суб'єктом ЗЕД є митна декларація.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України: від 13.03.2012р. № 4495-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text.

2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України 30.11.99 р. № 292. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text.

Калічак М.І.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ГАЛУЗЕВІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПЛАНІВ ПІДПРИЄМСТВ

У динамічному бізнес-середовищі стратегічне планування відіграє ключову роль у спрямуванні підприємств до досягнення своїх цілей. Складання стратегічних планів передбачає врахування низки чинників зовнішнього і внутрішнього середовища підприємств, що істотним чином визначаються галузевою приналежністю їхньої діяльності. Тому питання впливу виду економічної діяльності підприємств на формування їхніх стратегічних планів є актуальним і потребує наукового обґрунтування.

Стратегічне планування – це систематичний процес, який передбачає визначення пріоритетних напрямків діяльності підприємства, цілей і стратегій розвитку для досягнення стійкої конкурентної переваги [1]. Цей процес охоплює різні елементи, такі як аналіз ринку, розподіл ресурсів і управління ризиками. Підприємства займаються різноманітною діяльністю в різних секторах, кожне зі своїми унікальними характеристиками та проблемами.

Господарську діяльність загалом можна поділити на галузі відповідно до класифікації видів економічної діяльності (КВЕД). КВЕД охоплює структуровану систему класифікації видів економічних діяльностей за основними видами продукції та послуг, що дає змогу однозначно ідентифікувати галузі економіки та відслідковувати їхні тенденції та розвиток. Кожна галузь потребує індивідуального підходу до стратегічного планування через варіації в динаміці кон'юнктури ринку, конкурентному середовищі та вимогах до ресурсів, яких споживають у технологічному процесі. Стратегічні плани повинні включати комплексний аналіз ринкового середовища, включаючи потреби клієнтів, аналіз конкурентів і тенденції ринку [2]. Ефективний розподіл ресурсів має вирішальне значення для успішної реалізації стратегічних планів. Підприємствам необхідно узгодити свої стратегії розподілу ресурсів із потребами їхньої діяльності,

враховуючи такі фактори, як капіталомісткість, технологічні вимоги та кваліфікація робочої сили. Невід'ємними компонентами стратегічного планування також є оцінювання ризиків підприємств та управління ними [3]. Серед важливих ризиків, які доцільно оцінювати та враховувати – порушення ланцюгів поставок, зміни законодавчо-нормативного регулювання та моральне старіння технології тощо.

Стратегічні плани виробничих підприємств часто зосереджуються на оптимізації виробничих процесів, покращенні якості продукції та мінімізації витрат [4]. Тематичні дослідження тенденцій розвитку виробничих компаній демонструють важливість дотримання принципів ощадливого виробництва, своєчасного управління запасами, впровадження технологій автоматизації та роботизації. Стратегії підприємств, діяльність яких полягає в наданні послуг, зорієнтовані на задоволення клієнтів, забезпечення високого рівня якості послуг, а також на інноваціях [5]. Науковці з предметної сфери знань також вказують про важливість диференціації послуг, навчання працівників, впровадження цифрових технологій для покращення надання послуг і підвищення рівня конкурентоспроможності. Стратегічні плани у сільському господарстві мали б враховувати такі фактори, як управління землею, вибір культур для вирощування і диверсифікація ринку [6]. Підприємства технологічного сектору надають пріоритет інноваціям, дослідженням і розробкам, щоб залишатися конкурентоспроможними в умовах, що швидко розвиваються.

Загалом, галузеві особливості мають значний вплив на формування стратегічних планів підприємств. Індивідуальний підхід до аналізу конкурентної ситуації, впровадження технологічних інновацій, дотримання регулятивних вимог та розуміння потреб споживачів і ринків є важливими складовими успішної стратегічної діяльності підприємств у будь-якій галузі. Поєднуючи стратегічне планування з унікальними вимогами своєї діяльності, підприємства можуть підвищити свою конкурентну позицію та досягти сталого зростання в сучасному динамічному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел

1. AlQershi, N. (2021). Strategic thinking, strategic planning, strategic innovation and the performance of SMEs: The mediating role of human capital. Management Science Letters, 11(3), 1003-1012.

2. Dvorsky, J., Belas, J., Gavurova, B., & Brabenec, T. (2021). Business risk management in the context of small and medium-sized enterprises. Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 34(1), 1690-1708.

3. Sievidova, I., Pakhucha, E., Chumak, V., Shovkun, L., Novikov, A., Zakharov, I., & Skrypnyk, O. (2021). Assessment of economic risks in the context of strategic enterprise management. European Journal of Sustainable Development, 10(3), 231-231.

4. Mulyaningsih, M., Danial, R., Komariah, K., Firdausijah, R. T., & Yuniarti, Y. (2023). The effect of strategic planning on competitive advantages of small and medium enterprises. Management Science Letters, 11, 411-416.

5. Vasquez Rojas, C., Roldan Reyes, E., Aguirre y Hernandez, F., & Cortes Robles, G. (2018). Integration of a text mining approach in the strategic planning process of small and medium-sized enterprises. Industrial Management & Data Systems, 118(4), 745-764.

6. Velasco-Muñoz, J. F., Mendoza, J. M. F., Aznar-Sánchez, J. A., & Gallego-Schmid, A. (2021). Circular economy implementation in the agricultural sector: Definition, strategies and indicators. Resources, Conservation and Recycling, 170, 105618.

Клим Н.Ю.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ХАРАКТЕРИСТИКИ ЯКОСТІ ПОСЛУГ БУХГАЛТЕРСЬКОГО АУТСОРСИНГУ

Одним із способів підвищення рівня результативності ведення діяльності підприємства є аутсорсинг, який широко використовується суб'єктами господарювання чужоземних країн. Важливим аспектом аутсорсингу бізнес-процесів є забезпечення його якості. У процесі переговорів між замовником і виконавцем цих послуг, за інших рівних умов, саме якість наданих послуг є основним чинником прийняття рішення щодо доцільності аутсорсингу.

Вагомий внесок у формування теоретичних та організаційно-методичних засад аутсорсингу бухгалтерського обліку здійснили українські науковці Гаркуша С.А., Грабчук І. Л., Кесарчук Г.С., Фоміна О., Тропіцина, Ю. С. та інші, які досліджували доцільність його використання та підходи до визначення рівня якості аутсорсингових послуг на підприємстві. Зокрема, Гаркуша С.А. зазначає, що ринок аутсорсингу бухгалтерського обліку стрімко зростає, усе більше компаній відмовляються від послуг штатного бухгалтера на користь сторонньої бухгалтерської фірми [1, с. 808].

Використання аутсорсингу дає змогу менеджерам підприємства сфокусувати свої зусилля на вирішенні основних завдань, тоді як допоміжні управлінські функції обліково-аналітичного забезпечення можуть делегуватися організаціям, для яких виконання цих функцій є основним видом діяльності. Аутсорсинг сприяє підвищенню рівня економічної ефективності підприємства шляхом скорочення витрат, поліпшення якості управління, зниження ризиків [2, с. 201].

Під якістю послуги розуміють сукупність її характеристик, які визначають здатність задовольняти встановлені або передбачувані потреби споживача. Щодо аутсорсингових послуг, якість варто розуміти як синтез таких елементів, як використання сучасних технічних засобів та професійну майстерність аутсорсерів (людський фактор), що сукупно формують рівень сервісу, який пропонується клієнту [2, с. 42]. Саме людський фактор є одним із вирішальних складових якості послуг бухгалтерського аутсорсингу, адже від професіоналізму провайдера послуг залежить адекватність та своєчасність отримання інформації, на підставі якої приймають управлінські рішення.

Серед найважливіших факторів, які впливають на якість надання послуги, науковці виділяють досвід роботи та кваліфікацію персоналу фірми з аутсорсингу [3, с. 43]. Провайдер послуг повинен мати професійну команду працівників з відповідним досвідом і кваліфікацією у сфері бухгалтерського обліку й оподаткування. Важливими компетентностями працівників провайдера є знання і розуміння законодавства і стандартів бухгалтерського обліку, а також вміння використовувати сучасні інформаційні технології та бухгалтерське програмне забезпечення.

Провайдер повинен мати ефективну систему комунікації з клієнтом, щоб забезпечити взаєморозуміння та вирішення будь-яких питань або проблем, які можуть виникнути. Це включає регулярну звітність, доступність для запитань та консультацій, а також вміння слухати та реагувати на потреби клієнта.

Для встановлення рівня якості послуг використовують як кількісні, так і якісні характеристики. До кількісних показників якості можна віднести:

- час надання послуги;
- продуктивність праці;
- кількість осіб, які обслуговують клієнта тощо.

Якісними показниками якості можуть бути:

- рівень довіри клієнтів до фірми з аутсорсингу;
- швидкість реагування провайдером з аутсорсингу на зауваження клієнтів;
- дотримання постачальником послуг умов безпечного поводження з конфіденційними даними клієнтів;
- компетентність персоналу провайдера аутсорсингу тощо[3, с. 43].

Вказані показники є не лише індикаторами вимірювання рівня якості аутсорсингу бухгалтерського обліку, але й вказують на напрями та способи її забезпечення.

Список використаних джерел

1. Гаркуша С.А. Аутсорсинг бухгалтерського обліку: доцільність послуги. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Глобальні та національні проблеми економіки, 2015 (7):807-810

2. Кесарчук Г.С. Бухгалтерський аутсорсинг: поняття, види, переваги та недоліки. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка. Випуск 1 (42):201-204

3. Тропіцина, Ю. С. Підходи до визначення якості аутсорсингових послуг на підприємстві. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки, 2014, 3 (2): 41-46.

Мельник А.Є.,
Національний університет «Львівська політехніка»

КАЛЬКУЛЯЦІЙНІ ОДИНИЦІ СОБІВАРТОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Важливим економічним індикатором в системі управління закладами вищої освіти є собівартість надаваних ними послуг, насамперед освітніх. Інформацію про собівартість освітніх послуг використовують у різних управлінських процесах, зокрема:

- при встановленні цін освітніх послуг;
- під час обґрунтування доцільності запровадження освітніх програм;
- при порівнянні різних освітніх програм за економічними критеріями;
- під час аналізу економічної ефективності освітньої діяльності загалом тощо.

Калькулювання собівартості освітньої послуги передбачає обчислення суми витрат за попередньо визначеними статтями калькулювання. Важливим критерієм калькулювання є правильний вибір об’єкта калькулювання та калькуляційної одиниці як його вимірника. Очевидно, що об’єктом калькулювання при визначенні собівартості освітньої послуги є безпосередньо освітня послуга, однак вибір її калькуляційної одиниці потребує обґрунтування.

В наукових працях з методики й організації управлінського обліку в закладах вищої освіти [1, 2, 4, 7], чи й більш вузького спрямування – з калькулювання собівартості освітніх послуг [5], питання калькуляційних одиниць розкрите доволі поверхово. Загородній А.Г. та Вознюк Г.Л. у Фінансово-економічному словнику виділяють такі види калькуляційних одиниць: натуральні; укрупнені натуральні; умовно-натуральні; вартісні; трудові; умовні [3, с. 328].

На перший погляд, для калькулювання собівартості освітньої послуги варто обрати студента чи слухача як натуральну калькуляційну одиницю. Порядок надання платних освітніх послуг державними та комунальними навчальними закладами передбачає, що при економічному обґрунтуванні витрат, на базі яких встановлюють вартість освітньої послуги, калькуляційною одиницею є вартість отримання відповідної платної освітньої послуги однією фізичною особою за весь період її надання у повному обсязі [6]. Однак, при цьому необхідно врахувати такі організаційно-економічні особливості освітнього процесу, що впливають на показники собівартості освітніх послуг:

- постійний чи напівпостійний характер витрат при калькулюванні собівартості підготовки одного студента чи слухача – освітній процес, як правило, провадять одночасно для цілої академічної групи студентів, а для окремих видів навчальних занять (зокрема лекцій) – для потоку студентів, який охоплює декілька груп;
- різні освітні програми можуть мати істотні відмінності за показниками аудиторного навантаження, необхідного забезпечення обладнанням, приладдям, матеріалами для проведення лабораторних занять;
- витрати на надання освітньої послуги залежать від форми здобуття вищої освіти – денна форма передбачає істотно більшу частку аудиторного навантаження навчального плану ніж заочна чи дистанційна;
- забезпечення вимоги законодавства щодо вільного вибору студентами частини компонентів індивідуального навчального плану може передбачати формування окремих академічних груп (потоків) спеціально для вивчення цих вибіркових компонентів;
- при розрахунку планової собівартості освітньої послуги для встановлення її ціни не завжди відома чисельність контингенту студентів чи слухачів, а точно спрогнозувати її наперед не завжди можливо тощо.

Зазначені аргументи вказують на те, що у процесі калькулювання собівартості освітніх послуг варто використовувати декілька калькуляційних одиниць – студент (слухач) певної освітньої програми та форми здобуття освіти, академічна група певної освітньої програми та форми здобуття освіти, академічна група вибіркової дисципліни.

Вибір конкретної калькуляційної одиниці залежить від мети складання калькуляції. Наприклад, при виконанні спеціального замовлення щодо підвищення кваліфікації групи фахівців однієї організації, яка ще й фінансує цю послугу, або якщо заклад вищої освіти реалізує освітній проект, профінансований одним замовником, доцільність обчислення собівартості підготовки одного слухача чи студента може відпасти, натомість важливою є калькуляція надання освітньої послуги для всієї групи студентів чи слухачів загалом. А для порівняння економічної ефективності різних освітніх програм можуть застосовувати умовну калькуляційну одиницю – кредито-студент.

Список використаних джерел

1. Григорів О.О. Бюджетування в системі управлінського обліку державного вищого навчального закладу: методика і організація: автореф. дис. ... канд. екон. наук спец. 08.00.09; ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Київ, 2014. 20 с.

2. Джога Р.Т., Свірко С.В., Синельник Л.М. Бухгалтерський облік в бюджетних установах: підручник. К.: КНЕУ, 2003. 483 с.

3. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. 4-те вид., доопрац. та доповн.: у 3 т. Том 2 (К-П). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. – 608 с.

4. Кондрашова Т.М. Управлінський облік в державних вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук спец. 08.00.09; ДВНЗ «Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». К., 2007. 20 с.

5. Петрук Т.І. Особливості методики калькулювання собівартості освітніх послуг у приватних навчальних закладах // Економічний аналіз : зб. наук. праць. 2013. Том 13. С. 447-452.

6. Порядок надання платних освітніх послуг державними та комунальними навчальними закладами : Наказ Міністерства освіти і науки України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України від 23.07.2010 р. № 736/902/758.

7. Тростенюк Т.М. Управлінський облік у державних закладах вищої освіти України. Дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук за спец. 071 «Облік і оподаткування»; Державний університет «Житомирська політехніка». 2020. 319 с.

Могила І.-Л. А.,
Національний університет «Львівська політехніка»

АНАЛІЗ ДЕФІНІЦІЙ ПОНЯТТЯ «ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ» В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Незважаючи на поширене використання дефініцій поняття «обліково-аналітичне забезпечення» (ОАЗ) в економічній сфері, його трактування не завжди є чітким та уніфікованим. В економічній літературі можна знайти декілька дефініцій ОАЗ, які дещо відрізняються одна від одної (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування «обліково-аналітичного забезпечення»
в науковій літературі та практиці

Автор	Визначення поняття «обліково-аналітичне забезпечення»
Загородній А. Г. [1]	Досконала формою організації всіх видів обліку й аналізу, метою якої є прийняття виважених поточних і стратегічних управлінських рішень та контролю над їх реалізацією
Бруханський Р.Ф. [2]	Раціональна модель, яка повинна враховувати внутрішні і зовнішні інформаційні сфери, відображаючи комплексну консолідовану інформацію про діяльність суб'єкта підприємництва та його стратегічний розвиток.
Камінська Т.Г. [3]	Безперервне, цілеспрямоване формування відповідних інформаційних потоків, підпорядкованих вимогам аналізу, планування та підготовки і контролю фінансових управлінських рішень.

Продовження табл. 1

Автор	Визначення поняття «обліково-аналітичне забезпечення»
Лень В. С. [4]	Упорядкована внутрішня структура підприємства, яка накопичує дані господарського обліку й зовнішню інформацію для аналізу та формування звітності для внутрішніх і зовнішніх користувачів у необхідному для них форматі
Штангрет А. М., Караїм М. М. [5]	Полягає у здійсненні сукупності послідовних процедур із збирання, узагальнення, обробки, перевірки та аналізу інформації про господарську діяльність підприємства з метою виявлення зміни рівня економічної безпеки, впливу чинників, наявних ресурсів та можливих наслідків для ведення та розвитку бізнесу.
Нердюк М. О. [6]	Сукупність елементів ресурсного забезпечення обліково-аналітичної системи (процедури, інструменти, методи), що забезпечує обліково-аналітичне супроводження процесу прийняття управлінських рішень.
Кудлаєва Н.В., Андрицька В.І [7]	Впорядкована, самостійна, повністю або частково децентралізована система, що відповідає цілям управління, спостереження, збору, ідентифікації, реєстрації, узагальнення, обробки, контролю та аналізу всіх видів інформації, заснованої на перевагах сучасних інформаційних технологій і використовуваної для вироблення, обґрунтування і прийняття управлінських рішень.

Проаналізувавши вищенаведене тлумачення «обліково-аналітичне забезпечення» різних авторів можна навести спільні риси:

- Інформаційна основа: автори дефініції підкреслюють, що ОАЗ має на меті формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень;
- Комплексний підхід: ОАЗ включає в себе як облікові, так і аналітичні процедури;
- Динамічність: ОАЗ – це не статичний процес, а постійне оновлення інформації та її аналіз.

Щодо відмінності даного тлумачення, то можна навести наступні:

- Деталізація: деякі дефініції більш детально описують склад ОАЗ, інші – більш лаконічні.
- Акценти: декілька дефініцій роблять акцент на методах та інструментах ОАЗ, інші – на інформаційних потоках.
- Практична спрямованість: деякі дефініції більш орієнтовані на практичне застосування ОАЗ, інші – на теоретичні аспекти.

Отже, не існує єдиного універсального тлумачення «обліково-аналітичне забезпечення», адже різні дефініції відображають різні аспекти цього поняття. При виборі дефініції важливо враховувати конкретний контекст та мету використання ОАЗ.

Список використаних джерел

1. Загородній А.Г. Система обліково-аналітичного забезпечення менеджменту підприємства. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2007. № 5 (76). С. 94–102

2. Бруханський Р.Ф. Модернізація обліково-інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту сільськогосподарських підприємств : колективна монографія : у 2-х т. Дніпропетровськ : Герда, 2013. С. 21–34.

3. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту на сільськогосподарських підприємствах : монографія / Т.Г. Камінська та ін.; за ред. Т.Г. Камінської. Київ : ЦП «Компринт», 2013. 338 с

4. Лень В.С. Обліково-аналітична система підприємства: обґрунтування, визначення, модель. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2016. № 1 (5). С. 281–290.

5. Штангрет А. М., Караїм М. М. Обліково-аналітичне забезпечення як основа прийняття рішень суб'єктами економічної безпеки підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 2 (07). С. 167–170. URL: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/SHtangret-A.M.- Karayim-M.M.-3.pdf

6. Неродюк М.О. Основні аспекти організації обліково-аналітичного забезпечення управління запасами під підприємства. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/149.pdf

7. Кудлаєва Н.В., Андрицька В.І. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління запасами. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/36/33

Чепіль Б. А.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ОПЕРАТИВНЕ ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ВИТРАТ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Ефективне та результативне публічне управління неможливе без чіткої системи планування бюджетних витрат. Оперативне планування, як складова цієї системи, відіграє ключову роль у забезпеченні цільового та раціонального використання бюджетних коштів, а також у досягненні стратегічних цілей держави.

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України [3], бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. Основними сутнісними характеристиками бюджету є:

− використання кількісних та вартісних показників;

− наявність взаємозв'язку між показниками бюджету;

− визначення планових значень показників, відповідно до поставленої мети. Бюджет формується (розробляється) в процесі бюджетування.

Підходи до визначення сутності бюджетування можна умовно поділити на групи:

− бюджетування як процес, тобто послідовність дій щодо розробки, виконання, контролю й аналізу бюджету з подальшим коригуванням за необхідності;

− бюджетування як метод оперативного планування, що дозволяє визначити потреби у фінансових ресурсах та забезпечити платоспроможність на основі розроблених планів виробництва, продажу, закупівлі ресурсів. Зокрема, К. Друрі визначає бюджетування як процес трансформації довгострокового планування в план на майбутній період.

Якщо довгострокове планування – це стратегічне планування на тривалий час у майбутньому, то бюджетування – це розробка планів на короткостроковий період в рамках довгострокового планування. − бюджетування як управлінська технологія, що спрямована на розробку та підвищення фінансово-економічної обґрунтованості управлінських рішень [4, с. 16]. Хотілось би відзначити принципи оперативного планування бюджетних витрат, а саме:

− єдність: план бюджетних витрат має бути узгоджений з бюджетною декларацією, стратегічними та програмними документами;

− точність: бюджетні показники мають бути обґрунтованими та деталізованими;

- гнучкість: план має бути готовим до коригування з урахуванням змін в економічній ситуації;
- прозорість: інформація про бюджетні витрати має бути доступною для громадськості.

Етапи оперативного планування бюджетних витрат у публічному управлінні включають [1-2]:

1. Визначення пріоритетів:

Аналіз потреб та проблем.

Визначення стратегічних цілей.

Формування переліку пріоритетних завдань.

2. Розробка бюджетних кошторисів:

Розрахунок бюджетних кошторисів для окремих завдань.

Обґрунтування бюджетних асигнувань.

3. Затвердження плану:

Розгляд бюджетних планів відповідних органів.

Внесення змін та доповнень.

Затвердження бюджетного плану.

3. Інструменти оперативного планування бюджетних витрат:

- Бюджетні програми.
- Бюджетні проекти.
- Паспорти бюджетних програм.
- Порівняльний аналіз.
- Моніторинг та оцінка результативності.

Отже, оперативне планування бюджетних витрат – це важливий інструмент публічного управління, який дозволяє досягти ефективного використання бюджетних ресурсів. Правильне планування допомагає забезпечити досягнення стратегічних цілей держави та підвищити якість життя громадян.

Список використаних джерел

1. Бабкіна О.В., Бабкін О.В. Бюджетний процес в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Економіка. 2018. № 2 (40). С. 10-15.

2. Гаврилюк О.В. Бюджетне планування: теорія та практика. Економіка і суспільство. 2019. № 12. С. 5-11.

3. Бюджетний кодекс України: закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456- 17#Text

4. Основи бюджетування: навч.-метод. посібник; за заг. ред. Л. П. Батенко. К.: КНЕУ, 2010. 202 с.

Шулик Т.І.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансово-економічний стан підприємства визначається наявністю власних обігових коштів, товарно-матеріальних цінностей, станом кредиторської та дебіторської заборгованостей, оборотністю активів, платоспроможністю та іншими показниками фінансово-господарської діяльності підприємства. Ці та інші показники дають змогу оцінити економічний потенціал підприємства та ідентифікувати його внутрішньогосподарські резерви.

Війна, інші геополітичні та макроекономічні тенденції істотно ускладнили управління підприємствами та обумовили необхідність концентрації більшої уваги менеджерів на питаннях оперативного управління майном. Саме за таких умов особливої актуальності набувають проблеми управління оборотними активами.

Постійні військові дії обмежили можливості збуту продукції та постачання запасів, а у населення змінилася споживча поведінка та потреби. З'явилась необхідність вирішення проблем управління запасами не лише виходячи із поточного попиту чи потреби, але й можливостей їхньої доставки. Не менш актуальними є проблеми зростання рівнів заборгованостей, як кредиторської, так і дебіторської. Зростання інфляції, погіршення платіжної дисципліни та обмеження оборотних коштів змушують підприємства адаптувати свою фінансову політику, звертаючи увагу на ефективність використання оборотних коштів.

Управлінське вирішення цих проблем потребує належного інформаційного забезпечення, яке найдоцільніше реалізувати за допомогою системи обліково-аналітичного забезпечення.

За умов військового стану звичайні бухгалтерські процедури та практики можуть виявитися неефективними або навіть неадекватними. Війна приносить із собою низку викликів, таких як руйнування інфраструктури, порушення нормального бізнес-циклу, втрата активів, необхідність зміни бюджетних пріоритетів тощо.

Осмислення та вирішення цих аспектів стає ключовим завданням для менеджерів та бухгалтерського персоналу підприємств, оскільки успішне управління активами формує конкурентну перевагу та забезпечує стійкість компанії на ринку.

Список використаних джерел

1. *Загородній, А.Г., Партин, Г.О., 2022. Обліково-аналітичне забезпечення менеджменту підприємства: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 248 с.*

2. *Yaremko I.J., Pylypenko L.M., Tyvonchuk O.I. (2016). The Paradigms of Accounting and Financial Reporting. International Journal of Synergy and Research. Vol. 5. P. 135-146.*

НАУКОВЕ ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ НА DVD-ROM

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

всеукраїнської наукової конференції
аспірантів, здобувачів та молодих вчених

«РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМ ТА МЕХАНІЗМІВ АДМІНІСТРУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ»

Відповідальний за випуск: *Тимошенко С. В.*

.

Один електронний оптичний диск (DVD)
Об'єм даних у мегабайтах 1,61 Мб
Наклад 30 прим. Зам. 240476

Видавець і виготівник: Видавництво Львівської політехніки
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4459 від 27.12.2012 р.

вул. Ф. Колесси, 4, Львів, 79013
тел. +380 32 2584103, факс +380 32 2584101
vlp.com.ua, ел. пошта: vmr@vlp.com.ua